

L.N. TOLSTOY

KREUTZER SONAT

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: AYŞE HACİHASANOĞLU

Genel Yayın: 2794

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

**L.N. TOLSTOY
KREUTZER SONAT**

**ÖZGÜN ADI
КРЕЙЦЕРОВА СОНАТА**

**RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
AYŞE HACİHASANOĞLU**

**© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2011
Sertifika No: 11213**

**EDİTÖR
KORAY KARASULU**

**GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM**

**DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ**

**GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI**

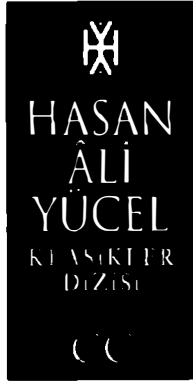
1. BASIM, TEMMUZ 2013, İSTANBUL

**ISBN 978-605-360-891-2 (CİLTLİ)
ISBN 978-605-360-892-9 (KARTON KAPAKLI)**

**BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 11931**

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

**TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr**

L. N. TOLSTOY

KREUTZER SONAT

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
AYŞE HACIHASANOĞLU

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

“Ama ben size diyorum ki; bir kadına şehvetle bakan her adam, yüreğinde onunla zina etmiş olur.” (Matta, 5:28. bap)

Öğrenciler İsa’ya, “Eğer erkekle karısı arasındaki ilişki buysa, hiç evlenmemek daha iyi!” dediler.

İsa onlara, “Herkes bu sözü kabul edemez, ancak Tanrı’nın güç verdiği kişiler kabul edebilir” dedi. “Çünkü kimisi doğuştan hadımdır, kimisi insanlar tarafından hadım edilir, kimisi de Göklerin Egemenliği uğruna kendini hadım sayar. Bunu kabul edebilen etsin!” (Matta, 19: 10, 11, 12. baplar)

I

İlkbaharın ilk günleriydi. İki gündür yoldaydık. Yakın yerlere gidenler inip biniyordu, ama benim gibi trenin ilk hareket ettiği yerden başlayarak yolculuk eden üç kişi vardı: Erkek paltosuna benzeyen bir paltoyla şapka giymiş, sigara içen, bitkin yüzlü, çirkin ve yaşlıca bir kadın; bu kadının, düzgün, yeni eşyaları olan kırk yaşlarındaki konuşkan erkek arkadaşı ve bir de herkesten uzakta oturan, ani hareketler yapan, henüz yaşlı olmasa da kıvrıkcık saçları erken ağarmış, olağanüstü parlak gözleri hızla oradan oraya dönüp duran kısa boylu bir adam. Bu adamın pahalı bir terzi elinden çıkmış astragan yakalı eski bir paltosuyla yine astragan bir kalpağı vardı. Önünü açtığında paltosunun altından Rus tarzı yeleşle işlemeli gömleği görünüyordu. Adamın bir özelliği de arada bir öksürmeyi, ya da başlamış ve hemen kesilmiş bir kahkahayı andıran garip sesler çıkarmasıydı.

Adam yolculuk boyunca diğer yolcularla konuşmaktan ve tanışmaktan ısrarla kaçınıyordu. Komşularının konuşma girişimlerine ya kısa, sert yanıtlar veriyor, ya kitap okuyor, ya pencereden bakarak sigara içiyor, ya da eski torbasından azığını çıkarıp bir şeyler atıştırıyor, çay içiyordu.

Yalnızlıktan canı sıkıldığı düşüncesiyle birkaç kez konuşmak istedim onunla. Karşıda, çaprazımda oturduğu için sık sık göz göze geliyorduk. Ama her göz göze gelişimizde

başını çeviriyor, eline kitabını alıyor veya pencereden dışarı bakıyordu.

İkinci gün akşamüstü tren büyük bir istasyonda durduğunda bu sinirli adam gidip sıcak su aldı ve kendisine çay demledi. Sonradan avukat olduğunu öğrendiğim, düzgün, yeni eşyaları olan beyefendi ise sigara içen, erkek paltolu hanımefendiyle birlikte çay içmeye istasyona gitti.

Bu beyefendiyle hanımefendi yokken vagona birkaç yeni yolcu geldi. Bu yolculardan biri, görünüşünden tüccar olduğu anlaşılan, kokarca kürkünden bir palto ve geniş siperli, çuha bir kasket giymiş, tıraşlı yüzü kırışıklarla dolu, uzun boylu yaşlı bir adamdı. Tüccar, avukat beyle hanımın oturdukları yerin karşısına oturur oturmaz, trene bu istasyonda binmiş olan, tezgâhtar kılıklı genç adamla konuşmaya başladı.

Ben çaprazlarında oturuyordum ve tren durduğu için kimsenin geçmediği anlarda konuşmalarını kesik kesik duyuyordum. Tüccar topu topu bir istasyon uzaklıkta bulunan yurtluğuna gittiğini söyledi ilkin; sonra âdet olduğu üzere fiyatlardan, ticaretten konuştular, Moskova'da şu anda neler alınıp satıldığından söz ettiler, daha sonra da Nijniy Novgorod panayırından konuşmaya başladılar. Tezgâhtar tam her ikisinin de tanıdığı zengin bir tüccarın panayırdaki içki âlemini anlatmaya başlamıştı ki, yaşlı adam onun sözünü kesti ve Kunavino'da kendisinin de katıldığı eski içki âlemlerini anlatmaya koyuldu. Bu âlemlere katılmaktan gurur duyduğu belliydi, bir gün Kunavino'da bu tanıdık tüccarla birlikte sarhoşken yaptıkları, fısıltıyla anlatılmayı gerektiren işleri keyifle anlatıyordu. Tezgâhtar tüm vagonu dolduran kahkahalar atmaya başlamıştı, yaşlı adam da sapsarı iki dişini göstere göstere gülüyordu.

İlginç bir şey duymayı beklemediğimden tren kalkana dek peronda yürüyüş yapmak için ayağa kalktım. Kapının önünde yürürken hararetili hararetili konuşan avukatla hanımefendiye rastladım.

— Zaman yetmez, —dedi konuşkan avukat bana,— birazdan ikinci kampana çalacak.

Gerçekten de ben daha vagonların sonuna kadar gidemeden kampana çaldı. Geri döndüğümde hanımefendiyle avukat arasındaki hararetli konuşma devam ediyordu. Yaşlı tüccar sert bakışlarını önüne dikmiş, karşılarında sessizce oturuyor, hoşnutsuzluğunu göstermek için arada bir dudaklarını ısıırıyordu.

Avukat, yanından geçtiğim sırada gülümseyerek şöyle diyordu:

— Sonra kadın, kocasına artık onunla birlikte yaşayamayacağını, yaşamak istemediğini açıkça söyledi, çünkü...

Avukat benim duyamadığım bir şeyler anlatmaya devam etti. Başka yolcularla bir kondüktör geldi arkamdan, bir hantal koşarak içeri girdi ve konuşmanın duyulmasına engel olan oldukça uzun süreli bir gürültü oldu. Ortalık sessizleşip avukatın sesini tekrar duyduğumda konuşma belli ki özel bir konudan artık genel konulara geçmişti.

Avukat boşanma konusunun şimdi Avrupa'da nasıl bir kamuoyu oluşturduğunu, bu olayların bizde de giderek daha sık görüldüğünü anlatıyordu. Sadece kendi sesinin duyulduğunu fark eden avukat, konuşmaya ara verip yaşlı adama döndü:

— Eskiden böyle şeyler yoktu, değil mi? —dedi tatlı tatlı gülümseyerek.

Yaşlı adam tam bir şey söyleyecekti ki, tren hareket etti, kasketini çıkarıp, haç çıkarmaya, mırıl mırıl dua okumaya başladı. Avukat gözlerini yana kaçırarak nazikçe bekliyordu. Duasını bitiren ve üç kez haç çıkaran yaşlı adam kasketini kafasına iyice geçirip konuşmaya başladı:

— Eskiden de olurdu beyim, yalnız daha azdı, —dedi.— Günümüzdeyse olmaması mümkün değil. Artık insanlar pek bilgili oldu.

Tren gittikçe hızlanıyor, gümbür gümbür sesler çıkarıyor, benim de işitmem zorlaşıyordu. Daha yakın bir yere geçtim.

Gözleri pırıl pırıl parlayan sinirli komşum da galiba konuyla ilgileniyor, yerinden kalkmadan konuşulanlara kulak veriyordu.

— Bilgili olmanın neresi kötü? —dedi hanımefendi belli belirsiz gülümseyerek. Çoğu kadının sahip olduğu bir alışkanlıkla, yani konuştuğu kişinin söylediği sözlere değil de o insanın ne söyleyeceği üzerine kendi kafasında yarattığı sözlere yanıt veren bir alışkanlıkla ekledi:— Eskiden damatla gelinin birbirlerini dahi görmeden evlenmeleri daha mı iyiydi yani? Seviyorlar mı, sevebilirler mi bilmiyorlardı, ama karşılına kim çıkarsa evleniyor, hayatları boyunca da acı çekiyorlardı; bu daha mı iyi sizce? —dedi yaşlı adamdan çok bana ve avukata hitap ederek.

Tüccar, kadına küçümseyen gözlerle bakıp, sorusunu yanıtsız bırakarak yineledi:

— İnsanlar artık çok bilgili oldu.

Avukat hafifçe gülümseyerek:

— Bilgili olmakla karı koca geçimsizliği arasındaki bağlantıyı nasıl açıklayacağınızı merak ettim, —dedi.

Tüccar bir şey söylemek istedi ama kadın sözünü kesti:

— Yo, bunun zamanı geçti artık.

Ancak avukat da kadının konuşmasına engel oldu:

— Bırakın da düşüncesini söylesin.

— Okumaktan kaynaklanan saçmalıklar, —dedi yaşlı adam kesin bir ifadeyle.

Kadın avukata, bana ve hatta yerinden kalkıp dirseklerini koltuğun arkalığına dayayarak konuşmayı dinleyen tezgâhtara bakıp hızlı hızlı:

— Birbirini sevmeyen insanlar evleniyorlar, sonra da geçinemeyişlerine hayret ediyorlar. Aslında sahiplerinin iste-

ği üzerine sadece hayvanlar çiftleşebilir, insanlarınsa kendi hevesleri, istekleri, sevgileri vardır, –dedi; herhâlde tüccarın kalbini kırmak istiyordu.

— Boş konuşuyorsunuz hanımefendi, –dedi yaşlı adam,– hayvan hayvandır, insanlar içinse yasalar vardır.

Kadın kendisine büyük olasılıkla gayet çağdaş gelen düşüncelerini bir an önce söylemek istiyordu:

— İyi de sevgi olmadan insan nasıl yaşayabilir?

— Eskiden bunun farkında değillerdi, –dedi yaşlı adam saygı uyandıran bir ses tonuyla,– bunlar yeni ortaya çıktı. Artık kadın, “Senden ayrılacağım,” diyor. Köylüler arasında bile moda oldu bu. Köylü kadın, “Al gömleklerini, pantolonlarını, ben Vanka’yla gidiyorum, saçları seninkinden daha kıvrıcık,” diyor. Hadi çık bakalım işin içinden. Oysa kadının içinde ilkin korku olmalı.

Tezgâhtar gülümsemesini tutmuş, kadının bunu nasıl karşılayacağına bakarak tüccarın konuşmasıyla alay etmeye ya da onaylamaya hazır bir hâlde avukata, kadına ve bana baktı.

— Ne korkusu? –dedi kadın.

— Ne korkusu olacak, koca korkusu! İşte o korku.

Kadın biraz da öfkeli bir şekilde:

— Hadi canım, o zamanlar geçti artık, –dedi.

— Yo, hanımefendi, bunun zamanı geçemez, –dedi yaşlı adam. – Havva, erkeğin kaburgasından yaratılmış bir kadındır ve kıyamete kadar da öyle kalacaktır.

Bunu söylerken başını öyle sert, öyle muzaffer bir edayla silkmişti ki, tezgâhtar zaferin tüccardan yana olduğunu hemen anladı ve yüksek sesle gülmeye başladı.

Pes etmeyen kadın bizlere göz atarak:

— Evet, siz erkekler böyle düşünürsünüz, –dedi,– kendinize özgürlük tanıdınız, kadını ise kuleye tıkmak niyetinde-siniz. Kendinize gelince her şeye izin verirsiniz.

— Kimsenin bir şeye izin verdiği falan yok, sadece evde erkek yüzünden bir şey olmaz, oysa kadın narin bir kaptır, —diye devam etti tüccar.

Tüccarın saygı uyandıran ses tonu dinleyenleri etkilemiş gibiydi, hatta kadın bile kendisini ezilmiş hissediyor, yine de pes etmiyordu.

— Evet ama sanırım kadının da insan olduğunu, tıpkı bir erkek gibi duyguları olduğunu kabul edersiniz. Kadın, kocasını sevmiyorsa ne yapacak peki?

— Kocasını sevmiyorsa ha! —diye kaşlarını ve dudaklarını oynatıp sert bir şekilde tekrarladı tüccar.— Sevecek mecburen!

Bu beklenmedik söz tezgâhtarın çok hoşuna gitti ve beğendiğini gösteren bir ses çıkarttı.

— Hayır sevmeyecek, —dedi kadın,— eğer sevgi yoksa zorla sevdiremezsiniz zaten.

— Peki kadın kocasını aldatırsa, o zaman ne olacak? —diye sordu avukat.

— Böyle bir şey olmaz, —dedi yaşlı adam,— gözünü üstünden ayırmayacaksın.

— Ya olursa, o zaman ne yapacaksın? Hem böyle şeyler oluyor zaten.

— Olanlar var, ama bizde olmaz, —dedi yaşlı adam.

Herkes susmuştu. Tezgâhtar kımıldandı, biraz doğruldu, ötekilerden geri kalmamak isteğiyle gülümseyerek konuşmaya başladı:

— Bizim delikanlılardan birinin başına da tam böyle bir rezalet gelmişti efendim. O olayda da hüküm vermek son derece zor. Çocuğun şansına uçarı bir kadın çıkmış karşısına. Kadın ahlaksızlık etmeye başlamış. Delikanlı ise ağırbaşlı ve olgun biri. Önce bir memurla işi pişirmiş kadın. Delikanlı güzellikle yola getirmeye çalışmış. Kadın vazgeçmemiş. Her türlü rezilliği yapmaya devam ediyormuş. Kocasının parasını aşırırmaya başlamış. Delikanlı karısını dövmüş. Daha da

kötü olmuş. Vaftizsiz bir adamla, söylemeye dilim varmıyor, bir Yahudi'yle oynaşmaya başlamış. Delikanlı da ne yapsın? Kadını tümünden bırakmış. Şimdi bekâr yaşıyor, kadın ise sürtmeye devam ediyor.

— Çünkü adam aptalın biriymiş, —dedi yaşlı adam.— En baştan göz yummasaydı, esaslı bir gözdağı verseydi, bir şekilde geçinir giderlerdi. İpleri en baştan eline vermemek gerekirdi. Kırdı ata, evde kadına güvenmeyeceksin.

Bu sırada kondüktör bir sonraki istasyonda inceklerin biletlerini kontrole gelmişti. Yaşlı adam biletini uzattı.

— İşte böyle efendim, kadının dizginini en baştan kısa tutacaksın, yoksa hapı yutarsın.

— Öyle ama daha biraz önce evli barklı adamların Kurnavino panayırında nasıl eğlendiklerini anlatan siz değil miydiniz? —dedim kendimi tutamayıp.

— O iş ayrı, —dedi tüccar ve sessizliğe gömüldü.

Düdük sesi duyulduğunda tüccar ayağa kalktı, sıranın altından torbasını aldı, kasketini yukarı kaldırarak selam verip gitti.

II

İhtiyar çıkar çıkmaz hep bir ağızdan konuşmaya başladılar.

— Babalık eski kafalı biri, –dedi tezgâhtar.

— İşte canlı bir Domostroy¹ örneği, –dedi kadın.– Ne barbarca bir kadın ve evlilik anlayışı!

— Evet efendim, evlilik konusunda Avrupa'daki anlayıştan ne kadar uzağız, –dedi avukat.

— Zaten bu tip insanların anlamadıkları en önemli konu, aşksız bir evliliğin evlilik olmadığı, evliliği kutsal hâle getiren tek şeyin aşk olduğu, gerçek evliliğin ise aşkın kutsallaştırdığı evlilik olduğu konusu, –dedi kadın.

Tezgâhtar bu zekice konuşmaları, ileride olabildiğince çoğunu kullanmak üzere aklında tutma arzusuyla gülümseyerek dinliyordu.

Kadının konuşmasının ortasında yarım kalmış bir kahkahayı ya da hıçkırığı andıran bir ses geldi arkamdan; dönüp bakınca besbelli kendisini de ilgilendiren bu konuşma sırasında fark ettirmeden yanımıza gelmiş kompartıman komşumu, kır saçlı, parlak gözlü yalnız adamı gördük. Kollarını sıranın arkasına dayamış ayakta duruyordu ve epey de heyecanlı görülüyordu: Yüzü kızarmış, yanağı seğirmeye başlamıştı.

— Aşk... aşk... hangi aşk kutsallaştırıyormuş evliliği? –dedi dura dura.

Karşısındaki adamın heyecanını gören kadın, olabildiğince nazik ve ayrıntılı yanıt vermeye çalıştı.

— Gerçek aşk... Erkek ve kadın arasında gerçek bir aşk varsa evlilik mümkündür, –dedi kadın.

Parlak gözlü adam çekingen ve utangaç bir tavırla gülümseyerek:

1 XVI. yüzyılda yazılmış Rus toplum ve aile hayatını düzenleyen kurallar derlemesi. (ç.n.)

— Peki efendim, fakat gerçek aşktan kastedilen nedir? —diye sordu.

Kadın aralarındaki konuşmayı bitirme isteğiyle olsa gerek:

— Aşkın ne olduğunu herkes bilir, —dedi.

— Ama ben bilmiyorum, —dedi adam.— Neyi kastettiğini zi açıklamanız gerek...

— Ne? Bakın çok basit, —dedi kadın, ama bir an durup düşündü.— Aşk mı? Aşk, bir erkek veya kadının diğer bütün insanlar arasından yaptığı bir tercihtir.

— Ne kadar zaman için yapılan bir tercih? Bir aylık mı? İki günlük mü, yarım saatlik mi? —dedi kır saçlı adam ve gülmeye başladı.

— Hayır, rica ederim, sizin sözünü ettiğiniz aynı şey değil.

— Hayır efendim, aynı şeyden söz ediyorum.

Avukat, kadını göstererek:

— Kendileri evliliğin ilk önce bağlılığın, isterseniz buna aşk diyelim, sonucu olması gerektiğini, eğer ortada böyle bir aşk varsa ancak bu durumda evliliğin kutsal bir şey olacağını söylüyorlar, —dedi.— Sonra da temeli doğal bağlılıklara —isterseniz buna yine aşk diyelim— dayanmayan her evliliğin kendi içinde zorunlu ahlaki bir şey barındırmayacağını söylüyorlar. Doğru anlıyor muyum? —diyerek kadına döndü.

Kadın başını sallayarak düşüncesiyle ilgili açıklamayı onayladığını belirtti.

Avukat:

— Daha sonra... —diye konuşmaya devam etti, ancak gözleri alev alev yanan sinirli beyefendi besbelli kendini zor tutuyordu ve avukatın sözünü tamamlamasına izin vermiyip konuşmaya başladı:

— Hayır, ben de aynı şeyden, bir erkeğin veya bir kadının bütün diğer insanlar arasından yaptığı tercihten söz ediyorum.

rum, ama sadece bu tercihin ne kadar zaman için olduğunu soruyorum.

— Ne kadar zaman mı? Uzun zaman için, bazen bir ömür boyu, —dedi kadın omuz silkerek.

— Evet ama bu yalnızca romanlardadır, gerçek hayatta hiçbir zaman öyle olmaz, —dedi adam.— Gerçek hayatta birinin diğerlerine tercih edilmesi, nadiren bir yıllığına, daha çok birkaç aylığına ya da birkaç haftalığına, birkaç günlüğüne, birkaç saatliğine olur.

Herhâlde bu düşüncesiyle herkesi hayrete düşüreceğini biliyordu ve bundan memnundu.

— Yok daha neler! Ne münasebet, müsaade buyurun ama,—diye üçümüz bir ağızdan konuşmaya başladık. Hatta tezgâhtar bile homurdanır gibi sesler çıkarıyordu.

— Tamam efendim, biliyorum, —diye hepimizin sesini bastırdı kır saçlı adam,— sizler varsayılandan, bense var olandan söz ediyorum. Her erkek, her güzel kadına karşı sizin aşk dediğiniz şeyi hisseder.

— Ah, söyledikleriniz korkunç; insanlar arasında aşk denilen aylar, yıllar değil, ömür boyu teslim olunan bir duygu da var ama değil mi?

— Hayır, yok. Hatta bir erkeğin ömür boyu tek bir kadını tercih ettiğini kabul etsek bile, kadın büyük olasılıkla başka birini bu adama tercih edecektir; dünya kurulduğundan beri böyle olmuştur, böyle olmaya da devam edecektir, —dedi adam ve tabakasını çıkarıp bir sigara yaktı.

— Fakat karşılıklı da olabilir bu durum, —dedi avukat.

— Hayır efendim, olamaz, —diye karşı çıktı kır saçlı adam,— bir çuval nohut içinde işaretli iki nohut tanesinin yan yana düşmesi kadar olanaksızdır. Ayrıca burada tek bu olasılık değil, birbirinden bıkmak da söz konusudur. Bir ömür boyu bir kadını ya da bir adamı sevmek, tek bir mumun ömür boyu yanacağını söylemekle aynıdır, —dedi adam, sigarasından hırsla bir nefes çekerek.

— Fakat siz hep bedensel aşktan söz ediyorsunuz. İdeal birliğine, ruh benzerliğine dayanan bir aşkı mümkün görmüyor musunuz? —dedi kadın.

— Ruh benzerliği! İdeal birliği! —diye yineledi adam o kendine özgü sesi çıkararak.— Peki o zaman birlikte yatmanın ne gereği var (kabalığımı bağışlayın)? Yoksa insanlar idealleri bir olduğu için mi birlikte yatıyorlar, —dedi ve sinirli sinirli gülmeye başladı.

— Fakat müsaade ederseniz, —dedi avukat,— gerçekler söylediklerinize ters düşüyor. Evliliklerin var olduğunu, tüm insanların ya da çoğunun evlilik yaşamı sürdüğünü ve pek çok kişinin sürekli bir evliliği dürüstçe yaşadığını görüyoruz.

Kır saçlı adam yine gülmeye başlamıştı.

— Ben kösnül aşk dışında bir aşkın varlığından kuşku duyduğumu belirtirken, siz aşka dayanan evlilikten söz ediyorsunuz, bana aşkın varlığını evliliklerin var olmasıyla kanıtlamaya çalışıyorsunuz. Günümüzde evlilik sadece bir aldatmacadır!

— Hayır efendim, müsaade buyurun, —dedi avukat,— evliliklerin geçmişte de, şimdi de var olduğunu söylüyorum sadece.

— Evet var. Var da, ne için var? Evlilikler, evliliği gizemli bir şey olarak, Tanrı önünde görevler yüklenmiş bir giz olarak gören insanlar arasında vardı, şimdi de var. Böyleleri için var, ama bizim için yok. Bizde insanlar evlilikte cinsel ilişki dışında bir şey görmeksizin evleniyorlar ve bundan da ya yalan, ya da zorlama çıkıyor ortaya. Yalana daha kolay katlanılıyor. Karı koca tek eşlilik konusunda sadece insanları kandırıyorlar, oysa çok karılı ve çok kocalı yaşıyorlar. Bu iğrenç bir şey, ama sürüp gidiyor işte; fakat sık sık olduğu gibi, karı koca ömür boyu birlikte yaşamayı görünüşte bir taahhüt olarak üstlendikleri ve evliliklerinin ikinci ayından itibaren birbirlerinden nefret ettikleri, ayrılmak isteseler de birlikte yaşadıkları zaman, bu yüzden ayyaşlığa düştükleri,

kendilerini ve birbirlerini vurdukları, öldürdükleri, zehirledikleri korkunç bir cehennem ortaya çıkıyor, –dedi adam giderek daha hızlı konuşarak; hiç kimsenin araya girmesine izin vermiyor, gitgide daha çok heyecanlanıyordu. Herkes susmuştu. Tatsız bir durum ortaya çıkmıştı.

Avukat bu yakışıksız ve hararetili konuşmayı kesme isteğiyle:

— Evet kuşkusuz evlilik yaşamında kritik dönemler oluyor, –dedi.

Kır saçlı adam alçak sesle ve sakinleşmiş gibi:

— Beni tanıdınız herhâlde, –dedi.

— Hayır, o zevke erişmedim.

— Büyük bir zevk değil. Ben Pozdnışev'im, hani şu başından sizin ima ettiğiniz kritik dönem geçmiş, karısını öldürmüş adam, –dedi hepimize tek tek hızla göz atarak.

Ne diyeceğimizi bilemiyor, hepimiz susuyorduk.

— Benim için fark etmez, –dedi kendine özgü o sesi çıkartarak. – Yine de kusuruma bakmayın! Sizi daha fazla sıkımayayım.

— Yo hayır, rica ederim... –dedi avukat. Niye “rica ederim” dediğini kendisi de bilmiyordu.

Fakat Pozdnışev avukatı dinlemeyerek hızla dönüp yerine geçti. Adamlar kadın fısıldaşıyorlardı. Ben Pozdnışev'in yanında oturuyordum ve ne diyeceğimi bilemediğimden susuyordum. Okumak için hava karanlıktı, bu yüzden gözlerimi kapatıp uyumak istiyormuş gibi yaptım. Bir sonraki istasyona dek bu şekilde konuşmadan gittik.

Bu istasyonda adamlar kadın başka bir vagona geçtiler, bunun için daha önce kondüktörle konuşmuşlardı. Tezgâhtar sıraya yerleşip uykuya daldı. Pozdnışev hâlâ sigarasını tütürüyor, bir önceki istasyonda yaptığı çayı içiyordu.

Gözümü açıp da ona baktığım sırada ansızın kararlı ve öfkeli bir şekilde bana:

— Kim olduğumu bile bile yanımda oturmak belki de hoşunuza gitmiyordur. Eğer öyleyse ben gideyim, —dedi.

— Yo hayır, rica ederim.

— O zaman buyurmaz mısınız? Yalnız koyu biraz, —dedi ve bana çay doldurdu.

— Konuşup duruyorlar... Boyuna da yalan söylüyorlar... —dedi.

— Neden söz ediyorsunuz? —diye sordum.

— Aynı konudan: Şunların aşkından ve ne olduğundan. Uykunuz yok mu?

— Hiç yok.

— İsterseniz size şu aşk yüzünden başıma gelenleri anlatayım öyleyse?

— Olur, size ağır gelmeyecekse tabii.

— Hayır susmak ağır geliyor bana. Çayınızı içsenize. Çok mu koyu yoksa?

Çay gerçekten de bira gibiydi, ama içip bitirdim. Bu sırada kondüktör geçti yanımdan. Hiçbir şey söylemeden öfkeli gözlerle izlediği kondüktörün uzaklaşmasından sonra anlatmaya başladı ancak.

III

— Peki anlatayım o zaman... Ama istiyor musunuz gerçekten?

Çok istediğimi söyledim tekrar. Bir süre sustu, yüzünü sıvazladı ve anlatmaya başladı:

— Bir şey anlatılacaksa en başından başlayıp her şeyi anlatmak gerekir: Nasıl ve neden evlendiğimi, evlenmeden önce nasıl biri olduğumu anlatmalıyım.

Evlenmeden önce herkes gibi, yani bizim çevredeki insanlar gibi yaşıyordum. Üniversiteyi başarıyla bitirmiş bir toprak sahibiyim, soyluların seçilmiş başkanlığını yaptım bir ara. Evlenmeden önce herkes gibi yaşıyordum, yani zevke, eğlenceye düşkündüm ve bizim çevreden bütün insanlar gibi uçarı bir hayat sürerken nasıl yaşamam gerekiyorsa öyle yaşadığımdan emindim. Sevimli, son derece iyi ahlaklı biri olduğumu düşünüyordum. Baştan çıkarıcı biri değildim, doğal olmayan zevklerim de yoktu, pek çok yaşıtımın yaptığı gibi bunu yaşamımın yegane amacı hâline getirmiyordum, kendimi zevkin ve eğlencenin kollarına yavaş yavaş, edepli bir şekilde, sağlığını düşünerek bırakıyordum. Çocuk doğurarak ya da bana gösterdiği sadakatle elimi kolumu bağlayabilecek kadınlardan uzak duruyordum. Bununla birlikte belki çocuk da, bağlılıklar da vardı ama ben yokmuş gibi yapıyordum. Üstelik bunu sadece ahlaka uygun bir davranış olarak görmekle kalmıyor, bundan gurur da duyuyordum.

Durdu, aklına yeni bir düşünce geldiğinde hep yaptığı gibi, kendine özgü o sesi çıkarttı.

— Zaten asıl iğrenç olan da bu, —diye haykırdı.— Aslında herhangi bir bedensel ilişkide ahlaksızlık söz konusu değildir, hiçbir fiziksel çirkinlik de ahlaksızlık değildir; ahlaksızlık, yani gerçek ahlaksızlık, bedensel ilişkiye girdiğin kadına karşı ahlaki ilişkilerden kendini bağışık tutmaktır. Oysa ben bu bağışıklıktan gurur duyuyordum. Hatırlıyorum da bir

keresinde büyük olasılıkla âşık olduğu için bana kendisini teslim etmiş bir kadına para ödeyecek zamanı bulamadığımdan dolayı ne kadar üzül müştüm. Ancak ona para gönderip de, bu hareketimle ahlaki bakımdan kendimi ona hiçbir şekilde bağlı saymadığımı gösterdiğimde içim rahat etmişti. Benimle aynı fikirdeymiş gibi başınızı sallamayın, –diye bağırdı birden bana.– Bilirim bu numaraları. Hepiniz, siz de, siz de eğer en iyi olasılıkla ender istisnalardan biri değilseniz, siz de benimle aynı görüştesiniz. Neyse, yine de bağışlayın beni, –diye devam etti,– ama asıl mesele bunun çok korkunç bir şey olması, çok korkunç!

— Nedir korkunç olan? –diye sordum.

— Kadınlar ve kadınlarla ilişki konusunda içinde yaşadığımız yanlışlıklar girdabı. Evet efendim, bu konuda sakın konuşamıyorum. Bunun nedeni şu adamın söylediği gibi, başıma o olayın gelmesi değil, bunun nedeni, o olayın başıma geldiği günden itibaren gözlerimin açılmış olması, her şeyi bambaşka bir ışık içinde, tam tersine görmem. Tam tersine!..

Bir sigara yaktı ve dirseklerini dizlerine dayayıp konuşmaya başladı.

Karanlıkta yüzünü görmüyordum, sadece trenin zangırtıları arasından etkileyici, hoş sesi duyuluyordu.

IV

— Evet efendim, ancak çok fazla acı çektikten sonra, ancak bu acı sayesinde bütün bu olup bitenlerin kökünün neredede olduğunu, nerede olması gerektiğini anladım, bu yüzden de olanların dehşetini gördüm.

Beni o olaya götüren şeyin nasıl ve ne zaman başladığını anlatayım size. On altı yaşına basmadan az önce başladı bu iş. Henüz lisedeydim, ağabeyim ise üniversite birinci sıfıftaydı. Daha kadın nedir bilmiyordum, ama bizim çevreden bütün zavallı çocuklar gibi ben de artık masum biri değildim: İki yıldır diğerleri tarafından yoldan çıkarılmış bir çocuktum; artık kadın herhangi bir insan değil, tatlı bir şeydi, kadın, her kadın, kadın çıplaklığı artık canımı yakıyordu. Yalnız kalmalarım masum, temiz yalnızlıklar değildi. Bizim çocukların yüzde doksan dokuzunun çektiği acıları çekiyordum. Korkuyordum, acı çekiyordum, dua ediyordum, düştükçe de düşüyordum. Artık hayalde ve gerçekte yoldan çıkmış, ahlakı bozulmuş biriydim, ama son adımı daha atmamıştım. Tek başıma, henüz başka bir insana elimi sürmeden mahvolmaktaydım. Ama ağabeyimin üniversite öğrencisi olan, bize içki içmeyi ve iskambil oynamayı öğretten, sıkı delikanlı denilen cinsten, yani anasının gözü bir arkadaşısı bir içki âleminde sonra o malum yere gitmeye ikna etmişti bizi. Gittik. Ağabeyim de henüz bakirdi, onun da o gece ahlakı bozuldu. On beş yaşında bir çocuk olarak ben de hem kendimi küçük düşürdüm, hem de ne yaptığımın hiç farkında olmadan bir kadının küçük düşürülmesine yardım ettim. Bu yaptığımın kötü bir şey olduğunu büyüklerimin hiçbirinden duymamıştım. Şimdi de hiç kimse duymuyor zaten. Doğrusu, kurallar arasında bu var, ama kurallar ancak sınavda papaza yanıt verirken gerekli oluyor, hatta buna şart cümlelerinde 'dır' ekinin kullanılması kuralı kadar bile gerek duyulmuyor.

Düşüncelerine saygı gösterdiğim büyüklerimin birinden bile bunun kötü bir şey olduğunu duymadım. Tam tersine saygı duyduğum insanlar bunun iyi bir şey olduğunu söylüyordu. Mücadelemin ve acılarımın bunu yaptıktan sonra geçeceğini, teselli bulacağımı duyuyordum; duymakla yetinmiyor, okuyordum da; büyüklerimden bunun sağlık açısından iyi olacağını duyuyordum; arkadaşlarımdan da bunun bir tür görev, delikanlılık olduğunu duyuyordum. Dolayısıyla iyilik dışında görünen bir şey yoktu ortalıkta. Hastalık tehlikesi mi? O da öngörülüp önlemi alınmıştı. Hepimizin vasisi olan hükümetimiz bu konuya özen gösteriyor, genelevlerin kurallara uygun çalışmasını gözetiyor ve lise öğrencileri için fuhuş ortamını, cinsel ahlaksızlık ortamını sağlıyor. Maaşlı doktorlar da bu ahlaksızlığı izliyor. Öyle olması gerekiyor zaten. Doktorlar fuhşun sağlığa yararlı olduğunu iddia ediyor, kurallara uygun ve düzgün fuhuş ortamını kuruyorlar. Oğullarının sağlığına bu anlamda özen gösteren anneler tanıyorum. Bilim de onları genelevlere yolluyor.

— Bilim neden yollasın ki? –dedim.

— Doktor dediğiniz kim? Bilime kendini adayanlar. Sağlığa yararlı olduğunu ileri sürerek gençleri kim cinsel ahlaksızlığa sürüklüyor? Onlar. Sonra da büyük bir ciddiyetle frengi hastalığını tedavi ediyorlar.

— İyi de frengiyi niçin tedavi etmesinler?

— Frengi hastalığına harcanan çabaların yüzde biri cinsel ahlaksızlığın kökünün kazınmasına harcanmış olsaydı, frenginin çok uzun zamandır sözü bile edilmezdi de ondan. Oysa ki cinsel ahlaksızlığın kökünün kazınmasına değil, onun teşvik edilmesine, tehlikesiz bir şekilde gerçekleştirilmesine çaba harcanıyor. Ama mesele bu değil. Mesele, ahlaki bakımdan beni düşüren o korkunç şeyin, benim başıma ve sadece bizim çevremizdeki insanların değil, herkesin, hatta köylülerin bile en azından yüzde doksanının başına

gelmiş olmasıdır. Beni düşüren bu korkunç şeyin nedeni belli bir kadının güzelliğinin cazibesine kapılmam değildi. Hayır, hiçbir kadının cazibesine kapılmadım, benim yoldan çıkmamın nedeni bu ahlaksızlığı, çevremdeki insanların bazılarının sağlık için en doğru, en yararlı davranış olarak, diğer bir kısmının ise genç bir adam için bağışlanmayı gerektirmemesi bir yana, neredeyse masum bir eğlence olarak görmeleri idi. Bunun ahlaksızlık olduğunun da farkında değildim, nasıl içki ve sigara içmeye başladıysam, kendimi kısmen zevke, kısmen de bana telkin edildiğine göre belli bir yaşa özgü gereksinimlere kaptırmaya başlamıştım sadece. Yine de bu ilk ahlaksızlığım da özel ve dokunaklı bir şey vardı. Hatırlıyorum, hemen oracıkta, daha odadan çıkmadan masumiyetimi kaybedişime, kadınlara karşı ebediyen yok olan duygularıma ağlamak isteyecek kadar hüzünlendi miştim. Evet efendim, kadınlara karşı doğal, basit duygularım ebediyen yok olmuştu. O günden beri içimde kadınlara karşı saf duygulara yer olmadı, olması da mümkün değildi. Şehvet düşkünü dedikleri cinsten biri oldum. Şehvet düşkünü olmak, bir morfin bağımlısının, bir ayyaşın, bir sigara tiryakisinin durumuna benzeyen fiziksel bir durumdur. Nasıl bir morfin bağımlısı, bir ayyaş, bir sigara tiryakisi artık normal bir insan değilse, zevklerini tatmin etmek için birkaç kadın tanıyan bir adam da normal değildir, ebediyen ahlakı bozulmuş biri, bir şehvet düşkünüdür artık. Nasıl bir ayyaş, bir morfin bağımlısı, yüzünden, hareketlerinden hemen tanınırsa, şehvet düşkünü de aynı şekilde tanınır. Bir şehvet düşkünü kendini frenleyebilir, kendisiyle mücadele edebilir; ama kadınlarla bir daha hiç basit, açık, saf, kardeşçe bir ilişkisi olmayacaktır. Bir şehvet düşkünü genç bir kadına bakışından tanımak mümkündür. Ben bir şehvet düşkünü oldum ve öyle de kaldım, beni mahveden de bu oldu.

V

— İşte böyle efendim. Sonra işler daha da ileri gitti, her türden sapkınlıklarım oldu. Tanrım, yaptığım bütün o iğrenç şeyleri hatırlayınca nasıl da dehşete kapılıyorum! Arkadaşlarımdan bekâretimle alay ettikleri günlerdeki hâlimi hatırlıyorum da. Siz bir de zengin ana babalarının parasıyla zevke, eğlenceye dalmış gençlerin, subayların, Parislilerin hikâyelerini duysanız! Benim gibi, bu beyler gibi, kadınlarla ilişkilerinde işledikleri yüzlerce korkunç suçun damgasını ruhlarında taşıyan bu otuzluk zamparaların, tertemiz yıkayıp, sinekkaydı tıraş olduktan sonra kokular sürünüp, temiz çamaşır, frak ya da üniforma giymiş birer kusursuzluk simgesi olarak bir konuk odasına ya da bir balo salonuna girişinin ne müthiş bir güzellik olduğunu bilseniz!

Ne olması gerektiğini, ama ne olduğunu bir düşünün. Olması gereken, bir toplantıda kız kardeşimin, kızımın yanına böyle bir bey yaklaştığında, benim, bu beyefendinin yaşamını bilen biri olarak yanına gidip, bir kenara çekmem ve alçak sesle “Kuzum, senin nasıl yaşadığını, geceleri kiminle geçirdiğini biliyorum. Sana burada yer yok. Buradaki kızlar saf ve masum kızlardır. Defol git!” dememdir. Olması gereken budur, oysa biz ne yapıyoruz? Böyle bir beyefendi gelip de kız kardeşimize ya da kızımıza sarılarak dans ettiğinde, eğer adam zenginse ve birtakım iyi ilişkileri varsa seviniyoruz, düğün bayram ediyoruz. Belki de Rigolboş’tan² sonra kızımızı da şereflendirir. Hatta adamda birtakım izler, hastalıklar kalmış olması da önemli değil. Artık çok iyi tedavi yöntemleri var. Ana babalarının sevinçten bayıla bayıla frengili adamlara verdikleri yüksek sosyeteden birkaç kız ta-

2 Fransızca *rigolo* (gülünç) ve *boche* (kaba) sözcüklerinden oluşturulmuş, yüzyılın ortalarında Fransız dansöz ve şarkıcı Margarita Bodel’in sahnede kullandığı takma ad. Bu takma ad daha sonra belli bir şarkıcı ve dansöz tipinin genel adı olmuştur. (ç.n.)

nırım. Of! Of ne iğrenç şey! Bu iğrençliğin ve yalanın ortaya çıkarılacağı zaman da gelecek elbet!

Birkaç kez kendine özgü o tuhaf sesi çıkardı ve çay içmeye koyuldu. Çay çok koyuydu, açmak için ekleyecek su da yoktu. İçtiğim iki bardak çayın sinirlerimi etkilediğini hissediyordum. Çay onu da etkilemiş olmalıydı, çünkü git-tikçe heyecanlanıyordu. Sesi gitgide daha ezgili, daha etkili oluyordu. Sürekli duruşunu değiştiriyor, kâh şapkasını çıkarıyor, kâh tekrar takıyordu; oturduğumuz yarı karanlık ortamda yüzü de tuhaf bir şekilde değişiyordu.

— Evlenip kendime en yücesinden, en temizinden bir aile yaşamı kurma niyetimden bir an olsun vazgeçmeden otuz yaşına kadar bu şekilde gelmiştim ve amacıma uygun bir kız bakıyordum, —diye devam etti.— Ahlaksızlık irinine battıkça batıyordum, bir yandan da saflığıyla bana layık bir kız arıyordum. Kızların çoğunu benim için yeterince saf olmadıklarından eliyordum; sonunda kendime layık gördüğüm bir kız buldum. Bir zamanlar çok zengin olduğu hâlde şimdi iflas etmiş Penza'lı bir toprak sahibinin iki kızından biri idi bu kız.

Bir akşam, sandal gezintisi yapıp ay ışığında eve döndükten ve onunla yan yana oturup jarse elbisesinin sardığı düzgün endamına, buklelerine hayran hayran baktıktan sonra birdenbire aradığım kızın o olduğuna karar verdim. Bu kız, o gece her şeyi, benim hissettiğim ve düşündüğüm her şeyi, çok yüce şeyler hissettiğimi ve düşündüğümü anlıyor gibi gelmişti. Aslında onun yanında geçirdiğim bir günden sonra daha da yakınlaşmak istememin tek nedeni, jarse elbisesinin ve özellikle de buklelerinin yüzüne çok yakışmış olmasıydı.

Güzelliğin iyi bir şey olduğu düşüncesi nasıl da büyük bir yanılgıdır, gerçekten şaşırtıcı. Güzel bir kadın aptalca laflar eder, sen dinlersin ve aptallıkları görmez, akıllıca laflar ediyor sanırsın. Bu güzel kadın kötü şeyler yapar, sen hoş bir şey yaptığını düşünürsün. Eğer aptalca şeyler söylemeyen,

kötü işler yapmayan, sadece güzel olan bir kadınsa o zaman da onun şaşılacak derecede akıllı, iyi ahlaklı bir kadın olduğuna inanırsın.

Büyük bir hayranlık içinde eve döndüm ve bu kızın ahlaki mükemmelliğin doruğunda olduğuna, bu yüzden de karım olmayı hak ettiğine karar verdim, ertesi gün de evlenme teklifimi yaptım.

Aslında ne büyük bir yanılgıdır bu! Sadece bizim çevrede değil, ne yazık ki halk arasında da evlenmeye hazırlanan bin erkek içinde, nikâhtan önce en az on kez, hatta yüz ya da Don Juan gibi bin kez evlilik yaşamamış bir kişi bile zor bulunur. (Doğrusu şimdi evliliğin şaka değil, ciddi, yüce bir iş olduğunu hisseden ve bilen, saf duygulara sahip gençler olduğunu biliyor, görüyorum. Tanrı onların yardımcısı olsun! Benim zamanımdaysa on bin kişiden bir kişi bile böyle değildi.) Bunu herkes bilir ve bilmiyormuş gibi yapar. Bütün romanlarda kahramanların duyguları, yanından geçtikleri göller, çalılıklar en küçük ayrıntısına kadar anlatılır; ancak roman kahramanının bir kıza beslediği yüce aşk betimlenirken, bu ilginç kahramanın daha önce başından geçenler yazılmaz, onun genelev ziyaretlerinden, hizmetçi kızlardan, aşçı kadınlardan, başka adamların karılarından hiç söz edilmez. Bu tür edepsiz romanlar varsa da bunları herkesten çok bilmesi gereken kızların eline vermezler. Önce kızların önünde kent ve köy yaşamımızın yarısını saran böyle bir ahlaksızlık hiç yokmuş gibi yaparlar. Sonra bu yalana öyle alışır ki, tıpkı İngilizler gibi hepimiz namuslu insanlarız, namuslu bir dünyada yaşıyoruz düşüncesine kendileri de içtenlikle inanmaya başlarlar. Zavallı kızlar da buna ciddi ciddi inanırlar. Benim zavallı karım da aynı şekilde inanıyordu. Hatırlıyorum, nişanlıyken ona geçmişimi, asıl önemlisi başkalarından öğrenebileceği ve bu yüzden söyleme gereği duyduğum son ilişkimle ilgili birazcık olsun bilgi edinebileceği günlüğümü göstermiştim. Her şeyi

öğrendiğinde ve anladığında ne kadar korktuğunu, umutsuzluğa, şaşkınlığa düştüğünü hatırlıyorum. O zaman beni bırakmak istediğini görmüştüm. Neden bırakmadı sanki!

Kendine özgü o sesi çıkarttı, sustu ve çayından bir yudum aldı.

VI

— Hayır, yine de böylesi daha iyi, daha iyi! —diye haykırdı.— Oh olsun bana! Ama mesele bu değil. Benim demek istediğim, burada aldatılan sadece zavallı genç kızlardır. Analar da bunu bilirler, özellikle de kocaları tarafından yetiştirilmiş analar bunu gayet iyi bilirler. Ve kocalarının dürüstlüğüne inanır gibi görünürken aslında bambaşka bir şey yaparlar. Kendileri ve kızları için hangi oltayla koca yakalayacaklarını iyi bilirler.

Aslında en yüce, bizim adlandırdığımız adıyla en şiirsel aşkın ahlaki erdemlere değil, fiziksel yakınlığa, ayrıca saç biçimine, elbisenin rengine, modeline bağlı olduğunu yalnızca biz erkekler bilmeyiz, bilmek istemediğimiz için bilmeyiz, oysa kadınlar çok iyi bilirler. Bir erkeği tuzağına düşürmeyi aklına koymuş tecrübeli bir kokete, baştan çıkarmaya çalıştığı adamın yanında yalancı, acımasız, hatta ve hatta ahlaksız biri durumuna düşmeyi mi, yoksa bu adamın yanına kötü dikilmiş, çirkin bir elbiseyle çıkmayı mı yeğleyeceğini sorun bakalım... Her zaman ilkinin tercih edecektir. Adamın yüksek duygular üzerine sürekli yalan söylediğini, onun için sadece ve sadece bedeninin önemli ve gerekli olduğunu, bu nedenle de her türlü kötülüğü bağışlayacağını, ama çirkin, zevksiz bir kostümü hoş görmeyeceğini bilir. Bir koket bunu iyi bilir, bu konuda bilinçlidir, ancak masum bir genç kız bilincinde değildir bunun, sadece hayvanlar gibi içgüdüsel olarak bilir. Bütün o iğrenç jarseler, kalça kısmı kabarık etekler, çıplak omuzlar, kollar, neredeyse tamamı açık göğüsler de bunun içindir. Özellikle erkek okulundan geçmiş kadınlar, yüce konulardaki konuşmaların sadece laf olduğunu, bir erkek için bir kadın bedeninin ve bu bedeni en çekici ışık içinde ortaya koyan nesnelerin gerektiğini çok iyi bilirler; gerçekten de öyledir. Bizim için ikinci bir karakter hâline gelmiş olan bu çirkin alışkanlığımızı terk edip,

büyük bir utanmazlık içinde bulunan yüksek sınıflarımızın yaşamına bakacak olursak, koskoca bir genelevden başka bir şey göremeyiz. Aynı fikirde değil misiniz? Müsaadenizle göstereyim size, –dedi çabucak, konuşmama izin vermeksiniz.– Siz bizim toplumumuzdaki kadınların genelevlerdeki kadınlardan farklı amaçlar için yaşadıklarını söylüyorsunuz, bense hayır diyorum ve bunu kanıtlayacağım. Eğer insanlar yaşam amaçları bakımından, yaşamlarının içeriği bakımından farklıysa, bu fark dış görünüşlerine de mutlaka yansıtacak ve dış görünüşleri farklı olacaktır. Ama zavallı, talihsiz, hor görülen kadınlara da, en yüksek sosyeteden hanımlara da bir bakınız: Aynı giysiler, aynı elbise modelleri, aynı kokular, kolların, omuzların, göğüslerin aynı çıplaklığı, kalçayı sararak çıkık gösteren etekler, aynı taş, pahalı eşya, parlak nesne tutkusu, aynı eğlenceler, danslar, müzik, şarkılar. Kadınların bir kısmı nasıl her yola başvurarak erkekleri baştan çıkarıyorsa, diğer kadınlar da aynı şeyi yapıyor. Hiçbir fark yok aralarında. Kesin bir saptama yapacak olursak, kısa süreliğine fahişelik eden kadınların genellikle küçümsendiklerini, uzun süreli fahişelerin ise saygı gördüklerini söylememiz gerekir.

VII

— İşte beni de bu jarseler, bukleler ve kabarık kalçalar avlamıştı. Beni avlamak kolaydı, çünkü âşık gençlerin sera hıyarı gibi yetiştiği koşullarda büyümüşüm. Zaten tam bir fiziksel avarelik içindeyken tahrik edici şeyler tıkınıp durmamız, şehvetin sistemli olarak kışkırtılmasından başka bir şey değildir. Hayret etseniz de etmeseniz de böyledir. Aslında ben son zamanlara kadar hiçbir şeyin farkında değildim. Ama artık farkındayım. Bu yüzden de bunu hiç kimsenin bilmemesi, aksine insanların biraz önceki hanımefendi gibi saçma sapan laflar etmesi beni üzüyor.

Bakın efendim, bu ilkbahar bizim oradaki demiryolu inşaatında köylüler çalışıyordu. Köylü bir delikanlının alı-şılmış yemeği ekmek, kvas³ ve soğandan ibarettir; delikanlı diri, çevik, sağlıklıdır, tarlada kolayca çalışır. Aynı delikanlı demiryolu inşaatına geliyor ve buradaki yemeği lapayla bir funt⁴ et oluyor. Ama yediği bu eti, on altı saat boyunca el arabasıyla otuz pudluk⁵ yük taşıyarak harcıyor. Tam ona göre yani. Peki, ya ikişer funt et, av eti ve insanın içini kı-zıştıran türlü türlü yiyecekler yiyen, içkiler içen bizler, bizim yediklerimiz nereye gidiyor? Kösnül aşırılıklara. Oraya gi-diyorsa ve emniyet supabı açıksa her şey yolunda demektir; ama benim geçici olarak kapattığım gibi siz de bu supabı kapatın, hemen yapay yaşantımızın prizmasından geçerek en saf su kadar temiz, hatta bazen platonik aşk diye ifade edilen bir uyarılma hâlini alacaktır. Ben de herkes gibi âşık olmuştum. Her şey apaçık ortadaydı: Sevinç taşkınlıkları da, duygulara kapılmalar da, şiirsellik de. Oysa aslında be-nim bu aşkım, bir yandan kayıinvalidemin ve terzi kızların çalışmalarının, öte yandan da benim aylak aylak yaşarken

3 Bozaya benzer bir rür Rus içeceği. (ç.n.)

4 Yaklaşık 409,5 grama denk gelen Rus ağırlık ölçüsü. (ç.n.)

5 Yaklaşık 16,4 kilografa denk gelen Rus ağırlık ölçüsü. (ç.n.)

tıka basa yediğim yemeklerin bir sonucuydu. Bir yandan sandal gezmeleri, bele oturan o elbiseleri diken terzi kızlar vesaire olmasaydı, karım biçimsiz bir sabahlıkla evde otursaydı, öte yandan ben de normal koşullarda yaşayan, çalışmasına yetecek kadar yemek yiyen bir adam olsaydım ve bir süreliğine tesadüfen kapanmış emniyet supabım açık olsaydı ne ben âşık olurdum, ne de bunlar olurdu.

VIII

— İşte her şey, benim sözünü ettiğim durumda olmam, kızın elbisesinin güzelliği, sandal gezisinin başarılı geçmesi her şey birbirine denk gelmişti. Yirmi defadır olmamış, ama bu kez olmuştu. Sanki bir kapan gibiydi. Alay etmiyorum. Aslında şimdiki evlilikler de kapan gibi kuruluyor. Doğal bir şey değil mi? Kız büyüdü, kocaya vermek gerek. Kız çirkin değilse ve evlenmek isteyen erkekler varsa basit bir iş olarak görünüyor. Eskiden de öyleydi. Analar babalar belli bir yaşa gelen kızlarını evlendirirlerdi. Bütün insanlar, Çinliler, Kızılderililer, Müslümanlar böyle yapıyorlardı, bizim halkta da böyleydi. Şimdi aynı şey sürüyor; en azından insanlığın yüzde doksan dokuzu böyle yapıyor. Sadece yüzde biri ya da bizim gibi yoldan çıkmış olanlar bunu beğenmeyip yeni bir şey buldular. Peki neydi bu yenilik? Bu yenilikte kızlar oturuyor, erkekler ise pazar yerindeymiş gibi dolaşıp seçim yapıyorlar. Kızlar bekliyor ve “Kuzum beni seç! Hayır onu değil, beni seç, bak benim omuzlarıma, başka yerlerime bak,” diye geçiriyorlar içlerinden, ama söylemeye cesaret edemiyorlar. Biz erkekler ise ağır adımlarla dolaşıp, bakınıyoruz ve hâlimizden de çok memnunuz. “Bilirim bu işi, tuzağa düşmem,” diyoruz. Dolaşıyorlar, ara sıra göz atıyorlar, bütün bu gösterinin onlar için düzenlenmiş olmasından çok memnunuz. Bak bak, çekinme, ama birden hop, kapana düşüverdin işte!

— Peki öyle olmaması mı gerekiyor? —dedim.— Yoksa evlenme teklifini kadın mı yapacak?

— Nasıl olacağını bilmiyorum, ama eğer eşitlik varsa bunda da eşitlik olmalı. Görücü usulü aşağılayıcı sayılıyorsa, bu durum bin kat daha aşağılayıcıdır. Öbüründe haklar ve şanslar eşittir, burada ise kadın ya pazardaki köle, ya da kapana konulan yemdir. Bir anneye veya bizzat kızına tek yaptığı işin koca avlamak olduğu gerçeğini bir söyleyin ba-

kalım. Aman Tanrım, ne korkunç bir hakaret! Oysa hepsinin tek yaptığı budur, başka bir şey yapmazlar. Asıl korkunç olan da bazen zavallı, masum kızların pek genç yaşta bu işle uğraştığını görmektir. Ayrıca bütün bunlar açıkça yapılmış olsa neyse, ama sürekli bir yalan dolan. “Türlerin kökeni konusu ne ilginçtir! Ah, Liza resimle çok ilgilenir! Sergiye gidecek misiniz? Ne kadar eğitici! Peki troykayla dolaşmaya, tiyatroya, senfoniye gelecek misiniz? Ah, ne harika! Benim Liza’m müziğe deli olur. Bu düşünceleri neden paylaşmıyorsunuz? Ya sandal gezintileri!..” Oysa bir tek düşünce vardır. “Beni seç, benim Liza’mı al! Hayır, beni seç! Hiç olmazsa bir dene!..” Of, çok iğrenç! Yalan! —diye bitirdi sözlerini ve son çayını içip, kap kacağı toplamaya koyuldu.

IX

Çayı ve şekeri torbasına koyarken:

— Dünyanın zarar gördüğü kadın egemenliğini bilirsiniz, her şey bundan kaynaklanıyor işte, –dedi.

— Kadın egemenliği mi? –dedim.– Doğrusunu isterseniz haklar, avantaj erkeklerden yana.

— Evet, evet, öyle, –diye sözümü kesti.– Benim size söylemek istediğim, bu garip durumu açıklayan şey de bu zaten. Bir yandan kadının en alt basamağa dek alçaltılması, küçük görülmesi son derece haklı bulunurken, öte yandan da kadın istediği gibi hükmünü yürütüyor. Kadınlar da tıpkı hor görülmenin öcünü parasal egemenlikleriyle alan Yahudiler gibiler. Yahudiler, “Madem bizim sadece tüccar olmamızı istiyorsunuz, o zaman biz de tüccar olarak size hükmederiz,” diyorlar. Kadınlar da “Madem bizim sadece şehvet aracı olmamızı istiyorsunuz, o zaman biz de şehvet aracı olur, sizi köleleştiririz,” diyorlar. Kadının haklarından yoksun olmasıyla ilgili asıl mesele, oy kullanabilmesi ya da yargıç olabilmesi meselesi değil, çünkü bu işlerle uğraşmak kadınlar için bir hak anlamına gelmiyor. Burada asıl mesele, cinsel ilişkide erkekle eşit olmak, erkeğin yararlandığı hakka sahip olmak, kendi istemediği bir erkeği reddetmek ve istediği erkeği seçmek, seçilen olmamaktır. Siz bunun yakışıklı bir şey olduğunu söylersiniz. Pekâlâ. O zaman erkek de bu haklara sahip olmasın. Günümüzde ise kadın, erkeğin sahip olduğu haktan yoksundur. Kadın bu hakkın eksikliğini gidermek için erkeğin cinsel duygularını etkiliyor, cinselliği kullanarak onu öyle bir eline geçiriyor ki, erkek sadece görünüşte seçen oluyor, gerçekte ise kadın seçiyor. Bu silahı bir kez eline geçirince de onu kötüye kullanıyor ve insanlar üzerinde korkunç bir egemenlik kuruyor.

— Peki nerede bu egemenlik? –diye sordum.

— Egemenlik nerede mi? Her yerde, her şeyde. Büyük bir kentte mağazaları dolaşın. Buralarda milyonlar yatar, harcanan insan emeğinin haddi hesabı yoktur. Bu mağazaların yüzde doksanına bir bakın, erkekler için bir şey var mıdır? Yaşamın bütün lüksü kadınlar tarafından talep edilir ve sürdürülür. Fabrikaları gözünüzün önüne getirin. Büyük bölümü yararsız süsler, arabalar, mobilyalar, kadınlar için ıvr zıvır üretir. Sırf kadınların geçici hevesleri için milyonlarca insan bu angarya işlerde nesillerdir köle gibi çalışarak yok olmaktadır. Kadınlar çariçeler gibi insan soyunun yüzde doksan dokuzunu köleleştirmekte, ağır işlerde çalıştırmaktadır. Bunların hepsi, kadınların hor görülmeleri, erkeklerle eşit haklardan yoksun olmaları yüzündendir. Cinsel duygularımızı etkileyerek, bizi ağlarına düşürerek öçlerini alırlar. Evet, hepsinin nedeni budur. Kadınlar kendilerini cinsel duyguları etkileyen öyle bir silah hâline getirmişlerdir ki, bir erkek bir kadınla sakın, huzurlu ilişki kuramaz olmuştur. Erkek bir kadına yaklaşır yaklaşmaz kadının uyuşturucu etkisine girip afallamaktadır. Eskiden de balo elbisesi giymiş, süslü püslü bir hanım gördüğüm zaman huzurum kaçır, tüylerim diken diken olurdu, şimdiyse düpedüz dehşete kapılıyorum, açıkça insanlar için tehlikeli, yasaya aykırı bir şey görüyorum ve bu tehlikeden koruyacak bir polis çağırmak, tehlikeli maddeyi alıp götürmesini, ortadan kaldırmasını rica etmek istiyorum.

Bir de gülüyorsunuz! —diye bağırdı.— Hiç de şaka değil söylediklerim. İnsanların bunu çok yakında anlayacaklarına ve huzur bozan bu tür hareketlere izin verilen bir toplumun nasıl var olabildiğine, toplumumuzda kadınların bedenlerini şehvet uyandıracak biçimde nasıl süslediklerine şaşıp kalacaklarına eminim. Mesire yerlerine, yollara türlü türlü kapılar kurmaktan farkı yoktur bunun, hatta daha da kötüdür! Neden kumar oynamak yasak da, kadınların fahişeler gibi, şehvet uyandıran elbiseler giymeleri yasak değil? Onlar bin kat tehlikeli!

X

— Eh işte beni de böyle avladılar. Sırılsıklam âşık dedikleri durumdaydım. Sadece onu değil, nişanlılığım süresince kendimi de mükemmelliğin doruğunda tasavvur ediyordum. Herhangi bir konuda kendisinden daha kötüsünü bulamayacak, bulunca benden kötüsü de var diyerek gururlanıp, kendinden hoşnut olmayacak tek bir alçak yoktur. Ben de öyleydim: Para için evlenmiyordum –hiçbir çıkarım yoktu, arkadaşlarımdan çoğu gibi para ya da birtakım bağlantılar için evlenmiyordum– ben zengindim, kız yoksuldu. Bu birincisi. Gururlandığım diğer bir şey de şuydu: Başkaları evlenmeden önceki çok eşliliklerini ileride de sürdürmek niyetiyle evleniyorlardı; bense düğünden sonra tek eşli kalmaya kararlıydım ve bu konuda kendimden duyduğum gururun haddi hesabı yoktu. Evet, korkunç bir domuzdum ve kendimi melek gibi görüyordum.

Nişanlılık dönemim uzun sürmedi. Bu dönemi utanmadan hatırlayamıyorum şimdi! O ne alçaklıktı! Aslında aşk denince cinsel değil, manevi aşk kastedilir. Eğer manevi aşk, manevi beraberlik söz konusu ise, bu manevi beraberliğin sözlerle, konuşmalarla, sohbetlerle ifade edilmesi gerekir. Böyle bir şey yoktu. Yalnız kaldığımız zamanlar konuşmak müthiş zor oluyordu. Yararsız, sonuçsuz bir çabaydı konuşmak. Ne söyleyeceğini düşünüp söylüyorsun, sonra yine susuyorsun, söyleyecek bir şey bulman gerekiyor. Konuşacak bir konu yoktu. Bizi bekleyen yaşamla, düzenle, planlarla ilgili söylenebilecek her şey söylenmişti, daha ne söylenecekti? Hayvan olsaydık konuşmamız gerekmediğini bilirdik; oysa tam tersine konuşmak gerekiyordu, ama konuşacak bir şey yoktu, çünkü konuşarak halledilecek bir şey değildi bizi ilgilendiren. Bunun yanı sıra bir de şu çirkin şeker götürme, tatlı yeme geleneği ve iğrenç düğün hazırlıkları vardı: Evle, yatak odasıyla, yataklarla, gecelik, sa-

bahlık, iç çamaşırıyla, tuvaletlerle ilgili laflar. Deminki yaşlı adamın dediği gibi, Domostroy'a göre evlenecek olursanız, bütün bu kuştüyü yastıkların, çeyizlerin, yatakların gizemli bir olaya eşlik eden birer ayrıntı olduğunu anlarsınız. Fakat bizde evlenmeye hazırlanan on erkek içinden bir tekinin bile evliliğin mahremiyetine inanmak bir yana, yaptığı şeyin bir taahhüt olduğuna dahi inanmadığını, yüz erkek içinden ancak bir tanesinin nikâhtan önce bir kadınla ilişkiye girmediğini, elli erkek içindense yine ancak bir tanesinin ileride karısını her fırsatta aldatmayacağını, çoğunluğun kiliseye gitmeyi sadece istediği kadına sahip olmak için özel bir koşul olarak gördüğü bir ortamda, bütün bu ayrıntıların ne korkunç bir anlam taşıdığını bir düşünün. Bütün meselenin bu olduğu sonucu çıkıyor ortaya. Satış gibi bir şey oluyor yani. Rezil herifin birine masum bir genç kızı satıyorlar ve bu satışı belli formalitelere bağlıyorlar.

XI

— Herkes böyle evleniyor, ben de böyle evlendim ve öve öve göklere çıkarılan balayı başladı. Adı bile ne iğrenç! —diye söylendi öfkeyle.— Bir keresinde Paris'te eğlence yerlerini gezirken ilanda sakallı bir kadınla bir su köpeğini görünce içeri girmiştım. Kadın elbisesi giymiş bir adamla, mors derisi giydirilmiş, su dolu bir küvette yüzen köpekten başka bir şey yoktu. Hepsi de çok az merak uyandıracak şeylerdi; ama dışarı çıktığımda beni nezaketle uğurlayan gösteri sahibi, beni göstererek, girişteki kalabalığa hitaben şöyle diyordu: “İşte görmeye değer mi, değmez mi, beyefendiye sorun? İçeri buyurun, içeri buyurun, adam başı bir frank!” Görmeye de-gecek bir şey olmadığını söylemeye utandım, gösteri sahibi de herhâlde buna güveniyordu. Balayının tüm iğrençliğini yaşayanların da başına herhâlde aynı şey geliyor ve başkalarını hayal kırıklığına uğratmıyorlar. Ben de hiç kimseyi hayal kırıklığına uğratmadım, ama şimdi gerçeği söylememek için bir neden görmüyorum. Hatta bu konuda gerçeği söylemeyi gerekli sayıyorum. Rahatsız edici, utanç verici, iğrenç, zavallı, asıl önemlisi sıkıcı, son derece sıkıcı! Sigaraya alıştığım sıralarda çok fena midem bulanır, ağzımdan salyalar akardı ve ben salyalarımı yutup çok hoşuma gidiyormuş gibi yapardım; bu da onun gibi bir şeydi işte. Sigaradan alınan hazla aynıdır bundan alınan haz; bir haz alınacaksa sonradan alınacaktır: Karı kocanın, bu işten zevk almak için bu ahlaksızlığı kendilerine aşlamaları gerekir.

— Ahlaksızlık mı? —dedim.— İnsanın en doğal özelliğinden söz ediyorsunuz.

— Doğal mı? Doğal mı? Hayır, ben size tam tersini, bunun... doğal olmadığı kanısına vardığımı söyleyeceğim. Evet, hem de hiç... doğal değil. Çocuklara, ahlakı henüz bozulmamış kızlara sorun. Kız kardeşim çok genç yaşta kendisinden iki kat yaşlı, ahlaksız bir adamla evlendi. Hatırlıyorum da,

düğün gecesi kardeşimin bembeyaz bir yüzle ve gözyaşları içinde yanından kaçtığı bu adamın kendisinden istediği şeyi asla ve asla ağzına alamayacağını bütün vücudu tir tir titreyerek söylediğinde ne kadar şaşırmıştık.

Siz de kalkmış doğal diyorsunuz! Yemek yemek doğaldır. Yemek yemek insanı hoşnut eder, rahatlatır, hoşuna gider ve utanç verici bir şey değildir; bu iş ise hem iğrenç, hem de utanç ve acı vericidir. Hayır, bu doğal değildir! Ve eminim temiz ahlaklı bir genç kız bundan her zaman nefret eder.

— İnsan soyu nasıl devam eder o zaman? —dedim.

Sanki yabancıysa olmadığı bu kötü niyetli itirazı bekliyormuş gibi alaycı bir öfkeyle:

— Evet, yeter ki insan soyu tükenmesin! —dedi.— İngiliz lordlarının durmadan işkembelerini doldurmaları için çocuk yapmaktan kaçınmalarını öğütleyebilirsin, mümkündür. Dünyada güzel, hoş şeylerin artması için çocuk yapmaktan kaçınmayı öğütleyebilirsin ve bu da mümkündür; fakat ahlak adına çocuk yapmaktan kaçınma konusundan söz açar açmaz, sırf beş on kişi domuzluktan kurtulmak istediğinden, insan soyu tükenmesin diye nasıl da bir çılgılık kopar. Bu arada bağışlayın. Şu ışık beni rahatsız ediyor, örtebilir miyim? —dedi feneri göstererek.

Benim için fark etmeyeceğini söyledim, o zaman yaptığı her işte olduğu gibi hızla sıranın üstüne çıkıp yünlü perdeyle feneri örttü.

— Yine de, —dedim,— bunu herkes kendisi için bir yasa olarak kabul etseydi insan soyu sona ererdi.

Hemen yanıt vermedi. Tekrar karşıma oturdu, bacaklarını genişçe açtı, dirseklerini bacaklarına dayayıp:

— İnsan soyu o zaman nasıl devam edecek mi diyorsunuz? İnsan soyu devam edecek de ne olacak? —dedi.

— Ne demek ne olacak? Aksi takdirde biz olmazdık.

— Biz olsak ne olur yani?

— Nasıl ne olur? Yaşamamız gerek.

— Ne için yaşayacağız? Eğer hiçbir amaç yoksa, eğer yaşam, sırf yaşamış olalım diye bize verilmiş bir şeyse yaşamamızın gereği yoktur. Ve eğer öyleyse o zaman Schopenhauer'ler, Hartmann'lar, budistler son derece haklılar. Ama eğer yaşamamızın bir amacı varsa, o zaman amaca ulaşıldığında yaşamın sona ermesi gerektiği de ortadadır. Böyle bir sonuç çıkıyor, —dedi; düşüncesini çok değerli bulduğundan olacak gözle görülür bir heyecanla konuşuyordu.— Evet bu sonuç çıkıyor ortaya. Şu hususa dikkatinizi çekerim: Eğer insanlığın amacı iyilik, güzellik, sevgi gibi şeylerse, insanlığın amacı peygamberlerin sözleriyle söylenen, bütün insanları sevgiyle bir araya getiren, mızraklarını eğip orak⁶ hâline getiren şeylerse o zaman bu amaca ulaşmayı engelleyen nedir? Engel ihtiraslardır. İhtirasların en güçlüsü, en kötüsü ve en ısrarlı olan cinsel, bedensel tutkudur ve dolayısıyla eğer ihtiraslar ve bu ihtirasların en güçlüsü olan bedensel tutku ortadan kalkacak olursa peygamberlerin sözleri yerine gelir, insanlar birleşirler, insanlığın amacı gerçekleşmiş olur, insanların yaşamaları için bir neden kalmaz. İnsanlık yaşadıkça da önünde bir ideal bulunacaktır ve pek tabii ki bu ideal tavşanların ya da domuzlarınki gibi olabildiğince yavrulamak değil, maymunlar ya da Parisliler gibi cinsel tutkunun hazlarından olabildiğince zarif bir şekilde yararlanmak değil, kendine hâkim olarak ve saflıkla elde edilecek iyilik idealidir. İnsanlar her zaman bu ideale ulaşmayı istemişlerdir, hâlen de istiyorlar. Ve bakın ne oluyor?

Bedensel aşk bir emniyet supabı oluyor. İnsanlığın şu anda yaşayan kuşağı bu amaca erişemedi, sırf içinde ihtiraslar ve bu ihtirasların en güçlüsü olan cinsel ihtiras olduğu için erişemedi. Cinsel ihtiras olunca, yeni bir nesil de olacaktır, öyleyse amaca bir sonraki nesilde ulaşma olasılığı vardır. Yeni gelen nesil de bu amaca ulaşamadı diyelim, amaca ulaşana, peygamber sözleri gerçekleşene, insanlar bir ara-

6 Yeşaya 2:4. bap (ç.n.)

ya gelene dek bu böyle sürüp gidecektir. Başka ne olabilir? Tanrı'nın insanları bu amaca ulaşmak için yaratmış olduğunu varsayarsak, o zaman onları ya cinsel ihtirası olmayan birer ölümlü, ya da ölümsüz insanlar olarak yaratmış olması gerekirdi. Eğer insanlar ölümlü fakat cinsel ihtirastan yoksun olsalardı o zaman ne olurdu? Yaşayacaklar ve amaca erişmeden öleceklerdi; amaca ulaşmak içinse Tanrı'nın yeni insanlar yaratması gerekecekti. Eğer ölümsüz olsalardı, (yeni kuşakların değil, var olan bu insanların hataları düzeltmeleri ve mükemmelliğe yaklaşmaları daha zor olsa da) insanların binlerce yıl sonra bu amaca ulaştıklarını farz edelim, o zaman ne olacaktı bu ölümsüz insanlar? Nereye sığacaklardı? En iyisi şimdiki gibi olması... Ama belki bu ifade biçimi hoşunuza gitmiyordur, belki de siz bir evrim yanlısısınız. O zaman da aynen bu sonuç ortaya çıkar. Hayvanların en üst, en yüksek türü olan insan türü, diğer hayvanlarla mücadelelerinde ayakta kalabilmek için sınırsız şekilde çoğalmak değil, arı oğlu gibi birbirine tutunmak, kenetlenmek zorundadır; arılar gibi cinsiyetsiz bireyler yetiştirmek, yani yaşam düzenimizin başından sonuna hedeflediği şehvetin körüklenmesini değil, kendine hâkim olmayı istemek zorundadır.— Bir an sustu.— İnsan soyu tükenir mi? Bir insan dünyaya hangi gözle bakarsa baksın, bundan kuşku duyabilir mi? Ölüm kadar kesindir bu. Bütün kilise öğretilerine göre dünyanın sonu bir gün gelecektir, bütün bilimsel öğretilere göre de bu sonuç kaçınılmazdır. Ahlak öğretisine göre de aynı sonuca varmanın neresi garip bu durumda?

Sonra uzun bir süre konuşmadı, biraz daha çay içti, sigarasını bitirdi, torbasından yeni sigaralar çıkartıp leke içindeki eski tabakasına yerleştirdi.

— Düşüncenizi anlıyorum, —dedim,— Shaker tarikatı⁷ üyeleri de buna benzer bir şey ileri sürüyorlar.

7 İsa'nın evli olmadığını söyleyerek bekâr yaşamayı savunan bir tarikat. (ç.n.)

— Evet, evet onlar da haklı, —dedi.— Cinsel ihtiras ne kadar süslenip püslense de kötülüktür, bizde olduğu gibi teşvik edilmesi değil, mücadele edilmesi gereken korkunç bir kötülüktür. Incil’in bir kadına şehvetle bakan bir erkeğin onunla artık zina yapmış olduğuna ilişkin sözleri, sadece başkalarının karılarıyla değil, asıl o erkeğin kendi karısıyla ilgilidir.

XII

— Bizim dünyamızda ise tam tersine: Erkek bekârken kendine hâkim olmayı düşündüğü hâlde evlendikten sonra bunu artık gereksiz bir şey olarak görüyor. Aslında düğünden sonraki yolculuklar, gençlerin ana babalarının rızasıyla çekildikleri inzivalar, zevk ve eğlence âlemlerine izin vermekten başka bir şey değil. Ama ahlak yasası, onu çiğnediğinde öcünü bırakmaz, alır. Balayımın güzel geçmesi için ne kadar uğraşsam da iyi bir sonuç çıkmadı. Her anı iğrenç, utanç verici ve sıkıcıydı. Ancak çok kısa bir süre sonra daha da acı verici hâle geldi. Bu durum çok çabuk başlamıştı. Galiba üçüncü ya da dördüncü gün, karımı keyifsiz gördüm, nedenini sordum, isteyebileceği tek şey olduğu düşüncesiyle sarıldım, ama o kolumu itip ağlamaya başladı. Niye ağlıyordu? Söyleyemiyordu. Ama üzgündü, canı sıkkındı. Herhâlde yorgun sinirleri ona ilişkimizin iğrenç olduğu gerçeğini fı-sıldıyordu; ancak o bunu söyleyemiyordu. Sormaya devam ettim, annemi özledim gibisinden bir şey söyledi. Pek inandırıcı gelmedi. Annesinden hiç söz etmeyip avutmaya çalıştım. Canının bir şeye sıkıldığını, annesinin sadece bir bahane olduğunu anlamamıştım. Fakat sanki kendisine inanmamış gibi annesinden söz etmedim diye anında gücendi. Annesini sevmediğimin farkında olduğunu söyledi. Kapris yaptığını söyleyerek sitem ettim, birden yüzü tamamen değişti, üzüntü ifadesinin yerini öfke aldı ve en zehir zemberek sözlerle beni bencillikle, gaddarlıkla suçlamaya başladı. Yüzüne baktım. Yüzünde bana karşı tam anlamıyla bir soğukluk, düşmanlık, neredeyse nefret ifadesi vardı. Bunu görünce ne büyük bir dehşete düştüğümü hatırlıyorum. “Neler oluyor?” diye düşünüyordum, “Aşk, ruhların birliği demek değil mi, bunun yerine şu olana bakın! Olamaz, bu benim karım olamaz!” Onu yumuşatmaya çalışıyordum, ama öyle aşılmaz soğuk ve zehirli bir düşmanlık duvarına çarpmıştım ki, göz

açıp kapayana dek ben de öfkeye kapıldım, birbirimize bir yığın çirkin söz söyledik. Bu ilk kavganın etkisi korkunçtu. Ben kavga diyordum, ama bu kavga değil, gerçekte aramızda var olan uçurumu keşfetmemizdi yalnızca. Cinselliğin doyurulmasıyla aşk tükenmişti ve birbirimizin karşısında aslında gerçek duygularımızla, gerçek ilişkimizle kalmıştık, yani biri diğeri vasıtasıyla olabildiğince fazla doyum sağlamak isteyen, birbirine tamamen yabancı iki bencildik. Aramızda geçen olayı kavga diye adlandırıyordum, ama kavga değildi bu, cinselliğin sona ermesinden dolayı ortaya çıkan birbirimize karşı gerçek ilişkimizdi sadece. Bu soğuk ve düşmanca ilişkinin bizim normal ilişkimiz olduğunu anlamıyordum. Anlamıyordum çünkü bu düşmanca ilişki, ilk zamanlar çok kısa bir sürede yeniden kabaran cinselliği, yani aşkı siper alarak bizden gizleniyordu.

Kavga edip barıştığımızı, bir daha böyle bir şey olmayacağını sanmıştım. Fakat yine balayında, çok kısa bir zaman sonra bir doyunluk dönemi daha geldi, yine birbirimiz için gerekli olmaktan çıktık, bir kavga daha patlak verdi. Bu ikinci kavga beni birincisinden daha kötü etkiledi. Demek ki, ilki de rastlantı değildi, herhâlde bu böyle gidecek, diye düşünüyordum. İkinci kavga, hiç olmayacak bir nedenle çıktığından beni daha da fazla etkilemişti. Karımdan hiçbir zaman esirgemediğim, asla da esirgeyemeyeceğim para yüzünden çıkmış bir kavgaydı. Tek hatırladığım, karımın konuyu çarpıtmasıydı. Sözlerim, parayı kullanarak onun üzerinde hâkimiyet kurma isteğimin ifadesi olup çıkmıştı, sözde para üzerinde sırf benim hakkım olduğunu ileri sürüyordum. Bana da, ona da yakışmayan, hiç olmayacak, aptalca, alçakça bir şeydi. Kızdım, karımı terbiyesizlikle suçladım, o da beni suçladı, yine kavgaya başladık. Gerek sözlerinde, gerekse yüzünün ve gözlerinin ifadesinde daha önce beni o kadar etkilemiş olan aynı sert, soğuk düşmanlığı gördüm. Erkek kardeşimle, arkadaşlarımla, babamla

kavga ettiğimi hatırlıyorum, ama hiçbir zaman aramızda buradaki gibi farklı, zehir dolu bir öfke olmamıştı. Fakat aradan biraz zaman geçince bu karşılıklı nefret yine aşkın, yani cinselliğin altına gizlendi ve ben bu iki kavganın da düzeltilmesi mümkün birer hata olduğu düşüncesiyle teselli buldum. Ama ardından üçüncü, dördüncü kavgalar gelince, artık bir rastlantı olmadığını, böyle olması gerektiğini, ileride de böyle olacağını anlamış ve karşı karşıya kaldığım bu durumdan korkuya kapılmıştım. Bunun yanı sıra beni üzen korkunç bir düşünce daha vardı kafamda: Başkalarının evlilikleri yolunda giderken, karısıyla arasın-da beklediğine hiç benzemeyen, kötü bir yaşam sürdüren tek kişi bendim. O zamanlar bunun ortak bir kader olduğunu, ama benim gibi herkesin de bunu sadece kendi talihsizliği olarak gördüğünü, sırf kendine ait gördüğü bu yüz kızartıcı talihsizliği sadece başkalarından değil, kendinden bile sakladığını, bunu kendine bile itiraf edemediğini daha bilmiyordum.

Bu daha ilk günlerde başlamıştı ve gitgide artarak, şiddetlenerek devam ediyordu. Daha ilk haftalardan itibaren mahvolduğumu, beklentilerimin gerçekleşmediğini, evliliğin mutluluk olmak bir yana, çok ağır bir şey olduğunu ruhumun derinlerinde hissetmiştim. Ama herkes gibi ben de bunu kendime itiraf etmek istemiyordum (bitmiş olmasaydı şimdi de kendime itiraf edemezdim) ve sadece başkalarından değil, kendimden de gizliyordum. Gerçek durumumu nasıl olup da görmediğime şimdi hayret ediyorum. Aslında daha önceden görülebilirdi, çünkü kavgalar öyle sudan bahanelerden çıkıyordu ki, bittikten sonra kavganın neden çıktığı bile hatırlanmıyordu. Akıl, birbirimize karşı sürekli beslediğimiz düşmanlığa yeterli bahaneler uydurmaya yetişemiyordu. Fakat barışma bahanelerinin yetersizliği daha da şaşırtıcıydı. Bazen sözcükler, açıklamalar, hatta gözyaşları, ama kimi zaman da... of! Şimdi hatırlamak bile ne

kadar iğrenç geliyor. Karşılıklı söylenen en sert sözlerden sonra birden suskun bakışlar, gülümsemeler, öpücükler, sarılmalar... Öf, ne iğrenç! Bütün bu iğrenç şeyleri nasıl oldu da o zaman göremedim...

XIII

Vagona giren iki yolcu ilerideki sıraya yerleşmeye koyuldu. Onlar yerleşirken Pozdnışev susmuştu, ortalık sakinleşir sakinleşmez bir an bile düşüncesinin ucunu kaybetmeden devam etti.

— Aslında işin en berbat yanı, —diye başladı söze,— teori-
de aşkın ideal, yüce bir şey olduğu söylenirken, pratikte sözü
edildiğinde ve akla getirildiğinde bile iğrenç ve utandırıcı bir
şey olmasıdır. Aslında doğanın da bunu iğrenç ve utanılacak
bir şey yapması boşuna değildir. Bir şey iğrenç ve utanç veri-
ciyse onu bu şekilde anlamak gerekir. Oysa insanlar tam ter-
sine iğrenç ve utanılacak olan bir şeye güzel ve yüce bir görü-
nüm veriyorlar. Aşkımın ilk belirtileri nelerdi? Utanmayı bır-
yana bırakıp, nedense gücümden gurur duyarak, bu arada
karımın sadece manevi yaşamını değil, fiziksel durumunu
dahi zerre kadar düşünmeden hayvansal aşırılıklara kendi-
mi kaptırmış olmamdı. Birbirimize duyduğumuz bu öfkenin
nereden geldiğine şaşıyordum, oysa mesele son derece açıktı:
Bu öfke insan doğasının, kendisini bastıran içindeki hayvana
karşı protestosundan başka bir şey değildi.

Birbirimize beslediğimiz nefrete şaşıyordum. Oysa baş-
ka türlü olamazdı. Bu nefret, suç ortaklarının hem birbir-
lerini suça teşvik ederken, hem de suç işlerken karşılıklı
duydukları nefretten başka bir şey değildi. Zavallı kadın
daha ilk ayda hamile kaldıysa ve domuzca ilişkimiz devam
ediyorsa suç değil de nedir bu? Öyküden saptığımı mı dü-
şünüyorsunuz? Asla! Karımı nasıl öldürdüğümü anlatma-
ya devam ediyorum. Mahkemede bana karımı neyle, nasıl
öldürdüğümü soruyorlar. Aptallar! O zaman, beş ekimde
onu bıçakla öldürdüğümü sanıyorlar. Ben onu o zaman de-
ğil, çok daha önce öldürdüm. Tıpkı şimdi herkesin, herke-
sin öldürdüğü gibi...

— Nasıl yani? —diye sordum.

— İşte bu kadar açık ve gözle görünen bir şeyi, doktorların bilmek ve sözünü etmek zorunda oldukları, ama sustukları, konuşmadıkları bir şeyi hiç kimsenin bilmek istememesi de şaşırtıcıdır. Aslında son derecede basit bir konu. Erkek ve kadın tıpkı hayvanlar gibi yaratılmıştır, dolayısıyla bedensel aşktan sonra hamilelik, sonra emzirme ve hem kadın, hem de bebeği için bedensel aşkın zararlı olacağı birtakım durumlar gelecektir. Kadınlar ve erkekler sayıca eşittir. Bundan ne sonuç çıkar? Sonuç apaçık herhâlde. Bundan hayvanların çıkarttığı sonucu, yani cinsel dürtülerine hâkim olma sonucunu çıkartmak için çok akıllı olmak gerekmez. Ama öyle değil işte. Bilim, kanımızın içinde dolaşan lökositleri ve her türlü gereksiz, aptalca şeyi bulacak duruma gelmiş, ama bunu anlayamamıştır. En azından bilimin bundan söz ettiğini duymadım.

Bu durumda kadın için iki çıkış yolu var: Birincisi, erkeğin rahatça ve sürekli olarak birleşmenin tadını çıkartabilmesi için kendini sakatlaması, içindeki kadın olma, yani anne olma yeteneğini tümünden ya da gerektikçe yok etmesidir; aslında çıkış yolu bile sayılmayacak diğeryse, namuslu adı verilen bütün ailelerde yapılan, doğa yasalarının basit, kaba ve açık bir şekilde çiğnenmesidir. Yani kadının, yapısına ters düşecek şekilde aynı zamanda hem hamile, hem sütanne, hem de sevgili olmasıdır ki, bir tek hayvan bile bu duruma düşmez. Kadının gücü buna yetmez tabii. İşte bu yüzden bizim hayatımızda isteriler, sinir bozuklukları, halkımızın arasında da isterik, tutaraklı kadınlar vardır. Farkındasınızdır, saf genç kızlarda isteri yoktur, isteri sadece kadınlarda, kocalarıyla birlikte yaşayan kadınlarda vardır. Bizde öyledir. Avrupa'da da aynı şekildedir. Hastaneler doğanın yasasını çiğnemiş kadınlarla doludur. Bu isterik kadınlar, Doktor Charcot'nun⁸ hastası olan bu kadınlar tamamen

⁸ Jean-Martin Charcot (1825-1893), Fransız nörolog, isterinin yapısıyla ilgili yeni bir öğretinin kurucusudur. (ç.n.)

sakat olanlardır, oysa dünya yarı sakat kadınlarla doludur. Karnında bebeğini taşıyan ya da kucağında bebeğini emziren bir kadının ne yüce bir iş yaptığını düşünmek bile yeter. Soyumuzu sürdürecektir, yerimizi alacak olanı büyütmektedir. İşte bu kutsal iş bozuluyor, hem de neyle? Düşünmesi bile korkunç! Sonra kadınların özgürlüğünden, haklarından söz ediliyor. Yamyamların tutsaklarına yemek vererek onları beslemeleri, böylece tutsaklarının hak ve özgürlüklerine ne derece önem verdiklerini göstermelerinden farklı değil bu.

Bütün bunlar benim için yeni şeylerdi, şaşırmıştım.

— Nasıl olur? —dedim.— Buradan insanın karısıyla ancak iki yılda bir sevişebileceği sonucu çıkıyor ortaya, oysa erkek...

— Erkek için gereklidir bu, —diye atıldı Pozdnışev.— Pek sevgili bilim adamları bu konuda da herkesi inandırmışlar. Bu bilim kâhinlerine, kadınların, erkekler için yerine getirmesi gerektiğini iddia ettikleri görevleri, kendilerinin yerine getirmelerini buyursam ne derlerdi acaba? Bir insana sana votka, tütün, afyon gereklidir diye telkin ederseniz, bunların hepsi de gerekli olacaktır. Tanrı'nın neyin gerekli olduğunu anlamadığı ve bu kâhinlere danışmadan insanları kötü yarattığı sonucu çıkıyor ortaya. İşin böyle olmadığını görün lütfen. Onlar böyle karar vermişler, erkek için cinsel duygularını tatmin etmek gereklidir, fakat araya bu gereksinimin karşılanmasına engel olan doğum ve emzirme olayları girmiştir. Nasıl olacak? Kâhinlere başvurmak gerek, onlar bir hal çaresi bulurlar. Bulmuşlar da. Ah bu kâhinler bu yalan dolanlarıyla ne zaman gözden düşecekler? Tam zamanıdır! Artık öyle bir hâle geldik ki, insanlar akıllarını kaçırıyor, kendilerini vuruyor. Hepsi bu yüzden. Ama başka nasıl olabilir ki? Hayvanlar soylarını yavrularının devam ettireceğini sanki biliyorlar ve bununla ilgili belli bir yasaya uyuyorlar. Bunu bilmek gerektiğini sadece insan bilmiyor ve bilmek de istemiyor. Tek kaygısı olabildiğince çok zevk almak. Peki

bunu yapan kim? Doğanın hükümdarı olan insan. Fark etmişsinizdir, hayvanlar ancak soylarını sürdürebilecekleri zaman çiftleşirler, doğanın sefil hükümdarı ise her zaman, yeter ki zevk alsın. Üstelik de bu maymunca işi, yaradılışın incisi olan aşk mertebesine yüceltir. Bu aşk adına, yani bu rezillik adına insan soyunun yarısını mahveder. İnsanlığın gerçeğe ve iyiliğe doğru ilerlemesinde yardımcı olabilecek tüm kadınlardan kendi zevki adına yardımcı değil, düşman yaratır. Bakın bakalım, her yerde insanlığın ilerlemesini engelleyen nedir? Kadınlar. Peki neden engel oluyorlar? Sırf bu yüzden. Evet efendim, evet efendim, –diye birkaç kez tekrarladı ve kımıldanmaya başladı, herhâlde biraz sakinleşmek isteğiyle bir sigara çıkarıp yaktı.

XIV

— İşte böyle bir domuz gibi yaşıyordum, —diye devam etti Pozdnişev önceki ses tonuyla.— Bu rezil yaşamı sürdürürken başka kadınlara gönlümü kaptırmadığıma, dolayısıyla namuslu bir aile hayatı yaşadığıma göre dürüst bir adam olduğumu, hiçbir kabahatim olmadığını, eğer aramızda kavga çıkıyorsa bunun tek suçlusunun karım olduğunu, onun karakteri olduğunu zannetmem de işin en kötü tarafıydı.

Tabii ki suçlu o değildi. Karım herkes gibi, kadınların çoğu gibi bir kadındı. Toplumumuzda kadının konumu ne kadar gerektiriyorsa, dolayısıyla da varlıklı sınıftan kadınların istisnasız hepsinin aldığı, almazlık edemeyeceği bir eğitim almıştı. Yeni bir kadın eğitiminden söz ediliyor. Hepsi boş laf: Kadının eğitimi, şu anda kadın konusunda toplumda var olan, yapmacık değil, gerçek bakış açısından nasıl olması gerekiyorsa öyledir.

Kadının eğitimi de erkeğin kadına bakışına uygun olmalıdır her zaman. Erkeğin kadına nasıl baktığını hepimiz biliriz: “Wein, Weiber und Gesang”⁹. Şairler de şiirlerinde böyle diyorlar. Aşk şiirlerinden, çıplak Venüs ve Phryne’ler¹⁰ başlayarak tüm şiirleri, resimleri, heykelleri ele aldığınızda kadının bir zevk aracı olduğunu görürsünüz; yeni adıyla Trubskaya Caddesi, eski adıyla Graçovka’daki genelevlerde de, bir saray balosunda da kadın budur. Şeytanın kurnazlığına bakın: Eh, zevk ve haz denince kadını da tatlı bir lokma olarak bilebilir insan. Hayır, şövalyeler ilk başta kadınları tanrılaştırdıklarına inandırıyorlardı insanları (tanrılaştırıyorlardı gerçi, ama yine de kadına bir zevk aracı olarak bakıyorlardı). Şimdi artık kadına saygı gösterdiklerini söylüyorlar. Bazıları kadına yerini veriyor, düşürdüğü mendilini alıp eline veriyor; diğerleri kadının bütün işlerde çalışma,

9 Şarap, kadınlar ve şarkılar (Alm.) (ç.n.)

10 Phryne, Afrodit heykeli için yontucu Praksiteles’e poz veren model. (ç.n.)

yönetime katılma ve benzeri haklarını kabul ediyorlar. Bunların hepsi yapılıyor, ama kadına bakış yine aynı. Kadın, bir zevk aracı. Kadının bedeni bir zevk vesilesi. Kadın da biliyor bunu. Kölelikle aynı şey. Kölelik de bazı insanların, çoğunluğun zorunlu çalışmasından yararlanmasından başka bir şey değildir. Dolayısıyla köleliğin olmaması için insanların başkalarının emeğinden yararlanmak istememeleri, bunu ayıp ya da günah saymaları gerekir. Oysa ki köleliğin görünür yüzünü alıp ortadan kaldırıyorlar, köle alışverişi yapmanın olanaksız olduğu bir düzen kuruyorlar, köleliğin artık var olmadığını farz ediyorlar, buna kendilerini de inandırıyorlar; insanlar, başkalarının emeğini kullanmayı aynen eskisi gibi sevdikleri, bunu iyi ve haklı bir şey olarak gördükleri için de köleliğin var olmaya devam ettiğini görmüyor, görmek istemiyorlar. Bunu iyi bir şey olarak gördükleri sürece de diğerlerinden daha güçlü, daha açık göz insanlar her zaman çıkacak ve bunu yapacaklardır. Kadının özgürlüğü konusu da aynıdır. Kadının köleliği, insanların onu zevk aracı olarak kullanmayı istemelerinden ve bunu çok iyi bir şey olarak görmelerinden kaynaklanıyor sadece. Al işte kadına özgürlüğünü veriyorlar, erkeklerle eşit haklar tanıyorlar, ama ona bir zevk aracı olarak bakmaya devam ediyorlar; onu çocukken de, toplum içine karıştığında da aynı şekilde zevk aracı olarak yetiştiriyorlar. Kadın yine aynı aşağılanmış, ahlaki bozulmuş köle, erkek de ahlaksız köle sahibidir.

Kadını üniversiteye, devlet dairelerine kabul ederek özgür kılıyorlar, ama ona yine bir zevk nesnesi olarak bakıyorlar. Hâlihazırda yaptığımız gibi, kendisine bu şekilde bakmayı öğretilseniz, kadın hep ilkel bir yaratık olarak kalacaktır. Ya da aşağılık doktorların yardımıyla gebe kalmamaya çalışacak, yani hayvan derecesine bile değil, bir eşya derecesine kadar düşen tam bir fahişe ya da çoğu vakadaki gibi manevi gelişim olanağından yoksun, ruhen hasta, isterik, mutsuz bir insan olacaktır.

Lise ve üniversite bunu değiştiremez. Bu ancak erkeklerin kadınlara ve kadınların kendilerine bakışının değişmesiyle mümkün olabilir. Bu durum kadınlar insanın en yüce hâli olan bakireliği şimdiki gibi büyük bir utanç, bir yüz karası saymayı bıraktığında değişecektir ancak. Bu gerçekleşmedikçe eğitimi ne olursa olsun her genç kızın ideali, seçme imkanı olsun diye mümkün olduğunca fazla erkeği kendisine çekmek olacaktır.

Bir kızın matematikten daha çok anlamasına, bir diğerrinin güzel arp çalabilmesine gelince, bunlar hiçbir şeyi değiştirmez. Kadın, bir erkeği büyülediği zaman mutlu olur ve istediği her şeyi elde eder. Dolayısıyla kadının başlıca ödevi, bir erkeğin başını döndürebilmektir. Böyle olmuştur, bundan sonra da böyle olacaktır. Dünyamızda bir genç kızın yaşamı böyledir, evlilikte de böyle devam eder. Genç kızlıkta seçim yapabilmek için gereklidir, evlilikte ise kocaya söz geçirebilmek için.

Buna engel olan ya da bir süreliğine durduran tek şey, çocukların doğumu ve eğer kadının fiziksel bir kusuru yoksa çocuklarını kendisinin emzirmesidir. Ama burada da yine doktorlar ortaya çıkar.

Çocuklarını kendisi emzirmek isteyen, art arda doğan beş çocuğumuzu da kendisi emziren karım, daha ilk çocukta hastalandı. Karımı arsızca soyan, her yerini elleyen, benim teşekkür etmek ve para ödemek zorunda kaldığım bu doktorlar, bu sevimli doktorlar, karımın emzirmemesi gerektiğine karar verdiler ve bu karar onu cilveleşmekten koruyabilecek tek çareyi de ortadan kaldırmış oldu. Bebeği sütanne emziriyordu, yani biz bir kadının yoksulluğundan ve cahilliğinden yararlanıyorduk, kendi bebeğine ait sütü bizimkine vermesi için onu kandırmış, bunun karşılığında başına sırmalı başlık giydirmiştik. Ama asıl mesele bu değil. Asıl mesele, tam bu hamilelikten ve emzirmekten kurtulduğu sırada karımın daha önce içinde uykuya dalmış olan

kadınlık duygularının apayrı bir güçle ortaya çıkmasıydı. Benim içimde de tüm evlilik yaşamım boyunca beni yiyip bitiren, karılarıyla benim gibi sefih bir hayat süren bütün kocaların başına gelen aynı ölçüde korkunç kıskançlık acıları ortaya çıkmıştı.

XV

— Evlilik yaşamım boyunca kıskançlık acılarından hiç kurtulamadım. Bu acıları çok şiddetli yaşadığım dönemler de oldu. Bu dönemlerden biri, ilk çocuktan sonra doktorların karıma emzirmeyi yasakladıkları dönemdi. O dönemde çok kıskançtım. Bunun ilk nedeni, karımın yaşamın doğal akışını nedensizce bozan, anneliğe özgü bir huzursuzluk içinde olmasıydı. İkincisiyse karımın analığın manevi yükümlülüklerini kolayca bir kenara attığını görünce, son derece sağlıklı yürüyen evlilik hayatını da kolayca bir kenara atıvereceği sonucuna varmış olmamdı. Bu sonuca bilinçli olarak varmasam da haklıydım. Çünkü karım, sevgili doktorların yasaklamasına karşın daha sonra dünyaya gelen çocuklarımızı kendisi emzirmiş, hem de çok güzel emzirmişti.

Doktorlardan her söz edişinde sesindeki öfkeyi fark ettiğimden:

— Anladığım kadarıyla doktorları sevmiyorsunuz, —dedim.

— Mesele sevmek ya da sevmemek değil. Binlerce, yüz binlerce insanı geçmişte ve şimdi mahvettikleri gibi benim hayatımı da onlar mahvetti. Sonuçları bir nedene bağlamadan edemiyorum. Tek isteklerinin tıpkı avukatlar ve diğerleri gibi para kazanmak olduğunu anlıyorum. Sırf aile hayatıma karışmasınlar, işimize burunlarını sokmasınlar diye gelirim yarısını seve seve onlara verirdim, yaptıklarını anlamış olsa, her erkek kazancının yarısını seve seve onlara verirdi. Aslında bu konuda bilgi toplamadım, ama annenin doğuramayacağını ileri sürerek kâh bebeği anne karnında öldürdükleri, oysa annenin daha sonra çok başarılı doğumlar yaptığı, kâh ameliyat görüntüsü altında anneleri öldürdükleri yığınla olay bilirim. Tıpkı engizisyonun işlediği cinayetlerin insanlığın yararına olduğu düşünülmekle cinayet sayılmadığı gibi, bunları da hiç kimse cinayet saymıyor. İşledikleri suçla-

rı saymak mümkün değil. Ancak bütün bu suçlar, özellikle kadınları kullanarak yerleştirdikleri maddeciliğin yarattığı ahlaki yozlaşmayla karşılaştırıldığında hiç denecek kadar önemsizdir. Sadece onların direktiflerine uyacak olursanız her yerden, her şeyden bulaşacak mikroplar yüzünden insanların birlikte olmalarını bırakın, birbirlerinden kaçmaları gerektiğinden söz etmiyorum bile: Onların öğretisine göre, herkesin ayrı oturması ve asit fenikli şırıngayı ağzından çıkartmaması gerekir (bunun da bir işe yaramadığı keşfedildi bu arada). Ama bunun da bir önemi yok. Asıl zehir, insanların, özellikle de kadınların ahlakının bozulmasında.

Artık, “Berbat bir hayatın var, daha iyi yaşa,” demek olanaksız, bunu ne kendimize, ne de bir başkasına söylemek mümkün değil. Eğer kötü bir yaşam sürüyorsan bunun nedeni sinirlerindeki anormallik ya da buna benzer bir şeydir. Ve onlara gitmeniz gerekir, size otuz beş kapıklık bir ilaç yazarlar eczaneden, siz de onu yutarsınız. Daha kötü olursunuz, hadi bakalım bir ilaç daha, bir doktor daha. Ne güzel iş!

Ama mesele bu değil. Ben sadece karımın çocukları çok güzel emzirdiğini, hamileliğin ve emzirmenin beni kıskançlık acılarından kurtaran tek şey olduğunu söylüyorum. Öyle olmasaydı her şey daha önce olurdu. İkimizi de çocuklar kurtarıyordu. Sekiz yılda beş çocuk doğurdu. Hepsini de kendisi emzirdi.

— Onlar nerede şimdi, yani çocuklarınız? —diye sordum.

— Çocuklar mı? —diye korkuyla soruyu yineledi.

— Bağışlayın, belki de hatırlamak sizi üzecektir.

— Hayır, önemli değil. Çocuklarımı baldızım ve kayın-biraderim aldılar. Bana vermediler. Malımı mülkümü onlara bıraktım, ama çocuklarımı bana vermediler. Zaten ben onların gözünde delinin biriyim. Şimdi yanlarından geliyorum. Onları gördüm, ama bana vermiyorlar. Bana verirlerse ana babalarına benzemeyecek şekilde yetiştiririm tabii on-

ları. Oysa ana babaları gibi olmaları gerekiyor çocukların. Eh, ne yapalım! Bana vermeyecekleri ve güvenmeyecekleri anlaşıldı. Aslında onları yetiştirebilecek gücüm var mı, ben de bilmiyorum. Yok sanırım. Bir enkazım ben, sakat bir adamım. İçimde tek bir şey var. Biliyorum. Evet gerçekten öyle; hiç kimsenin yakın bir zamanda öğrenemeyeceği bir şeyi biliyorum.

Çocuklar hayatta, çevrelerindeki herkes gibi vahşi insanlar olarak büyüyorlar. Onları gördüm, üç kere gördüm. Onlar için hiçbir şey yapamam. Hiçbir şey. Şimdi güneşe, evime gidiyorum. Orada küçük bir evim ve bahçem var. Evet, insanlar benim bildiğimi, yakın zamanda öğrenemeyecek. Güneşte ve yıldızlarda demir daha mı çok, oralarda hangi madenler var, yakın bir zamanda öğrenilebilir bunlar. Fakat bizim domuzluğumuzu ortaya çıkaran şeyi öğrenmek zordur, korkunç derecede zor...

Hiç olmazsa beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

XVI

— Çocuklar dediniz. Çocuklar hakkında da korkunç bir yalan sürüp gidiyor. Çocuklar Tanrı'nın lütfudur, çocuklar neşe kaynağıdır, diyorlar. Baştan sona yalan. Bir zamanlar öyleydi, ama artık öyle bir şey yok. Çocuklar eziyetten başka bir şey değildir. Çoğu anneler açıkça hisseder bunu, bazen de ağızlarından kaçıırırlar. Hâli vakti yerinde insanların bulunduğu çevremizde annelerin çoğuna sorun, size çocuklarının hasta olmasından ve ölmesinden korktukları için çocuk sahibi olmak istemediklerini, eğer çocuk doğurmuşlarsa bağlanmamak ve üzülmemek için çocuklarını emzirmek istemediklerini söyleyeceklerdir. Bir bebeğin minicik ellerinin, ayaklarının, bedeninin güzelliğiyle onlara vereceği haz ve hoşnutluk, bırakın bebeğin hastalanmasını veya ölümünü, sırf hastalık ve ölüm olasılığı yüzünden duyacakları acıdan daha azdır. Kârı ve zararı tartınca zarar edileceği, dolayısıyla çocuk sahibi olmanın istenecek şey olmadığı ortaya çıkıyor. Hem de bu duyguların, bu güzel ve gururlandıkları duyguların çocuklara olan sevgilerinden kaynaklandığını zannederek bunu açıkça, cesurca dile getiriyorlar. Bu düşünceyle sevgiyi açıkça inkâr ettiklerini, sadece kendi bencilliklerini kanıtladıklarını fark etmiyorlar. Bir bebeğin güzelliğinden aldıkları haz, bu bebek için duyacakları korkunun neden olacağı acılardan daha azdır, dolayısıyla sevecekleri bir bebeğe de gerek yoktur. Sevdikleri bir varlık için kendilerini değil, sevebilecekleri bir varlığı kendileri için feda ederler.

Bunun sevgi değil, bencillik olduğu ortadadır. Fakat çocuklarının sağlığıyla ilgili olarak yine bizim beylik yaşantımızdaki doktorlar yüzünden çektikleri acıları hatırlayınca onları, yani varlıklı aile annelerini bu bencillikleri yüzünden kınamaya da insanın dili varmıyor. Karımın ilk zamanlardaki durumunu ve yaşamını, üç dört çocukla nasıl boğuştuğunu hatırladığımda şimdi bile dehşete kapılıyorum. Ya-

şamımız yaşam değildi. Sürekli bir tehlike, sonra tehlikeden kurtuluş, yine bir tehlike, yine umutsuz çabalar ve yine kurtuluş, batan bir gemide gibiydik hep. Bazen bunun kasıtlı olduğunu, karımın beni yenmek için kendisini çocuklar konusunda endişe duyuyormuş gibi gösterdiğini düşünüyordum. Bu öyle işine yarıyordu ki, bütün sorunlar onun yararına çözümleniyordu. Kimi zaman karımın bu durumlarda yaptığı ve söylediği her şeyi mahsus yaptığını ve söylediğini düşünüyordum. Ama hayır, çocuklar konusunda, onların sağlığı ve hastalıkları konusunda kendisi de sürekli olarak korkunç bir vicdan azabı ve acı çekiyordu. Bu onun için de, benim için de bir işkenceydi. Üzülmemek elinde değildi. Çocuklarının üzerine titreme, hayvanlara özgü yavrularını besleme, koruma gereksinimi, karımda olduğu gibi, kadınların çoğunda var olan bir şeydi, ancak hayvanlarda olmayan bir şey, hayal gücü ve akıl vardı onda. Tavuk, civcivinin başına gelebileceklerden korkmaz, civcivinin yakalanabileceği hastalıkların hiçbirini bilmez, insanların hastalıklardan ve ölümden kurtulabilmelerini sağlayacağını düşündükleri yöntemleri bilmez. Onun için, yani bir tavuk için yavruları bir üzüntü kaynağı değildir. Civcivleri için yapmaktan sevinç duyduğu, kendine özgü şeyleri yapar; yavruları onun sevinç kaynağıdır. Civcivi hastalandığında da ısıtmak, beslemek gibi yapabileceği belli şeyler vardır. Bunları yaparken de gereken her şeyi yaptığını bilir. Civciv ölür, onun neden öldüğünü, nereye gittiğini sormaz kendine, biraz gıdaklar, sonra susar ve eskisi gibi yaşamaya devam eder. Ama bizim bahtsız kadınlarımız için de, benim karım için de durum böyle değildi. Hastalıkları bir yana bırakalım, çocukların nasıl yetiştirilmesi, nasıl büyütülmesi gerektiği konusunda birbirinden son derece farklı, sürekli değişen kurallar duyuyor ve okuyordu. Şöyle beslemeli, şununla beslemeli; yo, öyle değil, onunla değil bununla beslemeli, böyle giydirmeli, böyle içirmeli, böyle yıkamalı, böyle uyutmalı, böyle gezdirmeli, şu havada gez-

dirmeli. Bunların hepsini öğreniyorduk, özellikle de karım her hafta yeni kurallar öğreniyordu. Sanki daha dün çocuk doğurmaya başlamışlardı kadınlar. Ama yok öyle beslemedik, yok öyle yıkamadık, yok zamanında yapmadık derken çocuk hastalanıyordu ve karımın kabahatli olduğu, gereken-den farklı bir şey yaptığı ortaya çıkıyordu.

Bu daha sağlıklı dönem. O bile bir eziyetti. Bir de çocuk hastalandı mı, işte o zaman tamam. En âlâsından bir cehen-nem. Hastalığın tedavi edilebileceği, bunu konu eden bir bilim dalı, bununla uğraşan insanlar, yani doktorlar olduğu varsayılır, bu doktorlar bilgili insanlardır denir. Hepsi değil, ama en iyileri bilgilidir. İşte çocuk hastalandığında, çocuğu kurtaracak en iyi doktora gitmeli ki kurtulsun; bu doktoru bulamazsan ya da doktorun yaşadığı yerde yaşamıyorsan, o zaman çocuk mahvoldu. Üstelik sırf karımın düşüncesi değil bu, onun çevresinden kadınların hepsi aynı düşüncededir. Karım tüm çevresindekilerden yalnızca şu sözleri işitir: İvan Zahariç'i zamanında çağırmadıkları için Yekaterina Semyonovna'nın iki çocuğu öldü, Marya İvanovna'nın büyük kızını da İvan Zahariç kurtarmıştı; Petrovlar doktorun tavsiyesine uyarak çocuklarını birbirinden uzaklaştırıp ayrı otellere gönderdikleri için çocuklar hayatta kaldı, uzaklaştırmaları ölmüşlerdi. Filancanın çocuğu zayıftı, doktorun tavsiyesiyle güneye taşınıp kurtardılar. Hayvansal bir içgüdüyle bağlı olduğu çocuklarının yaşamı, İvan Zahariç'in bu konuda söyleyeceklerini zamanında öğrenmeye bağlıyken nasıl acı çekmez, nasıl heyecanlanmazdı? İvan Zahariç'in ne söyleyeceğini ise hiç kimse bilmezdi. En az da kendisi bilirdi, çünkü hiçbir şey bilmediğini, hiçbir şekilde yardımcı olamayacağını bilir, sırf bir şeyler bildiğine inanmaktan vazgeçmesinler diye gelişigüzel, kaçamak sözler söylerdi. Aslında karım tam bir hayvan olarak dünyaya gelmiş olsaydı bu kadar üzülmezdi; tam bir insan olarak dünyaya gelmiş olsaydı o zaman da Tanrı'ya inancı olurdu ve dindar köy-

l  kadınlar gibi d     r, “Tanrı verdi, Tanrı aldı, Tanrı’dan ka amazs n,” derdi. T  m insanlar gibi kendi çocuklarının da yaşamasının ve  l  m  n n insanların iradesi d    nda, sadece Tanrı’nın kararına ba lı olduğunu d    nm     lsaydı, o zaman çocuklarının hastalıklarını ve  l  m  n     nlemenin kendi elinde olduğu ve bunu yapmadığı d    ncesine kapılarak     lmez, kendini yiyip bitirmezdi. Aksi haldeyse onun için durum şöyledir: Ona çeşit çeşit hastalığa yakalanmaya meyilli, en kırılgan, en zayıf çocuklar verilmiştir. Bu  ocuklara karşı tutkulu, hayvani bir ba lılık hisseder.   stelik ona emanet edilmiş bu çocukları koruma yolları bizden gizlenmiş, hizmetleri ve tavsiyeleri –o da her zaman olmamak kaydıyla– ancak çok b    k paralar karşılığında elde edilebilen, tamamen yabancı insanların bilgisine sunulmuştur.

 ocuklu bir yaşam karım için, dolayısıyla benim için sevinç değil,     nt  demektir.     lmemek elde miydi? Karım hep azap içindeydi. Bir kıskançlık sahnesinden ya da bir kavgadan sonra daha yeni huzura ermiş, tam biraz soluk almak, okumak, d    nmek isterken hemen bir sorun çıkıyor, birden Vasya’nın kustu u ya da Ma a’nın kanlı ishal geçirdiği ya da Andryu a’nın v  cudunda d    nt ler olduğu haberini alıyorsun ve sonuçta yaşam diye bir şey kalmıyordu. Nereye haber etmeli, hangi doktorları  a ırmalı, çocukları birbirinden nasıl uzak tutmalı? Gelsin  ıringalar, dereceler,  uruplar, doktorlar. Bu bitiyor, başkası ba lıyor. D  zg n, sağlam bir aile yaşamı yoktu. Daha   nce s  yledi im gibi, s  rekli olarak hayali ve gerçek tehlikelerden kurtulma pe indeydik. Aslında  imdi çoğu ailede durum b  yle. Benim ailemde ise iyice  iddetliydi. Karım  ocuklara d    n ve her şeye çok kolay inanan biriydi.

Çocukların doğumu, bırakın hayatımızı iyileştirmeyi iyice zehirlemi ti. Dahası  ocuklar yeni bir kavga bahanesiydi bizim için. Çocuklar, daha doğdukları günden ba layarak, b  y d    de artarak anlaşmazlık ve kavga konusu oldu.

Çocuklar sadece anlaşmazlık konusu değil, aynı zamanda mücadele aracıydı; birbirimize karşı çocukları kullanarak savaşıyorduk âdeta. Her ikimizin de çocuklar arasında bu savaşta silah olarak kullandığımız kendi gözdemiz vardı. Ben daha çok en büyük oğlumuz Vasya'yla didişiyordum, karımsa Liza'yla. Ayrıca çocuklar büyüyüp kişilikleri oluştuğunda, her birimizin kendi yanına çektiği birer müttefik hâline gelmişlerdi. Zavallı çocuklar bu yüzden müthiş zarar görüyordu, ama aramızdaki sürüp giden savaşta biz onları düşünecek hâlde değildik. Kız benim yandaşımdı, karıma benzeyen, onun sevdiği en büyük oğlandan ise nefret ettiğim anlar oluyordu sık sık.

XVII

— İşte böyle yaşıyorduk efendim. İlişkilerimiz giderek daha düşmanca oluyordu. Sonunda o hâle geldi ki, artık anlaşmazlık düşmanlığı doğurmuyor, düşmanlık anlaşmazlığı doğuruyordu: O ne söylerse söylesin ben daha en baştan karşı çıkıyordum, o da aynısını yapıyordu.

Dördüncü yıl her iki taraf da birbirini anlamamanın, birbiriyle uzlaşmanın mümkün olmadığı konusunda âdeta kendiliğinden bir karara varmıştı. Artık tam olarak anlaşmaya varmak için çaba harcamaktan vazgeçmiştik. En basit konularda, özellikle de çocuklar konusunda ikimiz de değişmez bir şekilde kendi fikrimizde ısrar ediyorduk. Şimdi hatırlıyorum da, savunduğum düşünceler öyle vazgeçemeyeceğim kadar değer verdiğim düşünceler de değildi, ama o tersini düşünüyorsa vazgeçmek, ona teslim olmak demekti. Bunu yapamazdım. Elbette o da yapamazdı. Herhâlde bana karşı kendisini her zaman haklı görüyordu, ben de kendi gözümde ona karşı hep bir azizdim. İkimiz de neredeyse sessizliğe ya da eminim, ancak hayvanların kendi aralarında yapabilecekleri türden şu konuşmalara mahkûmduk: “Saat kaç? Yatma vakti geldi. Bugün öğle yemeğinde ne var? Nereye gidelim? Gazetede ne yazıyor? Doktoru çağırmak için birini göndermeli. Maşa’nın boğazı ağrıyor.” Yok denecek kadar azalmış konuşmalarımızın bir nebze dışına çıkmak, öfke patlamalarına yetiyordu. Kahve yüzünden, masa örtüsü ya da araba yüzünden, kâğıt oyunu yüzünden kavga çıkıyor, nefret sözleri ortaya dökülüyordu; bu sebeplerin hiçbiri ikimiz için de en ufak önem taşımıyordu aslında. Benim içimde ona karşı en azından korkunç bir nefret sık sık kaynayıp köpürüyordu! Zaman zaman çay doldurushuna, ayağını sallayışına ya da kaşığı ağzına götürüp çayı gürültüyle içişine bakıyor ve sanki bu yaptığı çok büyük bir suçmuş gibi ondan nefret ediyordum. Bu öfke patlamalarının bende aşk

diye adlandırdığımız dönemlerdeki gibi son derece düzenli bir şekilde ortaya çıktığının farkında değildim o sıralar. Aşk dönemi, öfke dönemi; enerjik aşk dönemi, uzun bir öfke dönemi, aşkın daha zayıf bir şekilde ortaya çıkması da kısa bir öfke dönemi. İkisinin de, aşkın da öfkenin de aynı şekilde en hayvani duygu olduğunu, bu duygunun farklı uçları olduğunu anlamıyorduk o zamanlar. Durumumuzu anlamış olsaydık bu şekilde yaşamak korkunç bir şey olurdu; ama biz bu durumu anlamıyor, görmüyorduk. Yanlış bir yaşam sürdüğü sırada durumunun berbatlığını görmemek amacıyla etrafını bir duman tabakasıyla örtebilen insan için bu hem bir kurtuluş yolu, hem de idam kararı demektir. Biz de öyle yapıyorduk. Karım, yoğun ve her zaman acil ev işleriyle, eşyaların yerleştirilmesiyle, kendisinin ve çocukların kıyafetleriyle, eğitimleriyle, sağlıklarıyla uğraşarak unutmaya çalışıyordu. Benim de kendi sarhoşluğum vardı: iş sarhoşluğu, av ve kâğıt oyunları sarhoşluğu. İkimiz de sürekli meşguldük. Ne kadar çok meşgul olursak birbirimize karşı o kadar çok öfkeli olacağımızı ikimiz de hissediyorduk. “Suratını ekşit bakalım,” diye düşünüyordum karım için, “bütün gece dırdır edip canıma okudun, benim toplantım var oysa.” “Sana göre hava hoş, ben bütün gece çocukla uğraştım, gözümü kırpmadım,” diyordu karım, üstelik bunu sadece aklından geçirmekle yetinmiyordu.

İçinde bulunduğumuz durumu görmeden sürekli bir sis tabakası içinde bu şekilde yaşıyorduk. Eğer o olay olmasaydı, ben yaşlanana dek bu şekilde yaşardım, ölürken de iyi bir hayatım oldu, çok iyi değilse de fena sayılmayacak, herkesinki gibi bir hayatım oldu diye düşünür, içinde çırpındığım o mutsuzluk ve iğrenç yalan uçurumunu fark etmezdim.

Oysa biz, birbirinden nefret eden, birbirinin hayatını zehirleyen ve bunu görmemeye çalışan, birbirine prangalanmış iki mahkûmduk. Evli çiftlerin yüzde doksan dokuzunun benim yaşadığım gibi bir cehennemde yaşadığını ve bunun

başka türlü olamayacağını o zamanlar daha bilmiyordum. Ne başkalarıyla, ne de kendimle ilgili olarak bundan henüz haberim yoktu o zamanlar.

Doğru yaşamlarda, hatta yanlış yaşamlarda bile birtakım rastlantılar olması ne kadar şaşırtıcı! Tam ana babaların yaşamı birbirlerine katlanamadıkları bir duruma geldiğinde çocukların eğitimi için kentteki koşullarda yaşama gereği ortaya çıkıyor. Böylece kente taşınmak gerekiyor.

Sustu ve bir iki kez o garip sesi çıkarttı, bu ses artık tam anlamıyla tutulmaya çalışılan bir hıçkırığa benziyordu. İstasyona yaklaşıyorduk.

— Saat kaç? —diye sordu.

Saate baktım, ikiydi.

— Yorulmadınız mı? —diye sordu.

— Hayır, ama siz yoruldunuz.

— Nefesim daralıyor. İzninizle biraz dolaşıp su içeyim.

Sonra sendeleyerek vagonun öbür ucuna gitti. Bana anlattıklarını düşünerek tek başıma oturuyordum. O kadar dalmışım ki, vagonun diğer kapısından döndüğünü fark etmedim.

XVIII

— İşte böyle, hep dikkatim dağılıyor —diye başladı söze.—
Düşüncem çok değişti, pek çok şeye farklı bakıyorum, bu düşüncelerimin hepsini anlatmak istiyorum. Neyse, kentte yaşamaya başlamıştık. Mutsuz insanların kentte yaşamaları daha iyidir. İnsan kentte yüz yıl yaşar da çoktan öldüğünün ve çürüdüğünün farkında bile olmaz. Bunu kendiliğinden anlayacak zamanı yoktur, hep meşguldür. İşler, sosyal ilişkiler, sağlık, çocukların hastalıkları, eğitimleri. Kâh birilerini konuk etmek, birilerine gitmek gerekir; kâh filancayı seyretmek, falancayı dinlemek. Ne olsa kentte her an bir, bazen de bir anda iki, üç görmezden gelinemeyecek ünlü kişi vardır. Kâh kendinizin, aileden birilerinin, kâh öğretmenin, yardımcı öğretmenin, dadının hastalıklarının tedavisi gerekir; hayat boş, bomboş işlerle doludur. İşte biz de bu şekilde yaşıyorduk ve birlikte yaşamamanın sancısını daha az hissediyorduk. Ayrıca ilk zamanlar yeni bir kente, yeni bir daireye yerleşmek gibi harika bir uğraşımız vardı, bizi oyalayan bir başka şey de kentten köye ve köyden kente gidip gelmelerdi.

Bir kışı böyle geçirdik ve öbür kış hiç kimsenin fark etmediği, önemsiz gibi görünen, ama olanları hazırlayan o olay patlak verdi. Karımın sağlığı iyi değildi ve namussuz doktorlar ona doğurmamasını söyleyip yöntemini de öğretmişlerdi. Bana çok iğrenç geliyordu bu durum. Karşı çıkıyordum, ama karım düşüncesizce bir inatla kendi dediğinde diretti, ben de boyun eğdim; domuzları andıran yaşamımızın tek mazereti olan çocuk yapma da ortadan kalkmış ve yaşam daha berbat hâle gelmişti.

Köylü ve işçi için beslemek zor da olsa çocuk gereklidir, bu yüzden de karı koca ilişkilerinin haklı bir gerekçesi vardır. Çocuk sahibi bizim gibi insanlara ise daha fazla çocuk gerekmez, onlar fazladan kaygı, masraf, yeni mirasçılar demektir, yani yüküdür. Bizim için bu domuz benzeri yaşamın

haklı bir gerekçesi de yok demektir. Ya yapay yollara başvurarak çocuk sahibi olmaktan kaçınırsınız, ya da çocuklara dikkatsizlik sonucu başımıza gelmiş bir talihsizlik olarak bakarız ki bu çok daha iğrençtir. Mazareti de yoktur. Ama ahlak açısından o kadar düşmüşüzdür ki, bir mazeret bulma gereği bile duymayız. Şimdi eğitilmiş insanların çoğu en ufak bir vicdan azabı duymadan kendini bu ahlaksızlığa teslim ediyor.

Bizim günlük yaşantımızda deyim yerindeyse toplumsal vicdan ve ceza yasası dışında bir vicdan söz konusu olmadığı için azap duyulacak bir şey de yoktur. Bunların her ikisi de, toplumsal vicdan da, ceza yasası da çiğnenmedikçe, topluma karşı vicdan azabı duyulacak bir şey olmaz, *herkes* böyle davranır, Marya İvanovna da, İvan Zahariç da. Yoksul insanlar doğurmaya ya da kendini toplumsal yaşam olanağından yoksun bırakmaya ne gerek var? Ceza yasası karşısında vicdan azabı duyacak ya da bu yasadan korkacak bir şey de yok. Çocuklarını göletlere ve kuyulara atanlar, yoldan çıkmış ahlaksız kızlar ve kocaları askere gitmiş kadınlardır; tabii ki bunları hapse atmak gerekir, oysa bizim çevrede her şey sırasıyla ve tertemiz halledilir.

Böyle iki yıl daha geçirdik. Namussuz doktorların yöntemleri galiba etkisini göstermeye başlıyordu; karım toparlanmış, yüzüne yazın son günlerine benzer bir güzellik gelmişti. O da bunu hissediyor, kendisine de bakıyordu. İnsanı heyecanlandıran, davetkâr bir güzelliği vardı. Artık doğum yapmayan, etine dolgun, arzu dolu, otuz yaşındaki bir kadının bütün özelliklerini gösteriyordu. Görünüşü heyecan uyandırıyordu. Erkeklerin arasından geçtiğinde bakışları üzerine çekiyordu. Uzun süre ahırda bırakılmış, dizginsiz, besili bir kısırağı andırıyordu. Bizim kadınlarımızın yüzde doksan dokuzunun aksine dizgini yoktu. Bunu ben de hissediyor ve korkuyordum.

XIX

Birden ayağa kalktı, pencerenin tam yanına gidip oturdu.

— Bağışlayın, —dedi ve gözlerini pencereye dikip üç dakika kadar hiçbir şey söylemeden öylece oturdu. Sonra derin bir soluk aldı ve tekrar karşına geçti. Yüzü tamamen değişmişti, bakışları hüzünlüydü, tuhaf denebilecek bir gülümsemeyle dudakları büzülmüştü. Bir sigara yakıp tekrar konuşmaya başladı:— Biraz yoruldum, ama anlatmaya devam edeceğim. Daha çok zaman var, şafak sökmedi henüz. İşte böyle efendim, karım doğum yapmayı bıraktıktan sonra toparlandı ve çocuklar için sürekli kaygılanma hastalığı da geçmeye başladı; geçmek değil de sanki bir sarhoşluktan ayılmış, kendine gelmiş, unuttuğu, içinde yaşamayı beceremediği, tam olarak anlamadığı bir dünyanın, sevinçleriyle birlikte koskoca bir dünyanın var olduğunu görmüştü. “Fırsatı kaçırmamalı! Zaman geçiyor, geçmişe geri dönemezsin!” Bana böyle düşünüyor ya da hissediyor gibi geliyordu. Zaten başka türlü düşünmesi ya da hissetmesi mümkün değildi, çünkü dünyada dikkate değer tek şeyin aşk olduğunu öğretmişlerdi ona. Evlenmiş, bu aşktan eline bir şeyler geçmişti, ama eline geçenler vadedilenden, beklenenden uzak olmakla kalmamış, pek çok hayal kırıklığı, pek çok ıstırap ve hiç beklenmedik bir işkence olan çocuklar da dünyaya gelmişti! Bu işkence onu tüketmişti. Nihayet yardımsever doktorların tavsiyeleri sayesinde çocuksuz da olunabileceğini öğrenmişti. Sevinmişti, bu tavsiyeleri denemiş ve bildiği tek şey olan aşk için dirilmişti. Yalnız pisliğe bulaşmış, kıskanç ve öfkeli bir kocayla aşk falan olmazdı artık. Başka, tertemiz, yepyeni bir aşk hayal etmeye başlamıştı, en azından bana öyle geliyordu. Ve işte sanki bir şey bekliyormuş gibi çevresine bakınıyordu. Bunu görüyordum, kaygılanmamak elimde değildi. Her zamanki gibi benimle başkalarını aracı ederek, yani dolaylı yollardan konuşurken daha

bir saat önce tam tersini söylediğini hiç aklına getirmeden, cesaretle düşüncesini belirtiyor, yarı ciddi bir şekilde annelik kaygısının bir aldatmaca olduğunu, gençken ve yaşamdan zevk alabilirken hayatını çocuklara adamaya değmediğini söylüyordu sık sık. Çocuklarla daha az ilgileniyor, çocuklar konusunda eski umutsuz tavrını sergilemiyor, gizli gizli de olsa kendisiyle, dış görünüşüyle, zevk aldığı şeylerle ve hatta kendini geliştirmekle daha fazla uğraşıyordu. Daha önce tamamen bıraktığı piyanoya hevesle başlamıştı yeniden. Her şey de böyle başladı zaten.

Yorgunluk akan gözlerini yine pencereye çevirdi, ama hemen kendini toplayıp anlatmaya devam etti:

— Evet efendim, o adam ortaya çıktı, —deyip durakladı ve bir iki kere daha burnundan o kendine özgü sesleri çıkarttı.

O adamın adını söylemekten, onu aklına getirmekten, ondan söz etmekten büyük bir acı duyduğunu görüyordum. Fakat kendini zorladı, âdeta karşısına çıkan bir engeli parçalayıp aşarak kararlı bir şekilde devam etti:

— Benim gözümde beş para etmez bir adamdı. Benim hayatımda sahip olduğu önem yüzünden değil, gerçekten öyle bir adam olduğu için. Bununla birlikte onun beş para etmez biri olması, karımın hareketlerinden sorumlu olmayacak kadar kendini kaybetmiş durumda olduğunu kanıtlamak için yeterliydi. O olmasa başkası olacaktı.— Yine durakladı.— Evet efendim, müzisyendi, keman çalıyordu; profesyonel değil, ama yarı profesyonel, yarı toplum adamı biri.

Babamın komşusu olan bir toprak sahibinin oğluydu. Babası iflas etmişti, çocukları, üçü de erkekti, düzenlerini kurmuşlardı; bir tek en küçükleri olan bu, Paris'e vaftiz annesinin yanına gönderilmişti. Müziğe yeteneği olduğu için orada konservatuara vermişlerdi. Konservatuardan kemancı olarak mezun olmuştu, konserlerde çalıyordu. Kendisi...— Galiba adamla ilgili tam kötü bir şey söylemeye

niyetlenirken kendini tuttu ve hemen şöyle dedi: – Orada ne yaptığından haberim yok, sadece bu yıl Rusya'ya geldiğini, bana uğradığını biliyorum.

Buğulu, badem gözler, gülümseyen kırmızı dudaklar, briyantınli bıyıklar, son moda saç kesimi, kadınlara fena gelmeyecek cinsten bir yüz, kadınların ve Hotantolarınki gibi geniş kalçalı, çirkin olmasa da zayıf bir beden. Hotantoların da müzisyen olduğu söylenir. Olabildiğince laubali, öte yandan dikkatli, en ufak bir tepki gösterildiğinde her an durmaya hazır, ağırbaşlı bir görünüşe sahip, Paris modasına uygun düğmeli potinler giyen, parlak renkli kravatlar takan, üzerinde Paris'te yaşayan yabancıların kullandıkları ve özellikleriyle olsun, yeniliğiyle olsun kadınları her zaman etkileyen başka şeyler taşıyan biriydi. Davranışlarında gösterişçi, yapmacık bir neşe vardı. Her konuda sanki siz bunların hepsini biliyorsunuz, hatırlıyorsunuz, eksikleri tamamlayabilirsiniz der gibi imalarla ve kopuk kopuk konuşurdu.

İşte müziğiyle her şeye neden olan bu adamdı. Ama mahkemede olay, kıskançlık yüzünden olmuş gibi sunuldu. Hiç de öyle değildi, yani öyle değildi demeyelim de, tam öyle değildi diyelim. Mahkemede benim aldatılmış bir koca olduğuma ve kırılan onurumu korurken (bu onların ifadesiydi) öldürdüğüme karar verildi. Bu yüzden de beraat ettirdiler. Mahkemede işin aslını açıklamaya çalıştım, ama onlar karımın şerefini temizlemek istediğim şeklinde anladılar.

Karımın bu müzisyenle ilişkisinin, bu ilişki nasıl olursa olsun ne benim için, ne de karım için bir anlamı vardı. Asıl anlamı olan, size anlattıklarım, yani benim alçaklığım, hayvanlığımdır. Her şey size sözünü ettiğim, aramızdaki o korkunç uçurum yüzünden, birbirimize karşı duyduğumuz, bunalım çıkması için yeterli bir bahane olan o korkunç nefret yüzünden oldu. Aramızdaki kavgalar son zamanlarda sanki daha da korkunç bir hâl almıştı ve bunların ardından aşırı hayvani bir tutkunun gelmesiye şaşırtıcıydı.

O adam olmasaydı, başkası olurdu. Kıskançlık olmasa başka bir bahane olacaktı. Benim gibi bir yaşam süren tüm kocaların ya çapkınlık etmek, ya boşanmak, ya kendilerini ya da benim yaptığım gibi karılarını öldürmek zorunda oldukları düşüncesinde ısrar ediyorum. Eğer birinin başına böyle bir şey gelmezse bu çok ender bir istisna olur. Zaten ben de işi bu şekilde bitirmeden önce birkaç kez intiharın eşiğine geldim, karım da kendini zehirlemeye kalkıştı.

XX

— Evet, bu olaydan önce de aynı şey olmuştu.

Sanki ateşkes ilan etmiştik ve bu ateşkesi bozacak hiçbir neden yok gibiydi; birden bir konu açılıyor, ben yarışmada madalya kazanan bir köpekten söz ediyorum. Karımsa, “Madalya değil, takdirname kazandı,” diyordu. Hemen bir tartışma patlak veriyor. Bir konudan başkasına atlayarak sitemler, başa kakmalar başlıyor: “Evet malum, her zaman öyledir, sen söylemişsindir...” “Hayır, ben söylemedim.” “O zaman ben yalan söylüyorum!..” Kendini ya da onu öldürmek isteyeceğin korkunç bir kavganın başlamak üzere olduğunu hissediyorsun. Birazdan başlayacağını biliyorsun ve yangından korkar gibi korkuyorsun bundan, kendine hâkim olmak istiyorsun, ama tüm varlığını öfke kaplıyor. O da aynı, hatta daha kötü durumda, her sözüne yanlış anlamlar vererek mahsus konuyu çarpıtıyor, her sözü zehir saçıyor; dikenlerini canımın en çok acıyacağını bildiği yerlere batırıyor. Gittikçe kavga büyüyor. “Sus!” diye bağıryorum ya da ona benzer bir şey söylüyorum. Fırlayıp odadan çıkıyor, çocukların odasına doğru koşuyor. Lafımı bitirmek ve haklı olduğumu kanıtlamak için onu tutmaya çalışıyorum ve kolundan yakalıyorum. Canını yakmışım gibi bağıryor: “Çocuklar, babanız beni dövüyor!” Ben de, “Yalan söyleme!” diye bağıryorum. O, “Zaten ilk defa olmuyor!” diye bağıryor ya da buna benzer bir şey söylüyor. Çocuklar ona doğru atılıyorlar. Çocukları yatıştırıyor. Ben, “Rol yapma!” diyorum. O ise, “Sana göre ben hep rol yapıyorum; sen adamı öldürürsün ve rol yapıyor dersin. Artık anladım seni. Ölmemi istiyorsun!” diye cevap veriyor. “Öf, keşke gebersen!” diye bağıryorum. Bu korkunç sözlerin beni nasıl dehşete düşürdüğünü hatırlıyorum. Böyle korkunç ve kaba sözler söyleyebileceğimi hiç beklemezdim, bu sözlerin ağzımdan nasıl çıktığına şaşıyorum. Bu korkunç sözleri

söylüyorum, koşarak çalışma odama gidip oturuyorum, bir sigara yakıyorum. Antreye çıktığını, gitmeye hazırlandığını duyuyorum. Nereye gittiğini soruyorum. Yanıt vermiyor. “Cehenneme git,” diyorum içimden, çalışma odama dönüyorum, tekrar kanepeye uzanıyorum ve bir sigara daha yakıyorum. Hem ondan öcümü nasıl alacağıma, nasıl kurtulacağıma, hem de sanki hiçbir şey olmamış gibi davranıp durumu nasıl düzeltereğime ilişkin binlerce düşünce geliyor aklıma. Bunları düşünüp duruyorum ve art arda sigara içiyorum. Ondan kaçmayı, saklanmayı, Amerika’ya gitmeyi düşünüyorum. Ondan kurtulacağımı ve bunun harika bir şey olacağını, başka, çok güzel, yepyeni bir kadınla birlikte yaşayacağımı hayal etmeye kadar vardırıyorum işi. O ölüyor ya da ben boşanıyorum ve böylece kurtuluyorum. Bunu nasıl yapacağımı kuruyorum. Kafam karışıyor, düşünmem gerekenden başka bir şey düşündüğümü fark ediyorum, fakat düşünmem gerekenden başka şeyler düşündüğümü fark etmemek için de sigara içip duruyorum.

Evde ise yaşam devam ediyor. Dadı geliyor, “Madam nerede? Ne zaman dönecek?” diye soruyor. Uşak çay servisi yapılacak mı diye soruyor. Yemek odasına gidiyorum; çocuklar soru sorar gibi, kötü kötü yüzüme bakıyorlar, en çok da artık her şeyin farkında olan büyük kızım Liza. Hiç konuşmadan çay içiyoruz. O hâlâ yok ortada. Koca bir akşam geçiyor, o yine yok, içimde iki duygu yer değiştirip duruyor: Eve gelmesiyle birlikte sona erecek olan yokluğuyla bana ve çocuklara eziyet ettiği için ona duyduğum öfke ve eve gelmeyip, kendisine bir şey yapacak korkusu. Onu bulmak için giderdim. Ama nerede arayacaktım? Kız kardeşinde mi? Gidip sormak da aptalca olurdu. Ne yapalım Tanrı onunla olsun; acı çektirmek istiyorsa kendisi çeksin. O da bunu bekliyor zaten. Bir sonraki sefer daha kötü olacak. Ya kız kardeşinde değilse, ya kendine bir şey yapıyorsa ya da çoktan yaptıysa?.. Saat on bir, on iki, bir. Yatak odasına gitmiyorum,

orada tek başına yatmak ve beklemek anlamsız, burada da yatmıyorum. Bir şeyle oyalanmak, mektup yazmak, okumak istiyorum; hiçbirini yapamıyorum. Tek başıma çalışma odasında oturuyorum, acı çekiyorum, kızıyorum ve çevreye kulak kabartıyorum. Saat üç, dört oluyor, o hâlâ yok. Sabaha doğru uyuyakalıyorum. Uyanıyorum, o yok.

Evde her şey eskisi gibi devam ediyor, ama herkes bir şaşkınlık içinde, gözlerinde soru işaretleri, bütün bunlar senin yüzünden der gibi sitemle bakıyorlar bana. Benim içimde ise hâlâ bir savaş var, karımın bana acı çektirmesi yüzünden kapıldığım öfke ve onun için duyduğum kaygı.

Saat on bir civarında kız kardeşi, karımın elçisi olarak geliyor. Her zamanki sözler başlıyor: “Korkunç durumda. Bu nedir böyle!” “Ama bir şey olmadı ki.” Karımın karakterinin çekilmez olduğunu, bir şey yapmadığımı söylüyorum.

— Bu böyle devam edemez, —diyor karımın kız kardeşi.

— Onun bileceği iş, benim değil, —diyorum.— İlk adımı ben atmam. Ayrılmaksa ayrılalım.

Baldızım eli boş dönüyor. Onunla konuşurken ilk adımı atanın ben olmayacağımı cesaretle söylemiştim, ama baldızım gider gitmez dışarı çıkıp da çocukların ürkek, zavallı hâllerini gördüğümde ilk adımı atmaya çoktan hazırdım. Bu adımı seve seve atardım, ama nasıl atacağımı bilmiyordum. Yine dolaşıp duruyorum, sigara içiyorum, sabah sabah votka, şarap içiyorum ve bilinçsiz olarak arzu ettiğim şeye kavuşuyorum: Ne kadar aptalca ve rezil bir durumda olduğumu görmüyorum.

Saat üç gibi geliyor karım. Benimle karşılaştığında hiçbir şey demiyor. Yatıştığını tahmin ediyorum, onun sitemleri yüzünden çileden çıktığımı söylüyorum. Yüzü yine korkunç şekilde yorgun ve sert, konuşup anlaşılmaya değil, çocukları almaya geldiğini, birlikte yaşayamayacağımızı söylüyor. Bir kabahatimin olmadığını, onun beni çileden çıkardığını söylüyorum. Yüzüme sert ve mağrur bir şekilde bakıyor, sonra:

— Daha fazla konuşma, pişman olacaksın, —diyor.

Bu komediye katlanamadığımı söylüyorum. O zaman bağıarak anlayamadığım bir şeyler söylüyor ve koşarak odasına gidiyor. Anahtar sesi duyuluyor, kapıyı kilitliyor. Kapıya vuruyorum, ses yok; öfkeyle kapının önünden ayrılıyorum. Yarım saat sonra Liza gözyaşları içinde koşarak geliyor.

— Ne var, bir şey mi oldu?

— Annemin sesi çıkmıyor.

Gidiyoruz. Bütün gücümle kapıya yükleniyorum. Sür-güsü gevşekmiş, iki kanat birden açılıyor. Yatağa yaklaşıyorum. Üstünde eteği, ayaklarında çizmeleriyle yatakta kendinden geçmiş bir hâlde yatıyor. Sehpanın üstünde boş afyon şişesi duruyor. Ayıltıyoruz. Yine gözyaşları ve sonunda barışma. Tam bir barışma değil yine de: Birimizin diğerine duyduğu öfkeye, bu kavganın yarattığı, birbirimizi her şeyin suçlusu olarak gördüğümüz acının öfkesi de eklenmiş bulunuyor. Ama bütün bunlara bir şekilde son vermek gerekiyor ve yaşam eskisi gibi devam ediyor. Buna benzer, hatta daha da kötü kavgalar bazen haftada bir, bazen ayda bir, bazen de her gün çıkıyordu. Hepsi de aynıydı. Bir keresinde yurt dışına gitmek için pasaport aldım —kavga iki gündür sürüyordu— ama sonra yarım yamalak bir anlaşma, öylesine bir barışma oldu ve kaldım.

XXI

— O adam ortaya çıktığında ilişkimiz işte böyleydi. Adam –soyadı Truhaçevskiy’di– Moskova’ya geldiğinde bana uğramıştı. Sabahtı. Onu buyur ettim. Bir zamanlar senli benliydik. O “sen” ve “siz” sözcükleri arasında orta yolu arayan tümcelerle “sen”de karar kılmaya çalışırken, ben açık açık “siz” diye hitap edince buna hemen uymuştu. Daha ilk görüşte ondan hiç hoşlanmamıştım. Fakat işin ilginç garip, uğursuz bir güç bu adamı kendimden soğutmayla, uzaklaştırmaya değil, tam tersine yakınlaştırmaya çekiyordu beni. Onunla soğuk bir dille konuşmaktan ve karımla tanıştırmaksızın vedalaşmaktan daha kolay ne olabilirdi ki? Ama hayır, mahsus yapar gibi onun keman çalmasından söz açtım, kemanı bıraktığını söylediler dedim. Tam tersine artık eskisinden daha fazla çaldığını söyledi. Benim de eskiden keman çaldığımı hatırladı. Ben artık keman çalmadığımı, ama karımın güzel piyano çaldığını söyledim.

Hayret edilecek şey! Görüştüğümüz ilk gün, ilk saatte ona karşı davranışlarım ancak o olaydan sonra olabilecek davranışlardı. Aramızdaki ilişkilerde gergin bir şey vardı: Onun ya da benim söylediğim her söze, her ifadeye dikkat ediyor, bu sözlere önem veriyordum.

Karımı onunla tanıştırdım. Hemen müzik üzerine bir konuşma başladı ve o da birlikte çalmak için karımın emrine amade olduğunu söyledi. Karım şu son zamanlarda hep olduğu gibi çok zarif, çok çekici, tahrik edici bir güzellikeydi. O da görünüşe bakılırsa daha ilk bakışta karımın hoşuna gitmişti. Ayrıca karım keman eşliğinde piyano çalma mutluluğu yakaladığı için de sevinmişti. Bu çok sevdiği bir şeydi, bu amaçla bir tiyatro orkestrasından parayla kemancı getirtirdi. Sevinci yüzüne yansiyordu. Fakat beni görünce hemen duygularımı anladı, yüz ifadesini değiştirdi ve bir karşılıklı aldatmaca oyunu başladı. Çok hoşuma gitmiş gibi

yaparak tatlı tatlı gülümsüyordum. O, karıma bütün ahlak-sız erkeklerin güzel kadınlara baktığı gibi bakarken sadece konuşulan konu kendisini ilgilendiriyormuş gibi yapıyor-du, oysa bu konu artık onu hiç ilgilendirmiyordu. Karım ilgisiz görünmeye çalışıyordu, ama benim yüzüme yayılan, onun da iyi bildiği kıskanç bir adamın sahte gülümsemesi ve Truhaçevskiy'in şehvetli bakışı herhâlde karımı tahrik edi-yordu. İlk karşılaştıkları andan itibaren karımın gözlerinin nasıl parladığını gördüm ve herhâlde benim kıskançlığımın etkisiyle Truhaçevskiy'le karım arasında sanki o anda bir elektrik akımı oldu, bu elektrik akımı da her ikisinin sözle-rinin, bakışlarının, gülümsemelerinin aynı olmasına yol açtı. Karımın yüzü kızarınca, Truhaçevskiy'in de kızarıyordu, ka-rım gülümseyince, o da gülümsüyordu. Müzikten, Paris'ten, şundan bundan konuştuk. Nihayet gitmek üzere ayağa kal-kan Truhaçevskiy şapkasını sağa sola oynayan kalçasının üzerine bastırmış, gülümseyerek bir karıma, bir bana ba-kıyor, âdeta ne yapacağımızı bekleyerek duruyordu. Bu anı çok iyi hatırlıyorum, çünkü o anda onu çağırma-yabilirdim, o zaman da hiçbir şey olmazdı. Ama bir ona, bir karıma baktım. Karıma "seni kıskandığımı sanma", Truhaçevskiy'e de "senden korktuğumu sanma" dedim içimden ve bir ak-şam karımla birlikte çalmak için kemanını da getirmesini söyleyerek onu davet ettim. Karım hayretle yüzüme baktı, kıpkırmızı olmuş, sanki ürkmüştü. İtiraz ediyor, yeterince iyi çalamadığını söylüyordu. Onun bu itirazı beni daha da kızdırdı, daha çok ısrar ettim. Truhaçevskiy kuş gibi seke seke yürüyerek yanımızdan ayrılırken, iki yana taranmış siyah saçları yüzünden iyice ortaya çıkmış olan beyaz en-sesine bakarken kapıldığım tuhaf duyguyu hatırlıyorum. Bu adamın varlığının bana sıkıntı verdiğini kendime itiraf etmemem olanaksızdı. "Onu bir daha hiç görmemek be-nim elimde," diye geçiriyordum içimden. Ama bu da ondan korktuğumu kabul etmek demektir. "Hayır ondan korkmu-

yorum! Bu, son derece küçültücü bir şey olur,” diyordum kendi kendime. Ve antrede, karımın beni duyduğunu bilerek Truhaçevskiy’e hemen o akşam kemanını alıp gelmesi için ısrar ettim. Geleceğine söz verdi ve gitti.

Akşam kemanıyla geldi ve birlikte çaldılar. Fakat uzun süre pek uyumlu olmadı icraları. Ellerindeki notalar, karımın hazırlık yapmadan çalamayacağı notalardı. Müziği çok severdim, çaldıkları parçalara ilgi duyuyordum, Truhaçevskiy için bir nota sehпасı koymuştum ve nota sayfalarını çeviriyordum. Sonunda bir şeyler çıkarttılar, sözsüz birkaç şarkı ve Mozart’ın bir sonatını çaldılar. Truhaçevskiy kusursuz çalıyordu, üslup konusunda çok üst düzeydeydi. Ayrıca karakterine hiç uymayan ince, soylu bir zevke sahipti.

Pek tabii ki, karımdan çok daha üstündü. Ona yardım ediyor, bir yandan da nazik bir şekilde piyano çalışını övüyordu. Çok kibar davranıyordu. Karım sadece müzikle ilgili görünüyordu, çok sade ve doğaldı. Bense müzikle ilgileniyormuş gibi yapsam da kıskançlıktan kıvranıyordum.

Karımla göz göze geldiği ilk andan itibaren ikisinin de içindeki hayvanın, konumlarının gerektirdiği tüm koşulları hiçe sayarak “Olabilir mi?” diye sorduğunu ve “A, evet, olabilir,” diye yanıtladığını görüyordum. Truhaçevskiy’in, karım gibi Moskovalı bir hanımın bu kadar çekici bir kadın olabileceğini hiç beklemediğini ve bundan çok memnun olduğunu görüyordum. Çünkü karımın razı olacağından Truhaçevskiy’in hiç kuşkusuz yoktu. Tek sorun, tahammül edilmez kocanın engel olmasıydı. Ben keşke temiz bir insan olsaydım, keşke bunu anlamasaydım. Ama çoğu erkek gibi ben de kadınlar hakkında evlenmeden önce düşündüklerimi düşünüyordum ve dolayısıyla adamın ruhunu kitap gibi okuyordum. Beni asıl yiyip bitiren şey, karımın bana karşı sadece bir alışkanlık hâlini almış şehvet duygusuyla arada bir kesilen sürekli öfkeden başka bir duygu beslemediğini, bu adamın ise hem zarif dış görünüşüyle, hem yeni biri ol-

masıyla, en çok da müzik konusundaki tartışılmaz üstün yeteneğiyle, birlikte çalmaları sonucunda aralarında ortaya çıkan yakınlaşmayla, müziğin, özellikle de kemanın duygusal mizaçlar üzerinde yaptığı etkiyle hoş gitmenin de ötesinde, en ufak bir duraksama göstermeden karımı elde edeceğini, avucunun içine alıp ezeceğini, evirip çevirip ip gibi bükeceğini, onu istediği her şekle sokacağını kuşku götürmeyecek şekilde görmemdi. Bu durumu görmezden gelemiyordum, korkunç bir acı çekiyordum. Ama buna rağmen veya belki de bu yüzden irademin dışında bir güç, beni bu adama karşı sadece kibar değil, sevecen davranmaya da zorluyordu. Bunu ondan korkmadığımı göstermek amacıyla karım için mi, yoksa onun için mi, kendimi kandırmak amacıyla kendim için mi yapıyordum, bilmiyorum; sadece onunla daha ilk temasımızdan beri doğal ve basit davranamıyordum. Bu adamı hemen oracıkta öldürme isteğine teslim olmamak için ona sevgi göstermek zorundaydım. Akşam yemeğinde pahalı bir şarap ikram ettim, keman çalışına hayran kaldığımı söyledim, onunla konuşurken yüzüme tatlı bir gülümseme yayıldı ve onu bir sonraki pazar günü öğle yemeğine, karımla birlikte bir kez daha keman çalmaya davet ettim. Müzik-sever bazı tanıdıklarımı da onu dinlemek üzere çağıracağımı söyledim. O gün öyle bitti.

Pozdnışev çok büyük bir heyecanla oturuşunu değiştirdi ve o kendine özgü sesi çıkarttı. Sakin olmaya çalışarak tekrar konuşmaya başladı:

— Bu adamın varlığı beni tuhaf bir biçimde etkiliyordu. O gecedan iki ya da üç gün sonra bir gösteriden eve döndüğümde antreye girdim, ansızın yüreğime taş gibi ağır bir şeyin çöktüğünü hissettim ve ne olduğunu anlayamadım. Antreden geçerken onu hatırlatan bir şey fark etmiştim. Bunu ancak çalışma odasına girdiğimde anladım ve öyle olup olmadığını görmek için tekrar antreye gittim. Evet, yanılmamıştım: Paltosu asılıydı orada. Son moda bir pal-

to. (Onunla ilgili her şey, ben farkında olmasam da olağanüstü bir şekilde aklımda kalıyordu.) Soruyorum, evet, burada. Misafir odasından değil de ders odasından geçerek salona gidiyorum. Kızım Liza kitabının başında oturuyor, dadı küçük kızımın masanın yanında küçük bir kapağı çeviriyor. Salon kapısı kapalı ve buradan gelen düzgün bir arpeggio'yu, Truhaçevskiy'le karımın seslerini duyuyorum. Kulak kabartıyorum, ama ne dediklerini anlayamıyorum. Anlaşılan piyanonun sesi ikisinin sözlerini, belki de öpücüklerini bastırmak için mahsus yüksek perdeden çıkıyor. Aman Tanrım! Allak bullak oldum bir anda. O sıralarda içimde yaşayan hayvanı hatırlar hatırlamaz dehşete kapıldım. Birden yüreğim sıkıştı, durur gibi oldu, sonra çekiç darbeleri gibi küt küt atmaya başladı. Tüm o öfke içinde asıl hissettiğim şey, her zamanki gibi kendime acıydı. “Çocukların yanında, dadının yanında!” diye düşünüyordum. Liza yüzüme korku dolu gözlerle baktığına göre korkunç görünüyordum herhâlde. “Ne yapmalıyım?” diye sordum kendime. “İçeri mi girmeliyim? Olmaz, Tanrı bilir, neler yaparım.” Ama oradan uzaklaşamıyordum da. Dadı bana öyle bir bakıyor ki, sanki ne durumda olduğumu anlıyor. “Evet, içeri girmemek de olmaz,” dedim içimden ve kapıyı hızla açtım. Truhaçevskiy piyanonun başında oturuyor, yukarı doğru büküğü uzun beyaz parmaklarıyla bu arpeggio'ları çalıyordu. Karım piyanonun bir köşesinde açık notaların önünde ayakta duruyordu. Beni ilk o gördü ya da içeri girdiğimi duyup bana baktı. Korkmuş muydu yoksa korkmuş gibi mi yapmıştı, belki de sahiden korkmamış, irkilmemiş, kımıldamamıştı, sadece kızarmıştı hem de epey sonra.

Daha önce ikimiz yalnızken hiç duymadığım bir ses tonuyla:

— Geldiğine sevindim; pazar gün ne çalacağımıza karar veremedik, – dedi. Hem bu ses tonu, hem de kendisinden ve

Truhaçevskiy'den "biz" diye söz etmesi beni çileden çıkartmıştı. Hiçbir şey demeden Truhaçevskiy'le selamlaştım.

Truhaçevskiy elimi sıktı ve hemen yüzünde bana alay ediyormuş gibi gelen bir gülümsemeyle pazar gününe hazırlanmak için notalar getirdiğini, daha zor ve klasik bir Beethoven keman sonatını mı, yoksa küçük bir şeyler mi çalacakları konusunda aralarında anlaşmazlık çıktığını açıklamaya girişti. Her şey o kadar doğal ve sıradandı ki, kızacak, çıkışacak hiçbir şey yoktu, ama ben bütün bunların birer yalan olduğundan, beni nasıl aldatacakları konusunda sözleştiklerinden emindim.

Kıskanç erkekler için (ki toplum yaşamımızda herkes kıskançtır) en azap veren ilişkilerden biri erkekle kadın arasında en büyük ve en tehlikeli yakınlığa izin veren malum sosyete koşullarıdır. Balolardaki yakınlıkları, doktorların kadın hastalarıyla yakınlıklarını, sanatla, resimle, en çok da müzikle uğraşanların yakınlıklarını engellemek, insanların maskarası olmak için yeterlidir. İki insan birlikte en soylu sanat olan müzikle uğraşır. Bunun için belli ölçüde bir yakınlık gerekir ve bu yakınlıkta ayıplanacak hiçbir şey yoktur, ancak aptal ve kıskanç bir koca istenmeyen bir durum görebilir bunda. Bu arada toplumumuzdaki zinaların büyük bölümünün tam da bu uğraşlar, özellikle de müzik aracılığıyla olduğunu herkes bilir. İçimden, uzun bir süre hiçbir şey söyleyemeyerek ifade ettiğim şaşkınlığımla onları şaşırtmıştım galiba. Ağzına kadar dolu olduğu için çevrildiğinde akmayan bir şişe gibiydim. Sövüp saymak, bu adamı kovmak istiyordum, ama ona kibar ve candan davranmak zorunda olduğumu hissediyordum. Öyle de yaptım. Her şeyi onaylıyormuş gibi göründüm ve bu adamın varlığının canımı sıktığı ölçüde, beni ona karşı daha fazla sevgi göstermeye zorlayan o tuhaf duyguya yine kapılarak zevkine güvendiğimi ve karıma da aynı şeyi tavsiye ettiğimi söyledim. Korkmuş bir suratla ansızın odaya girip, ağzımı açmadan

durduğum sırada ortaya çıkan o hoş olmayan etkinin geçmesi için yeterince bekledi ve sonra ertesi gün ne çalınacağına artık karar verilmiş gibi yaparak gitti. Bense ne çalınacağı konusunun onları ilgilendiren konularla kıyaslandığında ikisi için de son derece önemsiz olduğuna emindim.

Büyük bir nezaketle onu antreye kadar geçirdim (koca bir ailenin huzurunu bozmaya ve mutluluğunu yok etmeye gelmiş bir adamı nasıl uğurlamazsınız!). Beyaz, yumuşacık elini büyük bir şefkatle sıktım.

XXII

O gün karımla hiç konuşmadım, konuşamadım. Truhaçevskiy'le yakınlığı karıma karşı içimde öyle bir nefret uyandırmıştı ki, kendimden korkuyordum. Öğle yemeğinde çocukların yanında bana ne zaman yola çıkacağımı sordu. Ertesi hafta bir toplantı için ilçeye gitmem gerekiyordu. Ne zaman gideceğimi söyledim. Yol için bir şey gerekip gerekmediğini sordu. Hiçbir şey söylemedim, sesimi çıkarmadan masanın başında oturdum ve yine hiçbir şey söylemeden çalışma odama gittim. Son zamanlarda, özellikle de o sıralarda karım çalışma odama hiç gelmiyordu. Odamda uzanmış yatıyordum, sinir içindeydim. Birden tanıdık ayak sesleri geldi kulağıma. Karım, Uriya'nın¹¹ karısı gibi işlediği günahı saklamak istiyor ve bunun için de böyle münasebetsiz bir zamanda yanıma geliyor diye korkunç ve kötü bir düşünce geldi aklıma. Yaklaşan ayak seslerini dinlerken "Bana mı geliyor yoksa?" diye düşünüyordum. Eğer bana geliyorsa ben haklıyım demek ki diyordum. İçimde ona karşı anlatılmaz bir nefret kabarıyordu. Ayak sesleri gittikçe yaklaşıyordu. Yoksa buradan geçip salona mı gidiyor? Hayır, kapı gıcırdadı ve karımın uzun, güzel bedeni görüldü. Yüzünde ve gözlerinde saklamak istediği, ama benim gördüğüm ve anlamını bildiğim bir yılışıklık ve ürkeklik vardı. Soluğumu o kadar uzun süre tutmuşum ki neredeyse boğuluyordum. Ona bakmaya devam ederek sigara tabakamı kaptım ve bir sigara yaktım.

— Ne o, biraz oturmak için yanına geliyorum, sense hemen sigaraya sarılıyorsun, —dedi ve bana sokularak divana, yanıma oturdu.

Ona değmemek için geri çekildim.

11 Uriya, Davut'un, karısı Bat-Şeva'yı elinden almak için uzaklaştırdığı subay... Gönderildiği yerde ölmüştür. Davut da böylelikle güzel Bat-Şeva'yı elde etmiştir. (ç.n.)

— Görüyorum ki, pazar gün piyano çalmamdan hoşnut değilsin, —dedi.

— Hiç de değil, —dedim.

— Görmüyorum sanki?

— Tebrik ederim gördüğün için. Ben senin hafifmeşrep bir kadın gibi davranmandan başka bir şey görmüyorum...

— Eğer arabacılar gibi kavga etmek niyetindeysen ben gideyim.

— Git, yalnız şunu da bil, sen aile şerefine değer vermiyor olabilirsin, ama benim için sen olmasan da, aile şerefim çok değerlidir.

— Ne dedin, ne demek istiyorsun?

— Çekil git, Tanrı aşkına çık dışarı!

Neden söz ettiğimi anlamamış gibi yapıyordu ya da gerçekten anlamıyordu, ancak kırılmış ve kızmıştı. Ayağa kalktı, ama gitmedi, odanın ortasında dikiliyordu.

— Kesinlikle çekilmez biri oldun, —diye başladı söze.— Bir meleğin bile beraber yaşayamayacağı bir adamsın, —dedi ve her zamanki gibi benim canımı daha çok acıtma çabasıyla kız kardeşime karşı davranışımı hatırlattı (bir gün kendimi kaybedip kız kardeşime çok kaba sözler söylemiştim; bunun beni üzdüğünü biliyor ve beni buradan igneliyordu).— O olaydan sonra senin yaptığın hiçbir şey beni şaşırtmaz, —dedi.

“Evet, hakaret et, aşağıla, şerefimi lekele, sonra da beni suçlu çıkart,” dedim kendi kendime ve bir anda ona karşı daha önce hiç hissetmediğim kadar korkunç bir öfke kapladı içimi.

İlk kez bu öfkemi fiziksel olarak ifade etmek istedim. Yerimden fırlayıp ona doğru atıldım; fakat yerimden fırladığım anda çok öfkeli olduğumu fark ettiğimi ve bu duyguya teslim olmanın iyi mi, kötü mü olduğunu kendime sorduğumu, hemen iyi olduğu, bunun karımı korkutacağı yanıtını verdiğimi, bu öfkeye karşı koymak yerine içimdeki öfkeyi

daha da alevlendirdiğimi ve içimdeki öfke alevlendikçe sevindiğimi hatırlıyorum.

Üstüne yürüyerek:

— Çık dışarı, yoksa öldüreceğim seni! –diye bağırdım ve koluna yapıştım. Bunu söylerken sesimdeki öfke tonunu bilerek yükseltiyordum. Herhâlde çok korkunç görünüyordum, çünkü karım o kadar ürkmüştü ki, yerinden kımıldayacak gücü bile kalmamıştı:

— Vasya, ne oluyorsun? –diye bildi sadece.

— Defol! –diye bağırdım sesimi daha da yükselterek.— Beni ancak sen bu kadar çıldırtabilirsin. Kendime hâkim olamıyorum!

Çılgınlığıma engel olmaya çalışmıyor, bu çılgınlıkla sarhoş oluyor, ne kadar yüksek bir düzeyde olduğunu gösteren başka bir şey yapmak istiyordum. Karımı dövmek, öldürmek için korkunç bir istek vardı içimde, ama bunu yapamayacağımı biliyordum, yine de çılgınlığımı iyice artırmak için masadan kâğıt ağırlığını kapıp, bir kez daha “Defol!” diye bağırdıktan sonra onun yanına, yere fırlattım. Yanına düşmesi için çok iyi nişan almıştım. Odadan çıktı, ama kapıda duruyordu hâlâ. O bakarken masadaki eşyaları, şamdanları, mürekkep hokkasını alıp yere atıyor (Bunu zaten o görsün diye yapıyordum), bir yandan da bağıırıyordum:

— Defol! Çık dışarı! Elimden bir kaza çıkacak!

O gider gitmez ben de durdum.

Bir saat sonra dadı geldi, karımın sinir krizi geçirdiğini söyledi. Yanına gittim; hıçkıra hıçkıra ağlıyor, gülüyor, konuşmıyor, bütün vücudu titriyordu. Rol yapmıyordu, gerçekten hastaydı.

Sabaha karşı sakinleşti ve aşk diye adlandırdığımız duygunun etkisiyle barıştık.

Sabah barıştıktan sonra onu Truhaçevskiy’den kıskandığımı itiraf ettim, hiç şaşırmadı ve en doğal hâliyle gülmeye

başladı. Söylediğine göre, öyle bir adama ilgi duyma olasılığı ona bile çok tuhaf gelmişti.

— Namuslu bir kadın böyle bir adamdan müzik dışında başka bir zevk alabilir mi? Hem istersen onu bir daha hiç görmem. Herkesi çağırmış olsak da pazar günü bile görmem. Ona hasta olduğumu yaz, bitsin bu iş. Yalnız birinin çıkıp, onun tehlikeli bir adam olduğu düşüncesine kapılması, en çok da onun bunu düşünmesi hoşuma gitmez. Bu şekilde düşünülmesine izin veremeyecek kadar gururlu biriyim.

Yalan söylemiyordu, söylediğine inanıyordu; bu sözleriyle içinde bu adama karşı nefret uyandırmayı ve bu nefretle kendini ondan korumayı umut ediyordu, ama bunu yapamadı. Her şey ona karşıydı, özellikle de şu lanet olası müzik. Bu iş böylece bitti, pazar günü konuklar toplandılar ve onlar konserlerini verdiler yine.

XXIII

— Çok gururlu biri olduğumu söylememeye sanırım gerek yoktur: Bizim toplum yaşantımızda gururlu değilsen yaşamamak daha iyidir. Pazar günü de yemek ve müzikli toplantı hazırlıklarıyla uğraştım büyük bir zevkle. Yemek için gerekli malzemeleri kendim aldım, konukları kendim çağırdım.

Saat altıya doğru konuklar toplandı, o da zevksiz, pırlanta düğmeli bir frak giymiş olarak geldi. Laubali davranıyor, herkese anladığını ve kabul ettiğini gösteren bir gülümsemeyle, bilirsiniz işte, hani sizin yaptıklarınızın ya da söylediklerinizin tam da onun beklediği şeyler olduğunu gösteren o özel ifadeyle hemen yanıt veriyordu. Bu adamdaki düzgün olmayan şeyleri şimdi büyük bir memnuniyetle görüyordum. Memnundum, çünkü gördüklerimin hepsi beni yatıştırmalı ve bu adamın karım için, kendisinin de söylediği gibi inemeyeceği kadar alçak bir basamakta bulunduğunu göstermeliydi. Artık onu kıskanmayacaktım. Birincisi, bu acıyı çekmekten yorulmuştum artık, dinlenmem gerekiyordu; ikincisi, karımın sözlerine inanmak istiyor ve inanıyordum. Ancak kıskanmasam da hem yemek sırasında, hem de müziğin henüz başlamadığı saatlerde Truhaçevskiy'e karşı da, karıma karşı da yine doğal davranmıyordum. İkisinin hareketlerini, bakışlarını izlemeye devam ediyordum.

Yemek, bütün yemekler gibiydi: Sıkıcı ve yapmacık. Müzik oldukça erken başlamıştı. Ah, o akşam bütün ayrıntısıyla nasıl da belleğime kazınmış; Truhaçevskiy'in kemanını getirdiğini, kutusunu açtığını, bir hanımın elinden çıkma nakışlı örtüyü kemanın üstünden kaldırdığını, kemanı çıkartıp akort etmeye başladığını tek tek hatırlıyorum. Karımın yapmacık bir kayıtsızlıkla piyanonun başında oturduğunu hatırlıyorum; onun bu görünüşünün altında duyduğu büyük korkuyu, en çok da yeteneği konusunda duyduğu korkuyu gizlediğini görüyordum. Piyo-

da alışılmış *la* sesleri, kemanda pizzicato başladı, notalar yerleştirildi. Sonra birbirlerine baktıklarını, oturanlara göz attıklarını, daha sonra birbirlerine bir şey söylediklerini ve çalmaya başladıklarını hatırlıyorum. İlk akordu Truhaçevskiy verdi. Truhaçevskiy'in yüzü ciddi, sert, sempatik bir ifadeye büründü ve çıkan seslere kulak vererek dikkatli parmaklarıyla tellere dokundu, piyanoya yanıt verdi. Ve müzik başladı...

Durdu ve birkaç kez arka arkaya o kendine özgü sesi çıkarttı. Konuşmaya başlamak istiyordu, ancak burnundan soluyarak durdu.

— Beethoven'ın Kreutzer Sonat'ını¹² çalışıyorlardı. İlk prestoyu bilir misiniz? Bilir misiniz?! –dedi bağırarak. – Ah!.. Korkunçtur bu sonat. Özellikle de bu bölümü. Müzik zaten genel olarak korkunçtur. Nedir o öyle? Anlamıyorum. Müzik nedir? Müzik ne yapar? Ve yaptığı şeyi neden yapar? Müziğin ruhu yüceltmek suretiyle etki ettiğini söylerler, saçma, yanlış! Müzik insanı etkiler, hem de korkunç şekilde etkiler, kendimden biliyorum, ama asla ruhu yücelterek değil. Müzik, insanın ruhunu yücelterek ya da alçaltarak değil, sinirini bozarak etkiler. Size nasıl anlatayım? Müzik kendimi, gerçek durumumu unutturur bana, beni başka, benim olmayan bir duruma taşır: Müziğin etkisiyle hissetmediğim bir şeyi hissedebilirmişim, anlamadığım bir şeyi anlayabilirmişim, yapamadığım bir şeyi yapabilirmişim gibi gelir bana. Bu durumu müziğin esneme gibi, gülme gibi bir etki yapmasıyla açıklıyorum: Uyumak istemiyorum, ama esneyen birine bakınca esniyorum, ortada gülecek bir şey yok ama birinin güldüğünü duyunca gülüyorum.

12 Ludwig Van Beethoven'ın *la* majör, 9 numaralı, op.47 keman ve piyano sonatı. Bestecinin yapıtını önce George Bridgetower'a adadığı, ancak iki sanatçının arasında bir kadın yüzünden çıkan tartışma sonucu, Beethoven'ın kararından vazgeçerek sonatı dönemin ünlü Fransız kemancısı Rodolphe Kreutzer'e adadığı anlatılır. Fakat Kreutzer bu sonatı seslendirilmeye uygun bulmayıp hiç çalmamıştır. (ç.n.)

Müzik, beni bir anda dosdoğru bu müziği yazan insanın içinde bulunduğu ruhsal duruma götürüyor. Ruhen onunla birleşiyorum ve onunla birlikte bir durumdan diğerine geçiyorum, fakat bunu neden yaptığımı bilmiyorum. Aslında Kreutzer Sonat'ı besteleyen Beethoven neden öyle bir durumda bulunduğunu biliyordu, içinde bulunduğu bu durum onu belli davranışlara götürmüştü ve bu durumun onun için bir anlamı vardı, benim içinse hiçbir anlamı yok. Bu yüzden de müzik sinirime dokunuyor sadece, bir sonuca götürmüyor. Askeri bir marş çalınır, askerler bu marşla yürürler, müzik görevini yerine getirmiştir; dans müziği çalınır, dans ederim, müzik görevini yapmıştır; ilahiler söylenir, ayine katılırım, müzik yine amacına ulaşmıştır, oysa bu sadece insanı sinirlendiren bir şey ve bu sinirle yapılacak bir şey yok. İşte bu nedenle de müzik bu kadar korkunç, zaman zaman da dehşet verici bir etki yapıyor. Çin'de müzik devlet işidir. Öyle olmalıdır zaten. İsteyen herkesin başka birini ya da başka bir sürü insanı hipnotize etmesine, daha sonra da bu insanlara istediğini yapmasına izin verilebilir mi? Hele de bu hipnotizmacı karşınıza ilk çıkan ahlaksız adamın biriye.

Bu korkunç silah her önüne gelenin elinde var. Buyurun işte şu Kreutzer Sonat'ı, birinci prestoyu alın. Bu presto dekolte giysili hanımların arasında, bir misafir salonunda çalınabilir mi? Çalacaksınız, sonra alkışlayacaksınız, daha sonra da dondurma yiyecek ve en son dedikodulardan söz edeceksiniz. Bunun gibi şeyler ancak belirli, önemli, ciddi ortamlarda ve bu müziğe uygun davranışlar gerektiren zamanlarda çalınabilir. Çalınır ve müziğin verdiği akorda uygun davranılır. Oysa hiçbir şekilde ortaya çıkmayacak bir enerjinin yere de, zamana da uygun olmaksızın uyandırılması mahvedici bir etki yapmadan geçemez. En azından benim üzerimde korkunç bir etki yapmıştı bu müzik; sanki bana son derece yeni gelen duygular, daha önce bilmediğim yeni olanaklar açılmıştı önümde. Daha önce düşündüğüm-

den ve yaşadığımdan tamamen farklı, sanki içimden bana söylenen bir şeydi bu. Öğrendiğim bu yeni şey neydi bilemiyordum, ama bu yeni durumun varlığını bilmek çok sevindiriciydi. Karım ve o adam da dâhil herkes bambaşka bir ışık içinde görünüyordu.

Bu prestodan sonra güzel, ama yavan varyasyonları olan, alışılmış, yenilikten uzak bir andante ve son derece zayıf bir final çalarak bitirdiler. Sonra konukların ricası üzerine Ernst'in¹³ Eleji'sini ve başka bir şeyler daha çaldılar. Bunların hepsi güzeldi, ama hiçbirisi birincinin bıraktığı izlenimin yüzde biri kadar bile etkilemedi beni. Bunların hepsi birinci eserin bıraktığı izlenimin gerisinde kalıyordu. Akşamı neşeli ve keyifli geçirdim. Karımı hiçbir zaman o akşamki gibi görmemiştim. O pırıl pırıl gözler, piyano çalarken yüzündeki ifadenin sertliği, ciddiyeti, çalmayı bitirdikten sonra dudaklarına yayılan o zayıf, zavallı ve mutlu gülümseme. Hepsini görüyordum, ama onun da benim gibi yeni, daha önce hissetmediği duygular keşfettiği düşüncesinden başka bir anlam yüklemiyordum buna. Gece güzel bir şekilde sona erdi, konuklar dağıldı.

İki gün sonra bir toplantıya gideceğimi bilen Truhaçevski, vedalaşırken bu akşamın verdiği mutluluğu bir dahaki gelişinde bir kez daha yaşamayı umduğunu söyledi. Bu sözlerden ben yokken evime gelmesinin mümkün olmadığını düşündüğü sonucuna vardım ve memnun oldum. Onun gidişinden önce ben geri dönmeyeceğime göre bir daha görüşmeyeceğimiz belliydi.

İlk kez elini gerçekten memnuniyetle sıktım ve yaşattığı zevk için teşekkür ettim. Karımla da temelli vedalaştı. Vedalaşmaları bana son derece doğal ve kibar göründü. Her şey mükemmeldi. Karım da, ben de bu akşamdan çok memnunduk.

13 Heinrich Wilhelm Ernst (1814-1865), Alman kemancı ve besteci. (ç.n.)

XXIV

— İki gün sonra çok güzel, çok sakin bir ruh hâli içinde karımla vedalaşıp ilçeye gittim. İlçede her zaman yığınla iş, son derece farklı bir yaşam, farklı bir dünya olurdu. İki gün onar saati dairede geçirdim. Ertesi gün dairedeyken karımdan bir mektup getirdiler. Mektubu hemen okudum. Çocuklardan, amcasından, dadıdan, alışverişlerinden söz ediyor, bu arada Truhaçevskiy'in uğradığını, söz verdiği notaları getirdiğini ve bir kez daha birlikte çalmayı önerdiğini, ama kendisinin bu öneriyi reddettiğini son derece sıradan bir şey olarak yazıyordu. Truhaçevskiy'in notaları getirmeye söz verdiğini hatırlamıyordum. Bana o zaman temelli veda ediyor gibi gelmişti, bu yüzden de bu durum tatsız bir etki bıraktı üzerimde. Fakat işler düşünmeye zaman bırakmayacak kadar çoktu, ancak akşam kaldığım daireye döndükten sonra mektubu tekrar okudum. Truhaçevskiy'in ben yokken bir kez daha gelmiş olmasının dışında mektubun genel havası soğuk göründü gözüme. Kıskançlığın kuduz köpeği içimdeki kulübesinde hırlamaya başlamıştı, dışarı çıkmak istiyordu, ama ben bu hayvandan korkuyordum, onu hemen kulübesine kapattım. “Kıskançlık ne iğrenç şey!” dedim kendi kendime. “Şu yazdıklarından daha doğal ne olabilir ki?”

Yatağa uzandım ve ertesi gün yapılacak işleri düşünmeye koyuldum. Bu toplantılara geldiğimde yerimi yadırgar, uzun süre uyuyamazdım, ama bu kez çok çabuk uykuya daldım. Bilirsiniz, hani insan birden elektrik çarpmış gibi olur ve uyanır. İşte aynen öyle uyandım. Uyandığımda karıma, ona duyduğum şehvetli aşka, Truhaçevskiy'e, karımla Truhaçevskiy arasında artık her şeyin olup bittiğine ilişkin bir düşünce vardı kafamda. Korku ve öfkeden yüreğim daralmıştı. Aklımı başıma toplamaya çalışıyordum. “Saçma,” diyordum kendi kendime, “Hiçbir kanıt yok, hiçbir

şey yok, olmadı da. Böyle korkunç şeyler düşünerek onu da kendimi de nasıl küçük düşürebilirim. Ahlaksız biri olduğu bilinen, kiralık kemancı kabilinden biriyle saygıdeğer bir kadın, bir ailenin saygın annesi, *benim* karım ha! Ne saçma!” diye düşünüyordum bir yandan, öte yandan da “Neden olmasın?” diye. Onunla evlenmeme, birlikte yaşamama neden olan şeye, onda benim için tek gerekli olan o basit ve malum şeye, başka erkekler ve bu müzisyen parçası da gerek duymuş, bunu istemiş olamazlar mıydı? Truhaçevskiy bekâr, sağlıklı (pirzolanın içindeki kıkırdağı nasıl çatırdatarak yediğini ve şarap kadehine kırmızı dudaklarıyla nasıl ağgözlülükle yapıştığını aklıma getiriyorum da), besili, pırıl pırıl, bırakın ilkesiz olmayı, görünüşe göre karşısına çıkan fırsatlardan yararlanma ilkesi olan bir adamdı. Ve en ince şehvet duygusu olan müzik bağı vardı aralarında. Bu adamı ne durdurabilirdi ki? Hiçbir şey. Tam tersine onu davet eden çok şey vardı. Ya karım? Evet, karım kimdi? Eskiden olduğu gibi bir muamma. Onu tanımıyorum. Onun sadece hayvan yönünü tanıyorum. Bir hayvanı ise hiçbir şey durduramaz, durduramayacaktır.

O akşam Kreutzer Sonat’tan sonra tutkulu bir parçayı, kimin olduğunu ve ne olduğunu bilmediğim, ahlaksızlık derecesinde şehvetli bir parçayı çaldıkları sırada yüzlerindeki ifadeyi ancak şimdi hatırlamıştım. Yüzleri aklıma gelince “Nasıl oldu da onları bırakıp gelebildim?” diyordum kendi kendime. “O gece aralarında her şeyin olup bittiği açık değil miydi? O gece aralarında hiçbir engel olmamasını bir yana bırakın, ikisinin, özellikle de karımın, aralarında olanlardan sonra bir parça utandıkları görülmüyor muydu?” Ben piyanoya doğru giderken karımın kıpkırmızı kesilmiş yüzündeki teri silerek hüzünlü ve mutlu bir şekilde hafifçe gülümsediğini hatırlıyorum. O sırada artık birbirlerinin yüzüne bakmaktan kaçınıyorlardı, ancak yemekte Truhaçevskiy karımın bardağına su doldururken bakışmışlar, belli belirsiz

gölümsemişlerdi. Yakaladığım bu bakışmayı ve belli belirsiz gülümsemeyi şimdi korkuyla hatırlamıştım. İçimden bir ses “Evet, her şey olup bitmiş,” diyor, aynı anda başka bir ses ise bambaşka bir şey söylüyordu. “Ne oluyor sana, olamaz böyle bir şey,” diyordu bu başka ses. Karanlıktan ürkmeye başlamıştım, bir kibrit çaktım, sarı duvar kâğıtlı bu küçük odada korkuya kapılmıştım. Bir sigara yaktım. İnsan, karar verilemeyen çelişkili durumlar çemberi içinde dönüp dururken sigara içer. Ben de zihnimi dumana boğmak, çelişkileri görmemek için peş peşe sigara içiyordum.

Gece hiç uyumadım, saat beşte, bu kadar gergin bir durumda daha fazla kalamayacağıma hükmedip hemen gitmeye karar verdim. Kalktım, hizmetimi gören bekçiyi uyandırıp atları hazırlamaya gönderdim. Toplantı başkanına acil bir iş için Moskova’ya çağrıldığımı belirten, bu yüzden yerime başka bir üyenin atanmasını rica ettiğim bir not yazdım. Saat sekizde arabaya binip yola çıktım.

XXV

Kondüktör geldi ve mumumuzun bitmek üzere olduğunu fark edip söndürdü, yerine yenisini koymadı. Dışarısı aydınlanmaya başlıyordu. Kondüktör vagondayken Pozdnişev ağır ağır soluk alıyor, konuşmuyordu. Kondüktör çıktıktan sonra yarı karanlık vagonda sadece hareket eden trenin camlarının şingirtisi ve tezgâhtarın tekdüze horultusu kaldığında öyküsüne devam etti ancak. Şafağın alacakaranlığında onu hiç göremiyordum artık. Gitgide daha heyecanlı, daha acı dolu olan sesi duyuluyordu sadece.

— Arabayla otuz beş verst¹⁴, trenle de sekiz saat gitmek gerekiyordu. Arabayla giderken çok iyiydi. Güneşli soğuk bir sonbahar günüydü. Bilirsiniz, hani yağ gibi parlayan yolda tekerlek izleri kalır ya, öyle bir gündü. Yollar dümdüz, ışık parlaktı ve hava insanı canlandırıyor. Arabada yolculuk etmek güzeldi. Ortalık aydınlandığında yola çıkmıştım, benim için daha rahat olmuştu. Atlara, tarlalara, karşılaştığımız insanlara bakarken nereye gittiğimi unutuyordum. Bazen sadece arabayla gezmeye çıkmışım, beni yola çıkmaya zorlayan hiçbir şey yokmuş gibi geliyordu. Ayrıca bu şekilde unutmak beni çok sevindiriyordu. Nereye gittiğimi hatırlayınca kendi kendime “Oraya varınca her şey anlaşılacak nasılsa, şimdi düşünme,” diyordum. Üstelik yolun yarısında beni geciktiren bir olay oldu: Araba bozuldu ve onarılması gerekti. Moskova’ya hesapladığım gibi saat beşte değil, saat on ikide, eve de eksprese yetişemediğimden posta trenine binmek zorunda kaldığım için birde varmama neden olması açısından bu arızanın büyük önemi vardı. Arabayı onarma götürmek, onarım işi, hesabı görmek, handa çay içmek, kapıcıyla konuşmak falan beni epeyce oyalamış, dikkatimi dağıtmıştı. Hava kararırken her şey hazırdı ve tekrar yola koyulmuştum, gece yolculuk etmek gündüzden daha iyiydi.

14 1,06 km.ye eşit bir Rus uzunluk ölçüsü. (ç.n.)

Gökte incecik bir hilal, havada hafif bir ayaz vardı, yol hâlâ güzeldi, atlar iyi, arabacı neşeliydi. Gidiyordum ve beni neyin beklediğini hemen hemen hiç düşünmeden yolculuğun tadını çıkarıyordum, ya da beni neyin beklediğini bildiğim için bu yolculuğun tadını çıkarıyor ve hayatın sevinçlerine veda ediyordum. Ancak bu sakin durumum, duygularımı bastırma şansım araba yolculuğuyla birlikte sona erdi. Trene biner binmez bambaşka bir durum başladı. Bu sekiz saatlik tren yolculuğu hayat boyu unutmayacağım korkunç bir şeydi benim için. Trene binince kendimi eve varmış saydığım mı, yoksa tren yolculuğu insanlar üzerinde uyarıcı bir etki yaptığından mı nedir, yerime oturduğumdan beri hayal gücüme hâkim olamıyordum, hayal gücüm, kıskançlığımı körükleyen biri diğerinden daha edepsiz sahneleri ve yokluğumda orada olanları, karımın bana nasıl ihanet ettiğini hiç ara vermeden birbiri arkasına olağanüstü bir parlaklıkla resmetmeye başlamıştı. Bu tabloları seyrederken hiddetten, öfkeden ve aşağılanmamın verdiği bir tür garip kendinden geçme duygusundan alev alev yanıyordum, bu tabloları seyretmekten kendimi alamıyordum; onlara bakmamak elimde değildi, onları silemiyordum, bu manzaraları zihnimde canlandırmadan duramıyordum. Dahası bu hayal ürünü tablolara baktıkça gerçek olduklarına daha çok inanıyordum. Tabloların parlaklığı, açıklığı sanki hayal ettiğim durumun gerçek olduğunu gösteren bir kanıttı. Sanki istemediğim hâlde bir iblis çok korkunç düşünceler uydurup kulağıma fısıldıyordu. Truhaçevskiy'in kardeşiyle uzun zaman önce yaptığım bir konuşma aklıma gelmişti. Bu konuşmayı Truhaçevskiy ve karıma uyarlayarak garip bir heyecan içinde yüreğimi paramparça ediyordum.

Çok eskiden olduğu hâlde hatırlamıştım bu olayı. Bir keresinde Truhaçevskiy'in kardeşi, genelevlere gidip gitmediği sorusuna yanıt olarak akıllı başında bir insanın, her zaman namuslu bir kadın bulabilecekken hastalık kapabileceği, pis

ve iğrenç bir yere gitmeyeceğini söylemişti. İşte bu adamın kardeşi gelip benim karımı bulmuştu. “Gerçi karım da artık ilk gençliğini sürmüyor, yan tarafta bir dişi eksik, biraz da topluca,” diye düşünüyordum Truhaçevskiy’in yerine kendimi koyup, “Ama ne yapalım, eldekiyle yetinmek gerekir.” “Evet, karımı metres tutarak ona lütufta bulunuyor,” diyordum kendi kendime. “Üstelik karım tehlikesiz de.” “Hayır, olamaz böyle bir şey! Benim aklımdan neler geçiyor!” diyordum dehşete kapılarak. “Böyle bir şey yok. Böyle bir şeyi akla getirecek bir neden de yok. Onu bu adamdan kıskandığım yolunda bir düşüncenin bile kendisini küçük düşüreceğini söylemedi mi karım bana? Evet ama o hep yalan söyler, yalancının tekidir!” diye haykırıp tekrar başa dönüyordum... Vagonda sadece iki yolcu vardı: yaşlı bir karı koca. Hiç konuşkan olmayan bu karı koca istasyonlardan birinde inmiş, tek başıma kalmıştım. Kafesteki bir hayvan gibiydim: Kâh ayağa fırlayıp pencerelere gidiyordum, kâh yalpalayarak, treni hızlandırma gayretiyle yürümeye başlıyordum; fakat tren şimdi olduğu gibi sıralarını ve camlarını sarsacak kadar bir hızla ilerliyordu...

Pozdnişev yerinden fırladı, birkaç adım atıp tekrar oturdu.

— Ah korkuyorum, tren vagonlarından korkuyorum, dehşete kapılıyorum. Evet dehşet! —diye devam etti.— İçimden “Başka bir şeyler düşüneyim. Örneğin çay içtiğim hanın sahibini,” diyordum. Gözümde uzun sakallı bekçiyle torunu canlanıyordu, çocuk benim Vasya’yla aynı yaşlardaydı. Benim Vasya’m! Vasya o müzisyenin annesini öptüğünü görecekti. Çocuğun zavallı ruhunda kim bilir neler olacak? Ama karıma ne bundan! O seviyor... Ve aynı şey içimde yeniden kabarıyordu. Hayır, hayır... En iyisi, hastanenin teftişini düşüneyim. Evet, dün bir hasta, doktordan şikâyet ediyordu. Doktorun tıpkı Truhaçevskiy gibi bıyığı vardı. Onun kadar da yüzsüzdü... Truhaçevskiy gideceğini söylediğinde ikisi de

beni aldatıyormuş. Ve yeniden başlıyordu. Aklımdan geçir-
diğim her şey gidip ona bağlanıyordu. Korkunç acı çekiyor-
dum. En büyük acıyı bilememek, kuşkulanmak, ikilemde
kalmak, karımı sevmem mi, yoksa ondan nefret etmem mi
gerektiğini kestirememek veriyordu. Çektiğim acı o kadar
büyüktü ki, yola inmek, vagonun altına, raylara yatmak ve
ölmek gibi pek beğendiğim bir düşünce gelmişti aklıma. O
zaman hiç olmazsa artık ikilemlerim ve kuşkularım sona
erecekti. Bunu yapmama engel olan tek şey kendime acı-
mamdı. Bu acıma duygusu aynı anda karıma karşı içimde
nefret uyandırıyordu. Truhaçevskiy'e karşı da bir yandan
nefret duyuyordum, bir yandan da küçük düştüğümü, onun-
sa zafer kazandığını biliyordum, fakat karıma karşı içimde
korkunç bir nefret vardı. "Kendi canıma kıyıp karımı öyle
bırakamam; benim çektiğim acıyı anlaması için birazcık ol-
sun onun da acı çekmesi gerekir," diyordum içimden. Oya-
lanmak için bütün istasyonlarda iniyordum. Bir istasyonun
büfesinde insanların içki içtiklerini gördüm, ben de hemen
votka içtim. Yanımda bir Yahudi duruyor, o da içki içiyordu.
Adam konuşmaya başlamıştı, ben de sırf kendi vagonumda
yalnız kalmamak için onunla birlikte pis, sigara dumanına
boğulmuş, her yanı ayçekirdeği kabuklarıyla kaplanmış
pis bir üçüncü mevki vagonuna gittim. Yahudi'nin yanına
oturdu. Adam durmadan konuşuyor, fıkralar anlatıyordu.
Onu dinliyordum ama kendi sorunlarımı düşünmeye devam
ettiğim için dediklerini anlayamıyordum. Bunu fark edip
dikkatimi üzerine çekmeye çalıştı; o zaman kalktım, tekrar
kendi vagonuma gittim. "Aklımdan geçirdiklerim doğru mu,
değil mi, kendimi yiyip bitirmem için bir neden var mı, yok
mu, etraflıca düşünmem gerek," diyordum içimden. Sakin
sakin düşünme arzusuyla oturur oturmaz düşünmek yerine
hemen yine aynı şey başlıyordu: Düşünceler yerine sahneler
ve hayaller. "Kim bilir kaç kez böyle kendimi yedim bitir-
dim," diyordum (daha önceki benzer kıskançlık nöbetlerini

hatırlıyordum). Sonra hepsi de boş çıkmıştı kuşkularımın. Şimdi de muhtemelen, hatta mutlaka öyle olacak, karımı mışıl mışıl uyurken bulacağım; uyanacak, beni görünce sevinecek, hiçbir şey olmadığını, bütün bunların saçma olduğunu hem sözlerinden, hem de bakışlarından hissedeceğim. Ah, ne güzel olurdu!” “Ama hayır, kaç kere oldu bu, artık olmaz,” diyordu bir ses bana ve yine aynı şey başlıyordu. Ne korkunç bir azaptı! Bir delikanlının kadınlara olan isteğini kırmak için onu zührevi hastalıklar hastanesi yerine içimi kemiren iblisleri görsün diye kendi ruhuma götürülebilir dim! Karımın bedeni üzerinde sanki kendi bedenimmiş gibi kuşku götürmez ve tam bir hakka sahip olduğumu kabul etmem ve bununla birlikte bu bedene sahip olamadığımı, bu bedenin bana ait olmadığını, karımın onu istediği gibi kullanabileceğini, bedenini benim istediğimden farklı bir şekilde kullanmak istediğini hissetmem de çok korkunçtu. Ne Truhaçevskiy’e ne de karıma hiçbir şey yapamazdım. Truhaçevskiy, tıpkı Kâhya Vanka’nın¹⁵ darağacı önünde yaptığı gibi tatlı dudakları nasıl öptüğünü anlatan şarkısını söyleyecekti. Son söz onun olacaktı. Karıma gelince, ona daha az şey yapabilirdim. Bir şey yapmamışsa, ama yapmak istiyorsa ki ben istediğini biliyordum, o zaman daha da kötüydü: Yapsa da bilsem, bilinmeyen bir şey kalmasa daha iyiydi. Ne istediğimi söyleyemezdim. Karımın arzulayacağı şeyi arzu etmemesini istiyordum. Tam bir delilik hâliydi bu!

15 Efendisinin karısıyla ilişkiye giren ve asılmaya götürülürken bu ilişkisiyle övünen bir Rus halk şarkısı kahramanı. (ç.n.)

XXVI

— Sondan bir önceki istasyonda kondüktör, biletleri toplamaya geldiğinde eşyalarımı alıp sahanlığa çıktım. Çözüm anının yaklaştığını bilmek heyecanımı daha da artırmıştı. Üşüyordum, çenem, dişlerim birbirine çarpacak kadar titriyordu. Düşünmeden, alışkın hareketlerle kalabalıkla birlikte gardan çıktım, bir araba çevirdim, bindim ve yola koyuldum. Hiçbir şey düşünmeden yoldan geçen tek tük insanlara, bekçilere, fenerlerin ve bindiğim arabanın kâh öne, kâh arkaya düşen gölgelerine bakarak gidiyordum. Yarım verst kadar gittikten sonra ayaklarım üşümeye başladı ve yün çoraplarımı trende ayağımdan çıkarttığımı, çantaya koyduğumu hatırladım. Çanta neredeydi? Burada mıydı? Evet, buradaydı. Ya sepet? Bagajın tamamen aklımdan çıktığını hatırladım, fakat bagaj makbuzunu hatırlayıp bulunca bunun için geri dönmeye değmeyeceğine karar verip yola devam ettim.

Şimdi ne kadar çabalasam da o zamanki hâlimi hiç hatırlayamıyorum. Ne düşünüyordum? Ne istiyordum? Tek bildiğim, yaşamımda korkunç ve çok önemli bir şeyin gerçekleşmek üzere olduğuydu. Fakat öyle düşündüğüm için mi yoksa sadece hissettiğim için mi önemli olduğunu bilmiyorum. Belki de daha önceki dakikaların hepsi o olaydan sonra belleğimde karanlık bir renge büründüğü içindir. Kapıya gelmişim. Saat gecenin biriydi. Kapının önünde birkaç araba duruyor, arabacılar ışıklı pencerelere bakarak müşteri bekliyorlardı (ışıklı pencereler bizim dairenin salon ve konuk odasının pencereleriydi). Bu geç vakitte pencerelerimizde neden hâlâ ışık olduğuna bir anlam veremedim ve korkunç bir şey olacak beklentisi içinde merdivenleri çıkıp zili çaldım. İyi, çalışkan ve çok aptal bir adam olan uşak Yegor kapıyı açtı. İlk gözüme çarpan şey, antredeki askıda başka bir giysinin yanına asılmış onun paltosuydu. Şaşırmalıyım ama şaşırmadım, sanki bunu bekliyordum. “Demek öyle!”

dedim kendi kendime. Yegor'a evde kim var diye sorduğumda bana Truhaçevskiy'in geldiğini söyledi, başka biri daha var mı diye sordum:

— Kimse yok efendim, —dedi.

Sanki beni sevindirmek, başka birinin olduğu yolundaki kuşkularımı dağıtmak istiyormuş gibi bir ses tonuyla yanıt verdiğini hatırlıyorum. “Kimse yok, efendim ha? Bak sen, bak sen,” diyordum kendi kendime.

— Çocuklar nasıl peki?

— Tanrı'ya şükür iyiler. Çoktan yattılar efendim.

Soluk alamıyordum ve çenelerimin titremesine engel olamıyordum. “Demek benim düşündüğüm gibi değil, eskiden eve geldiğimde bir felaketle karşılaşacağımı düşünürdüm, ama her şeyin yolunda olduğunu, eskisi gibi olduğunu görürdüm. Şimdi ise eskisi gibi değildi, hayal ettiğim ve sadece hayal ettiğimi sandığım her şey gerçektir. Her şey...”

Neredeyse hüngür hüngür ağlayacaktım, ama o anda iblisin teki kulağıma “Sen ağla, içlen, onlarsa sakın sakın vedalaşacaklar, ortada kanıt falan kalmayacak, sen de hayat boyu kuşkulanacak, kendini yiyip bitireceksin,” diye fısıldadı. Hemen o anda duygusallığım yok oldu ve tuhaf bir şey, inanmayacaksınız ama çektiğim azap artık biteceği için, karımı cezalandırabileceğim, ondan kurtulabileceğim, öfkemi serbest bırakabileceğim için bir sevinç doğdu içimde. Ve öfkemi serbest bıraktım, kindar, kurnaz bir hayvan oldum.

Konuk odasına gitmeye davranan Yegor'a:

— Gerek yok, gerek yok, sen şu makbuzu al, hemen bir arabaya atla, eşyaları alıp gel. Hadi git, —dedim.

Paltosunu almak için koridora gitti. Onları ürkütmesinden korkarak Yegor'un odasına kadar peşinden gittim, giyinmesini bekledim. Öbür odanın yanındaki konuk odasından konuşmalar ve çatal bıçak sesleri geliyordu. Yemekle meşguldüler ve kapı zilini duymamışlardı. “Kalkıp gitmeseler,” diye düşünüyordum. Yegor, astragan yakalı paltosu-

nu giyip çıktı. Onu gönderip kapıyı arkasından kilitledim, yalnız kaldığımı, hemen harekete geçmem gerektiğini hissedince korkuya kapıldım. Nasıl harekete geçeceğimi henüz bilmiyordum. Yalnız artık her şeyin bittiğini, karımın suçluluğu konusunda kuşkuya yer olamayacağını, artık onu cezalandıracağımı ve aramızdaki ilişkiyi bitireceğimi biliyordum.

Önceden kuşkularım vardı, kendi kendime “Belki öyle bir şey yoktur, belki de ben yanıliyorum,” diyordum, artık bu kuşkular kalmamıştı. Her şey kesin olarak ortaya çıkmıştı. Benden gizli, gece vakti onunla baş başa! Bu artık hiçbir şeyi umursamamak demekti. Ya da daha kötüsü, suç işlerken küstahlıklarının, edepsizliklerinin masumiyet işareti olması için mahsus bu kadar cesur, bu kadar küstah davranıyorlardı. Her şey ortada. Kuşku yok. Korktuğum tek şey, birbirlerinden ayrılmaları, yeni bir kandırma yolu bulmaları ve böylece beni açık kanıtlardan ve cezalandırma olanağından yoksun bırakmalarıydı. Onları bir an evvel yakalamak için oturdukları salona konuk odasından değil, koridordan ve çocuk odasından parmaklarımın ucuna basarak gidiyordum.

Çocuk odalarının birincisinde oğlanlar uyuyordu. İkincisinde dadı kımıldanmaya başlamıştı, uyanacaktı herhâlde, her şeyi öğrenince dadının neler düşüneceğini gözümün önüne getirdim ve bunun üzerine kendime öyle acıdım ki, gözyaşlarımı tutamadım ve çocukları uyandırmamak için parmaklarımın ucuna basa basa koridora, oradan da çalışma odama kaçtım ve divana yığılıp hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım.

“Ben şerefli bir insanım, anama babama layık bir evladım, hayatı boyunca aile yaşamının mutluluğunu hayal etmiş, hiçbir zaman karısına ihanet etmemiş bir erkeğim... Ama ne oldu! Beş çocuk anası bir kadın sırf dudakları kırmızı diye bir müzisyenin kollarına atılıyor! Hayır, bu insan falan değil! Kancık, pis bir kancık! Hayatı boyunca sever

gibi yaptığı çocuklarının odasının yanında hem de. Hem bana mektubunda neler yazıyor, hem de hayâsızca adamın boynuna atılıyor! Hem ne biliyorum? Belki de hep böyleydi. Belki benden saydığım bütün çocukları uşaklardan peydahlamıştır. Yarın gelmiş olsaydım saçını yapmış, ince belliyle, tembel, zarif hareketleriyle (nefret ettiğim çekici yüzü geldi gözümün önüne) karşılayacaktı beni ve bu kıskançlık hayvanı yüreğimde sonsuza dek oturacak, içimi kemirip duracaktı. Dadı ne düşünecek, ya Yegor? Ya zavallı Lizacık! Liza artık bir şeylerin farkındaydı. Ya bu haddini bilmezlik! Bu yalan dolan! İyi bildiğim bu hayvani şehvet!” diyordum kendi kendime.

Ayağa kalkmak istiyor, ama kalkamıyordum. Kalbim öyle çarpıyordu ki, ayaklarımın üzerinde duramıyordum. Evet, kalp krizinden öleceğim. Karım beni öldürecek. Onun istediği de bu zaten. Öldürecek de ne olacak? Yo, benim ölümüm çok işine yarar, bu mutluluğu ona vermeyeceğim. Evet, ben burada oturuyorum, onlarsa orada yiyip içiyor, gülüyorlar ve... Evet, artık ilk tazeliğinde olmasa bile adam ondan tiksiniemiştir: Yine de çirkin bir kadın değil, hem asıl önemlisi en azından adamın değerli sağlığı için bir tehlikesi yok. Bir hafta önce onu odamdan dışarı ittiğim ve sonra da eşyaları paramparça ettiğim o anı hatırlayıp “Neden o zaman boğazını sıkmadım sanki,” dedim kendi kendime. O zamanki hâlim çok canlı bir şekilde aklıma geldi; sadece aklıma gelmekle kalmadı, o zaman hissettiğim vurma, kırıp dökme gereksinimini de hissettim. Harekete geçmeyi ne kadar çok istediğimi ve bunun için gerekenler haricinde her türlü düşüncenin aklımdan çıktığını hatırlıyorum. Bir vahşi hayvan ya da tehlike anında fiziksel uyarının etkisi altındaki bir insan hâline gelmişim. Böyle bir durumda insan acele etmeden, ancak tek bir dakika bile yitirmeden, yalnızca belli bir amaçla hareket eder.

XXVII

— İlk yaptığım şey çizmelerimi çıkartmak oldu; ayağım-
da çorapla kalınca, kanepenin ardında tüfeklerle hançerlerin
asılı olduğu duvara gittim, bir kez bile kullanılmamış, son
derece keskin, eğri Şam hançerini aldım. Kınından çıkarttım.
Kının kanepenin arkasına düştüğünü hatırlıyorum, kendi
kendime “Sonra bulmak lazım, kaybolur yoksa,” dediğimi
de hatırlıyorum. Hâlâ sırtımda olan paltomu çıkarttım ve
ayağımda çoraplarla sessiz adımlar atarak oraya gittim.

Sessizce yaklaşıp ansızın kapıyı açtım. Yüzlerindeki ifa-
deyi hatırlıyorum. Hatırlıyorum çünkü bu ifade bana acı
dolu garip bir sevinç veriyordu. Korku ifadesiydi bu. Bana
gereken de buydu. Beni gördükleri ilk saniyede yüzlerinde
beliren o umutsuz korku ifadesini asla unutmayacağım.
Truhaçevskiy masanın arkasında oturuyordu galiba, beni
görünce ya da geldiğimi duyunca ayağa fırladı ve sırtını
dolaba verip durdu. Yüzünde çok açık bir korku ifadesi
vardı. Karımın yüzünde de aynı korku ifadesi vardı, ama
bu ifadeyle birlikte başka bir şey daha vardı. Sadece korku
ifadesi olsaydı belki de bunlar yaşanmazdı; fakat yüzünün
ifadesinde aşk eğlencesinin, o adamla yaşadığı mutluluğun
bozulmasından duyduğu üzüntü, hoşnutsuzluk da vardı, ya
da en azından ilk anda bana öyle göründü. O anda mut-
luluğuna engel olunmaması dışında hiçbir şey istemiyordu
sanki. Bu iki duygu ikisinin yüzünde sadece bir an görün-
dü. Truhaçevskiy’in yüzündeki korku ifadesi yerini hemen
“Yalan söylenebilir mi, söylenemez mi?” sorusunu belirten
bir ifadeye bıraktı. Yalan söylenebilirse hemen başlaması
gerekiyordu. Söylenemezse o zaman başka bir şey yapma-
lıydı. Peki ne yapacaktı? Soru sorar gibi karıma bir göz attı.
Karım Truhaçevskiy’e baktığı sırada yüzündeki sıkıntı ve
üzüntü ifadesinin yerini bu adam için duyduğu kaygı almış
gibi geldi bana.

Hançeri arkamda tutarak bir an kapıda durdum. Truhaçevskiy tam o anda gülümsedi ve gülünç derecede kayıtsız bir ses tonuyla:

— Biz de biraz çalışıyorduk... —diyecek oldu.

Karım da sesini onunkine benzeterek aynı anda:

— Seni beklemiyordum, —dedi.

Fakat ne o, ne de öbürü sözlerini bitiremediler: Bir hafta önceki hiddet yine ele geçirmişti beni. Aynı kırıp dökme, saldırma ve deli gibi davranma gereğini duyuyordum. Kendimi bu duyguya teslim ettim.

İkisi de sözlerini bitiremediler... Truhaçevskiy'in korktuğu, ikisinin de sözlerini bir anda kesen, paramparça eden bambaşka bir şey başlamıştı. Hançeri, karımın böğrüne, göğsünün altına saplamama Truhaçevskiy'in engel olmaması için arkamda saklamaya devam ederek karımın üzerine atıldım. En başından itibaren orayı, o noktayı seçmiştim. Karımın üstüne atıldığım anda Truhaçevskiy fark etti, ondan hiç beklemediğim bir şey yaptı ve kolumu yakalayıp:

— Kendinize gelin, ne yapıyorsunuz! Uşaklar yetişin! — diye bağırdı.

Kolumu kurtardım ve hiçbir şey söylemeden Truhaçevskiy'in üzerine atıldım. Göz göze geldik, bir anda dudaklarına kadar keten gibi bembeyaz oldu, gözleri farklı bir pırıltıyla parladı ve yine hiç beklemediğim bir şekilde piyanonun altına girdi, oradan da kapıya gitti. Arkasından atıldım, ama sol kolumda bir ağırlık hissettim. Karımdı bu. Kurtulmaya çalıştım. Karım daha da kuvvetli asılıyor, bırakmıyordu. Hesapta olmayan bu engel ve karımın iğrenç dokunuşu daha da çok kızdırdı beni. Tamamen delirdiğimi, korkunç biri olduğumu hissediyor ve buna seviniyordum. Sol elimi bütün gücümle salladım, dirseğim karımın yüzüne çarptı. Bir çığlık atıp kolumu bıraktı. Adamın peşinden koşmak istedim, ama karımın sevgilisinin peşinden ayağımda çorapla koşmanın gülünç olacağını düşündüm, oysa ben

gölünç olmak değil, korkunç olmak istiyordum. İçinde bulunduğum delice öfkeye rağmen başkaları üzerinde nasıl bir izlenim bırakacağımı düşünüyordum sürekli olarak, hatta bu düşünce beni kısmen yönetiyordu da. Karıma döndüm. Kanepenin üstüne düşmüştü, kolumu savurduğumda çarptığım gözünü eliyle tutmuş bana bakıyordu. Yüzünde bana, düşmanına karşı kapana kısılmış bir farenin kapanı almaya gelen adama duyduğu türden bir korku ve nefret vardı. En azından ben bu korkuyla nefretten başka bir şey görmedim yüzünde. Bu tam da onun başka bir adama duyduğu aşkın bana karşı uyandırması gereken korku ve nefretti. Ama ağzını açmasaydı belki yine de kendimi tutabilir, yaptığım şeyi yapmazdım. Oysa o birden konuşmaya başlayıp hançeri tuttuğum elimi yakalamaya çalıştı.

— Kendine gel! Ne yapıyorsun? Neyin var senin? Ortada bir şey yok ki, yok, yok... Yemin ederim!

Ağırdan alabilirdim, ama onun, artık her şeyin olup bittiği şeklinde tam tersi bir sonuç çıkardığım bu sözleri yanıltı vermeye kışkırttı beni. Ve bu yanıt, sürekli bir kreşendo hâlinde, içinde bulunduğum ruhsal duruma uygun olmalı, aynı şekilde yükselmeye devam etmeliydi. Hiddetin de kendi kuralları vardır.

— Yalan söyleme namussuz! — diye bağırmaya başladım ve sol elimle karımın koluna yapıştım, ancak kurtuldu. O zaman hançeri elimden bırakmadan sol elimle boğazına yapıştım, sırtüstü yere devirdim, boğazını sıkmaya başladım. Boynu ne kadar sertti... İki eliyle kollarıma sarıldı, boğazımdan çekmeye çalıştı, ben de bunu beklermiş gibi hançeri bütün gücümle sol böğrüne, kaburgasının altına sapladım.

İnsanların bir delilik nöbeti sırasında ne yaptıklarını bilmediklerini söylemeleri saçmadır, yalandır. Her şeyi biliyordum ve bir saniye bile kendimi kaybetmedim. İçimdeki hiddet buharlarını kızıştırdıkça, içimdeki bilinç ışıkları da öyle bir parlıyordu ki, yaptıklarımı görmemem olanaksızdı.

Her saniye ne yaptığımı biliyordum. Ne yapacağımı önceden bildiğimi söyleyemem, ama o işi yaptığım anda, hatta galiba biraz öncesinde sanki pişman olabilmek, kendimi durdurabilirdim diyebilmek açısından ne yaptığımı biliyordum. Hançeri kaburgalarının altına saplayacağımı, hançerin bedenine gireceğini biliyordum. Bunu yaptığım anda daha önce hiç yapmadığım, korkunç sonuçlar doğuracak, korkunç bir şey yaptığımı biliyordum. Fakat bu düşünce bir an şimşek gibi çaktı, hemen ardından o hareket geldi. Hareketin de olağanüstü bir açıklıkla bilincindeydim. Bir an korsesinin ve daha başka bir şeyin karşı koyduğunu, sonra bıçağın yumuşak bir yere batışını duyduğumu hatırlıyorum. Karım elleriyle hançere yapışmış, elleri kesilmiş, ancak tutamamıştı. Sonraları hapishanede, içimde ahlaki bir dönüşüm olduktan sonra bu dakikayı uzun uzun düşünüp, hatırlayabildiğim kadarıyla fikir yürüttüm. Bu işi yapmadan hemen önce bir kadını, savunmasız bir kadını, kendi karımı öldürmek üzere olduğum ve öldürdüğüm düşüncesi bir an için, sadece bir an için aklıma gelmişti. Bunu bilmenin verdiği korkuyu hatırlıyorum, bu yüzden hançeri sapladıktan sonra yaptığımı düzeltmek ve durdurmak isteğiyle hemen geri çektiğimi sanıyorum, hatta hayal meyal hatırlıyorum. Ne olacağını, düzeltmenin mümkün olup olmayacağını görmek için bir saniye kımıldamadan durdum. O ise ayağa fırlayıp bağırdı:

— Dadı! Beni öldürdü!

Dadı gürültüyü işitmiş, kapıda duruyordu. Ben hep ayaktaydım, bekliyor ve inanmıyordum. Ama o anda korsesinin altından kan boşandı. Hiçbir şeyin düzeltilemeyeceğini ancak o zaman anladım ve düzeltilecek bir şey olmadığına, bunu benim istediğime, bunu yapmak zorunda olduğuma karar verdim. O yere düşerken ve dadı, “Aman Tanrım!” diye çığlık atıp yanına koşarken bekledim. Ancak o zaman hançeri elimden fırlatıp attım ve odadan çıktım.

Ona ve dadiya bakmaksızın “Heyecana kapılmamalı, ne yapacağımı bilmeliyim,” dedim kendi kendime. Dadi bağıırıyor, hizmetçi kıza sesleniyordu. Koridordan geçtim, hizmetçi kızı oraya gönderip çalışma odama gittim. “Şimdi ne yapmalıyım?” diye sordum kendime ve ne yapmam gerektiğini hemen anladım. Çalışma odama girince dosdoğru duvara gittim, duvardan tabancayı aldım, kontrol ettim –doluydu– ve masanın üstüne koydum. Sonra hançerin kınını kanepenin arkasından aldım ve kanepeye oturdum.

Uzun süre öylece oturdum. Hiçbir şey düşünmüyor, hiçbir şey hatırlamıyordum. Öbür odada birtakım hareketler olduğunu duyuyordum. Birinin geldiğini, sonra birinin daha geldiğini duyuyordum. Daha sonra Yegor’un sepetimi çalışma odama getirdiğini gördüm. Sanki gerekliymiş gibi!

— Olanları duydun mu? –dedim.– Kapıcıya söyle polise haber versin.

Yegor hiçbir şey söylemeden gitti. Ayağa kalktım, kapıyı kilitledim ve bir sigarayla kibrit alıp sigara içmeye başladım. Daha sigarayı bitirmeden üzerime bir uyku çöktü. Galiba iki saat kadar uyudum. Rüyamda karımla barışık olduğumuzu –tartışmış ama sonra barışmıştık,– rahatsız edici küçük bir şey olsa da aramızın iyi olduğunu gördüğümü hatırlıyorum. Kapının çalınmasıyla uyandım. Uyanırken, “Polistir. Onu öldürdüm herhâlde. Belki de karımdır ve hiçbir şey olmamıştır,” diye düşündüm. Kapı bir kez daha vuruldu. Böyle bir şey oldu mu, olmadı mı diye bir karara varmaya çalışıyor, hiçbir yanıt vermiyordum. Evet, olmuştu. Korse-nin engellemesini, bıçağın gömülüşünü hatırladım ve sırtım ürperdi. “Evet, oldu. Evet, şimdi de kendimi öldürmeliyim,” dedim kendi kendime. Gerçi bunu söylerken bile kendimi öldürmeyeceğimi de biliyordum. Yine de ayağa kalkıp tabancayı tekrar elime aldım. Tuhaf, daha önceleri pek çok kez intihara yaklaşmıştım, hatta o gün trende bu iş bana çok kolay görünüyordu, çünkü bununla karıma bir darbe indi-

receğimi düşünüyordum. Şimdiyse kendimi öldürmek bir yana, bunu düşünemiyordum bile. “Bunu neden yapayım?” diye kendi kendime soruyordum, bu sorunun yanıtı yoktu. Kapı bir kez daha çalındı. “Evet, önce kapıyı kimin çaldığını öğrenmeliyim. Daha zamanım var.” Tabancayı bıraktım ve üzerini gazeteyle örttüm. Kapıya gidip sürgüyü açtım. Gelen, iyi yürekli, aptal dul bir kadın olan baldızımdı.

— Vasya! Neler oluyor? –dedi baldızım ve her zaman gözlerinde hazır bekleyen yaşlar dökülmeye başladı.

— Ne istiyorsunuz? –diye sordum kaba bir şekilde. Bu kadına karşı kaba davranmak için hiçbir neden olmadığını görüyordum, ama daha başka bir ses tonuyla da konuşamıyordum.

— Vasya, o ölüyor! İvan Fyodoroviç söyledi.

İvan Fyodoroviç doktordu, karımın doktoru, akıl hocası.

— Burada mı o? –diye sordum ve karıma olan tüm öfkem tekrar kabardı. – Ee, ne yapayım?

— Vasya yanına git. Ah, bu ne korkunç bir şey, –dedi.

“Yanına gitmeli miyim?” diye sordum kendime. Ve bu soruya onun yanına gitmem gerektiği, benim gibi karısını öldüren bir kocanın herhâlde böyle yapacağı, yani hemen karısının yanına gideceği yanıtını verdim hemen. “Eğer böyle yapılıyorsa hemen yanına gitmeliyim,” dedim içimden. Kendimi vurma niyetim aklıma gelince “Gerekirse her zaman vakit bulabilirim,” diye düşündüm ve baldızımın peşinden gittim. “Şimdi birtakım laflar, dudak bükmele, yüz buruşturmalar falan olacak, ama onlara pabuç bırakmam,” dedim kendi kendime.

— Dur, –dedim baldızıma,– ayakkabısız gitmek tuhaf olur, terliklerimi giyeyim hiç olmazsa.

XXVIII

— Şaşılacak şey! Odamdan çıkıp diğer odalardan geçerken içimde yine hiçbir şey olmadığı umudu doğuyordu, ama doktorların o iğrenç iyodoform, fenol kokusu aklımı başıma getirdi. Hayır, hepsi de olmuştu. Çocuk odasının önündeki koridordan geçerken Liza'yı gördüm. Korku dolu gözlerle bana bakıyordu. Hatta çocukların beşi de burada ve hepsi bana bakıyorlar gibi geldi. Kapıya yaklaştım; hizmetçi kız içeriden kapıyı açıp dışarı çıktı. Gözüme çarpan ilk şey, karımın sandalyenin üstünde duran, kandan kararmış açık gri elbisesi oldu. İki kişilik yatağımızda, hatta yatağın daha kolay geçilebilen benim yattığım tarafında dizlerini bükmüş yatıyordu. Başının altında hafif eğik konulmuş yastıklar vardı, bluzunun önü açıktı. Yaranın üzerine bir şey konmuştu. Odada ağır bir iyodoform kokusu vardı. Beni en önce ve en çok etkileyen şey şişmiş ve morarmış yüzü, burnu ve gözlerinin altıydı. Bunlar beni tutmak istediği sırada dirseğimin çarpmasıyla olmuştu. Güzelliğinden eser kalmamıştı, gözüme iğrenç görünen bir şey vardı onda. Eşikte duruyordum.

— Yanına git, yanına, —diyordu baldızım.

“Herhâlde pişman olduğunu söylemek istiyor,” diye düşündüm. Yüce gönüllü davranmaya çalışarak “Bağışlamalı mıyım acaba? Evet, ölüyor, bağışlayabilirim onu,” diye düşünüyordum. İyice yaklaştım. Birisi morarmış gözlerini güçlkle bana doğru çevirip, yine güçlkle, duraksayarak:

— Muradına erdin, öldürdün beni... —dedi. Sonra yüzünde çektiği acıların, hatta yaklaşan ölümün arasından o eskiden beri bildiğim soğuk, hayvani nefret belirdi.— Çocukları... her şeye rağmen... sana vermeyeceğim... O (kız kardeşi) alacak...

Benim için en önemli konudan, işlediği suçtan, ihanetinden söz etmeyi önemsiz görüyordu sanki.

— Yaptığını gör, —dedi kapiya bakarak ve hıçkırdı. Kapi-
da çocuklarla birlikte kız kardeşi duruyordu.— Yaptığın bu
işte.

Çocuklara, onun morarmış yüzüne baktım ve ilk kez ken-
dimi, haklarımı, gururumu unuttum, ilk kez onun içindeki
insanı gördüm. Beni küçük düşüren her şey, kıskançlığım o
kadar önemsiz, yaptığım şey ise o kadar önemli göründü ki,
ellerine kapanmak ve “Affet!” demek istedim, ama cesaret
edemedim.

Gözlerini kapatıp sustu, konuşacak gücü kalmamıştı
herhâlde. Sonra morarmış yüzü titredi, kırıştı. Hafifçe itti
beni.

— Neden oldu bütün bunlar, neden?

— Affet beni, —dedim.

— Affetmek mi? Bunların hepsi saçmalık!.. Ah ölme-
sem!.. —diye haykırdı, hafifçe doğruldu ve alev alev yanan
gözlerini bana dikti.— Evet, muradına erdin!.. Nefret edi-
yorum!.. Ay! Ah! —diye sayıklıyor, bir şeyden korkmuş gibi
bağırıyordu.— Hadi öldür, öldür, korkmuyorum... Ama hep-
sini, hepsini, onu da. Gitti, gitti!

Sürekli sayıklıyordu. Hiç kimseyi tanımıyordu. Aynı gün,
öğleye doğru öldü. Beni bundan önce, saat sekizde karako-
la, oradan da hapishaneye götürdüler. Hapishanede on bir
ay yatıp, mahkemeyi beklerken kendimi ve geçmişimi uzun
uzun düşündüm ve ne yaptığımı anladım. Üçüncü gün baş-
ladım anlamaya. Üçüncü gün beni oraya götürdüler...

Pozdnişev devam etmek istiyordu ama hıçkırıklarına en-
gel olamayıp durdu. Sonra gücünü topladı ve devam etti:

— Onu tabutun içinde görünce anlamaya başladım an-
cak... —Hıçkırdı ama hemen hızlı hızlı devam etti:— Onun
cansız yüzünü gördüğüm zaman yaptıklarımı anladım. Onu
ben öldürmüştüm, canlı, hareketli, sıcak olan bu kadını şim-
diki hareketsiz, balmumu gibi sapsarı, soğuk hâle getiren
bendim, hiçbir zaman, hiçbir yerde, hiçbir şekilde bunu dü-

zeltmenin olanağı yoktu. Başından böyle bir şey geçmeyen biri bunu anlayamaz... Of! Of! Of! –diye haykırdı birkaç kez ve sustu.

Uzun bir zaman konuşmadan oturduk. Hıçkırıyor, karşımda hiçbir şey söylemeden titriyordu.

— Bağışlayın...

Bana arkasını döndü ve battaniyeye sarınıp sıraya uzandı. İneceğim istasyonda veda etmek için yanına gittim. Sabahın sekiziydi. Uyuyor muydu yoksa uyur gibi mi yapıyordu anlamadım, ancak kımıldamıyordu. Dokundum. Battaniye-yi açtı, galiba uyumuyordu. Elimi uzatarak:

— Hoşça kalın, –dedim.

Elimi sıktı ve belli belirsiz, ama içimde ağlama isteği uyandıracak kadar acı bir şekilde gülümsedi.

Hikâyesini bitirdiği sözcüğü yineleyerek:

— Evet, bağışlayın, –dedi.

Kreutzer Sonat'a Sonsöz

Tanımadığım kişilerden “Kreutzer Sonat” başlığı altında yazdığım öykünün konusuyla ilgili düşüncelerimi basit ve açık sözcüklerle açıklamamı isteyen pek çok mektup aldım, hâlen de alıyorum. Bunu yapmaya, yani bu öyküde söylemek istediklerimin ve bana göre bu öyküden çıkarılabilecek sonuçların özünü kısa sözcüklerle elimden geldiğince açıklamaya çalışacağım.

Birincisi, cinsel ilişkinin sağlık için gerekli bir eylem olduğuna ve evlilik her zaman mümkün olamayacağı için para ödemek dışında erkeği hiçbir yükümlülük altına sokmayan evlilik dışı cinsel ilişkinin de son derece doğal, dolayısıyla teşvik edilmesi gereken bir eylem olduğuna ilişkin toplumuzda bütün sınıflar için ortak, düzmece bilim tarafından da desteklenen kesin bir inanç oluştuğunu söylemek istedim. Bu inanç o derece genel ve kesin bir inançtır ki, ana babalar doktorların tavsiyesi üzerine çocukları için bir ahlaksızlık ortamı sağlıyorlar; tek amacı yurttaşlarının manevi refahına özen göstermek olan hükümetler, ahlaksızlığı iyice pekiştiriyorlar, yani erkeklerin sözüm ona gereksinimlerini karşılamak için bedensel ve ruhsal olarak yok yere harcanan bir kadın sınıfını devreye sokuyorlar, bekâr erkekler de vicdanları son derece rahat bir şekilde bu ahlaksızlığa kendilerini kaptırıyorlar.

İşte ben de bunun iyi bir şey olmadığını söylemek istedim, çünkü bazı insanların sağlığı için diğerlerinin bedenlerinin ve ruhlarının mahvedilmesi mümkün değildir, tıpkı bazı insanların kendi sağlıkları için başkalarının kanını içmesinin mümkün olmadığı gibi.

Bundan doğal olarak çıkarılacak sonuç ise bu yanlışlığa ve yanılgıya düşmemek gerektiğidir. Bu yanlışlığa ve yanılgıya düşmemek için de birincisi, hangi düzmece bilimler tarafından desteklenirse desteklensin ahlak dışı bilgilere inanmamak, ikincisi, insanların ya kendilerini olabilecek sonuçlarından bağışık tuttukları, ya bu sonuçların tüm ağırlığını kadının üzerine yıktıkları, ya da doğum olasılığını önledikleri bir cinsel ilişkiye girmenin en basit ahlak kuralının çiğnenmesi olduğunu, bunun bir alçaklık olduğunu ve dolayısıyla böyle alçakça bir yaşam sürmek istemeyen bekâr erkeklerin bunu yapmaması gerektiğini anlamak gerekir.

Bu insanlar, bu konuda kendilerine hâkim olabilmek için doğal bir yaşam tarzı sürdürmek, yani içki içmemek, oburluk etmemek, et yememek ve çalışmaktan kaçmamak (jimnastik ya da eğlence olsun diye değil, insanı yoran bir çalışmadan söz ediyorum) dışında yabancı kadınlarla cinsel ilişkiye girme olasılığını aklına getirmemelidir, tıpkı her erkeğin annesiyle, kız kardeşleriyle, akrabalarıyla, arkadaşlarının karılarıyla cinsel ilişkiye girme olasılığını aklına getirmedeği gibi.

Her erkek, bu konuda kendine hâkim olabileceğine, hem de bunun sağlık için nefesine hâkim olamamaktan daha az tehlikeli ve daha az zararlı olduğuna ilişkin yüzlerce kanıtı çevresinde bulacaktır.

Bu birincisi.

İkincisi, toplumumuzda cinsel ilişkiye sadece sağlık için gerekli bir koşul ve zevk olarak değil, aynı zamanda hayatın şiiirsel, yüce bir nimeti olarak da bakıldığından eşlerin sadakatsizliği toplumun bütün katmanlarında (özellikle

de askerlik yüzünden köylüler arasında) sıradan bir olay hâlini almıştır.

Bunun da iyi olmadığı görüşündeyim. Bundan çıkan sonuç ise böyle bir şey yapmamak gerektiğidir.

Bunu yapmamak için cinsel ilişkiye bakışın değişmesi, erkeklerin ve kadınların aile içinde ve toplumda evlilikten önce de sonra da aşka ve aşkla bağlantılı cinsel ilişkiye şimdi baktıkları gibi şiirsel ve insanı yücelten bir durum olarak değil, insanı hayvan derecesine indiren bir durum olarak bakmalarını sağlayacak şekilde yetiştirilmeleri ve nikâhta verilmiş olan bağlılık sözünün çiğnenmesi hâlinde bunun şimdi romanlarda, şiirlerde, şarkılarda, operalarda vs. yapıldığı gibi övülmeyip, kamuoyu tarafından en azından parasal yükümlülüklerin yerine getirilmemesi ve ticari dolandırıcılık gibi suçlar kadar cezalandırılması gereklidir.

Bu ikincisi.

Üçüncüsü, çocukların doğumu, toplumumuzda yine bedensel aşka verilen sahte anlam yüzünden anlamını yitirmiş ve karı koca ilişkilerinin amacı ve mazereti olacak yerde aşk ilişkilerinin hoş bir biçimde sürdürülmesinin önünde engel olarak görülmüştür. Bu nedenle gerek evlilik dışı ilişkilerde, gerekse evlilikte tıp bilimine hizmet edenlerin tavsiyesiyle kadınları çocuk doğurma olanağından yoksun bırakan ilaçların kullanımı yaygınlaşmaya başlamış ya da ataerkil köylü ailelerinde ne şimdi, ne de daha önce olmayan bir durum, karı koca ilişkilerinin hamilelik ve emzirme sırasında da sürdürülmesi durumu bir gelenek ve âdet hâline gelmiştir.

Bunun da iyi olmadığı görüşündeyim. Doğum önleyici ilaç kullanmak, birincisi, insanları bedensel aşkın kefareti olan çocuklara özen göstermekten ve emek vermekten kurtardığı için, ikincisi, insan vicdanına en ters düşen hareket olan cinayete neredeyse en yakın durum olduğu için iyi bir şey değildir. Hamilelik ve emzirme döneminde nefesine hâkim

olmamak, kadının bedensel ve en önemlisi ruhsal gücünü mahvettiği için iyi bir şey değildir.

Bundan çıkan sonuç ise bunu yapmamak gerektiğidir. Bunu yapmamak için de evlilik dışı bir durumda erdemli bir insan olmanın gerekli koşulunu oluşturan nefis hâkimiyetinin evlilik durumunda daha da zorunlu bir koşul olduğunu anlamak gerekir.

Bu üçüncüsü.

Dördüncüsü, çocukların ya zevk almanın önünde bir engel, ya talihsiz bir kaza ya da önceden belirlenen sayıda çocuk doğduğunda bir tür zevk olarak görüldüğü toplumumuzda, bu çocuklar, akıllı ve sevgi dolu varlıklar olarak onları ileride bekleyen görevler değil, sadece ana babalarına verebilecekleri zevkler göz önüne alınarak yetiştiriliyor. Dolayısıyla insan yavruları hayvan yavruları gibi yetiştiriliyor. Ana babaların asıl özen gösterdikleri konu, çocuklarını insana yaraşır bir hayata hazırlamak değil, (bu konuda ana babalar tıp denilen düzmece bilim tarafından destekleniyorlar) karınlarını daha iyi doyurmak, boylarını uzatmak, temiz, beyaz, tok, güzel çocuklar hâline getirmektir (alt sınıflarda bu yapılmaz, yapılır da ancak zorunluluk hâlinde yapılır, ama konuya bakış açısı aynıdır). Tıpkı aşırı besili tüm hayvanlarda olduğu gibi nazlandırılmış çocuklarda da önüne geçilmez şehvet duygusu anormal biçimde erken ortaya çıkıyor ve bu duygu, bu çocukların ilk gençlik yaşlarında çektikleri korkunç acıların nedeni oluyor. Giyilen giysiler, okunan kitaplar, gidilen oyunlar, dinlenen müzik, yapılan danslar, yenen tatlılar, kısacası kutuların üzerindeki resimlerden romanlara, öykülere, şiirlere kadar tüm yaşam koşulları bu şehvet duygusunu kızıştırıyor ve bunun sonucunda en korkunç cinsel rezillikler ve hastalıklar, her iki cinsiyetten çocukların olağan büyüme koşulları oluyor ve genellikle ileri yaşlarında da devam ediyor.

Bunun da iyi olmadığı görüşündeyim. Bundan çıkarılabilecek sonuç ise insan yavrularını hayvan yavruları gibi ye-

tiştirmekten vazgeçmek, insan yavrularını yetiştirmek için güzel, bakımlı bir vücuttan daha başka amaçlar edinmek gerektiğidir.

Bu dördüncüsü.

Beşincisi, genç bir erkekle kadın arasındaki her ne olursa olsun yine de bedensel aşkı esas alan sevginin, tüm sanatların ve şiirin kanıtı olacak şekilde insan isteklerinin en yüce şiirsel amacı derecesine çıkartıldığı toplumumuzda, genç insanların yaşamlarının en güzel zamanını erkeklerin bir aşk ilişkisi ya da evlilik peşinde koşmaya, bunları elde etmeye, kadınların ve kızların ise erkekleri ayartmaya, onları bir ilişkiye ya da evliliğe sürüklemeye adanmalarıdır.

Bu yüzden insanlar güçlerinin büyük bölümünü sadece verimsiz değil, aynı zamanda da zararlı olan bir işe harcıyorlar. Yaşantımızdaki çılgınca şatafatın büyük kısmı, örneğin erkeklerin işsiz güçsüz dolaşmaları, kadınların ise bedenleriyle şehvet uyandıran, ahlaksızlıkları herkesçe bilinen hemcinslerinin modasına uymaktan kaçınmayan arsızlığı bundan kaynaklanıyor.

Bunun da iyi olmadığı görüşündeyim.

Bu iyi bir şey değildir, çünkü âşık olduğu insanla evlenerek ya da evlilik dışı birleşme amacına ulaşmak, ne kadar şiirleştirilirse şiirleştirilsin, tıpkı birçoklarına en büyük nimet olarak görünen tatlı ve bol yiyeceğe sahip olmak gibi insana yakışmayan bir amaçtır.

Bundan çıkartılabilecek sonuç ise cinsel aşkın çok yüce bir şey olduğu düşüncesinden vazgeçmek, insana yaraşan amacın –insanlığa, vatana, bilime, sanata hizmet mi olur artık (Tanrı'ya hizmetten söz etmiyorum daha), her ne olursa olsun yeter ki insana yaraşır bir amaç olsun– biriyle evlenerek ya da evlilik dışı birleşmek suretiyle elde edilmeyeceğini, aksine birine âşık olmanın ve onunla birleşmenin (şiirde ve düz yazıda ne kadar tersi kanıtlanmaya çalışılırsa çalışılsın)

insana yakışan amacın elde edilmesini hiç kolaylaştırmadığını, her zaman zorlaştırdığını anlamak gerektiğidir.

Bu da beşincisi.

Söylemek istediğim ve öykümde söylediğimi düşündüğüm şey buydu. Ve bence bu durumların bize gösterdiği kötülüğün nasıl düzeltileceği üzerine düşünülebilir, ancak bu durumların kabul edilmemesine olanak yoktu.

Bence bu durumların kabul edilmemesine olanak yoktu, çünkü birincisi, bunlar, her zaman ahlaksızlıktan giderek daha fazla ahlakçılığa doğru yürüyen insanlığın ilerlemesiyle ve toplumun ahlak bilinciyle, ahlaksızlığı her zaman yeren ve sıkı bir ahlak düşkünlüğüne değer veren vicdanımızla tümüyle bağdaşıyordu; ikincisi, bu durumlar, İncil öğretisinden inandığımız ya da en azından bilinçsiz bile olsa ahlak anlayışımızın temeli saydığımız kaçınılmaz sonuçlardı yalnızca.

Ama öyle olmadı.

Evlenmeden önce de evlendikten sonra da ahlaksızlık etmemek gerektiği, doğumu yapay yollardan engellemek gerektiği, çocukları oyuncak etmemek gerektiği, cinsel ilişkiyi geri kalan her şeyden üstün tutmamak gerektiği konusundaki düşünceleri aslında hiç kimse çürütmüyor, tek sözcükle, ahlak düşkünlüğünün ahlaksızlıktan daha iyi olduğu konusunu hiç kimse tartışmıyor. Ama diyorlar ki, “Eğer bekârlık evlilikten daha iyiye, insanların daha iyi olanı yapacakları bellidir. İnsanlar bunu yapacak olurlarsa insan soyu tükenektir, dolayısıyla insan soyunun tükenmesi, insanlığın ideali olamaz.”

Ancak insan soyunun tükenmesinin bizim dünyamızın insanları için yeni bir kavram olmayıp, din adamları için bir dogma, bilim adamları içinse güneşin söğmesiyle ilgili gözlemlerin kaçınılmaz bir sonucu olduğunu bir yana bırakalım, bu itirazda büyük, yaygın ve eski bir yanlışlık vardır.

Diyorlar ki, “Eğer insanlar tam bir ahlak idealine ulaşacak olurlarsa, yok olacaktır, dolayısıyla bu doğru bir ideal değildir.” Ancak böyle konuşanlar, aynı cinsten olmayan iki şeyi kasten ya da herhangi bir kasıt gözetmeksizin birbirine karıştırıyorlar: Bu iki şeyden biri kural ve emir, diğeri ise idealdir.

Ahlak, kural ya da emir değil, idealdir, ya da daha çok onun koşullarından biridir. İdeal ise ancak düşüncede, zihinde gerçekleşebildiğinde, ancak sonsuz bir biçimde ulaşıldığında, dolayısıyla ideale yaklaşma olasılığı sınırsız olduğunda idealdir. İdeal sadece ulaşılabilir olmakla kalmayıp, aynı zamanda bizler de onu gerçekleştirmiş olarak tasavvur edebilmişsek ideal olmaktan çıkabilir. İsa’nın ideali, yeryüzünde Tanrı’nın hükümdarlığının kurulmasıdır, diğer peygamberlerin de tüm insanların Tanrı’nın öğrencisi olacağı, kılıçların sabanlara, mızrakların oraklara dönüşeceği, aslanın kuzuyla sarmaş dolaş yatacağı, tüm yaratıkların sevgiyle birleşeceği günün geleceğini haber verdikleri bir idealdir. İnsan yaşanunun tüm anlamı, tüm amacı, bu ideale doğru ilerlemektir. Bu nedenle de bir bütün olarak Hristiyan idealine ve bu idealin koşullarından biri olan iyi ahlaka erişme isteği, yaşama olanağını ortadan kaldırmadığı gibi, aksine bu Hristiyan idealinin yokluğu, ilerlemeyi, dolayısıyla yaşama olanağını yok edebilirdi.

İnsanlar ahlaklı olmayı bütün güçleriyle isteyecek olurlarsa insan soyunun tükeneceği düşüncesi, insanlar var olma savaşı yapmak yerine, bütün güçleriyle dostlarını, düşmanlarını, tüm canlıları sevmeyi isteyecek olsalardı insan soyunun yok olacağı düşüncesinden farksızdır. Bu tür düşünceler, ahlak konusunda yol göstermenin iki yöntemi arasındaki farkı anlamamaktan ileri geliyor.

Nasıl bir yolcuya yol göstermenin iki yöntemi varsa, gerçeği arayan insan için de ahlak konusunda yol göstermenin iki yöntemi vardır. Yöntemlerden biri, insana karşılaşacağı şeyleri gösterir, o da bunlara göre yönünü belirler.

Diğer yöntem, insanın yönünü sadece yanında taşıdığı pusulaya bakarak belirlemesidir. Bu pusulada değişmeyen tek bir yön gördüğü için de bu yönden her sapışını hemen fark eder.

Ahlak konusunda yol göstermenin birinci yöntemi, harici belirlemeler, kurallar yöntemidir. Bu yöntemde insana yapması ve yapmaması gereken belirli davranış göstergeleri verilir.

“Şabbat’a uy, sünnet ol, hırsızlık etme, içki içme, bir canlıyı öldürme, malının onda birini yoksullara ver, zina yapma, abdest al, günde beş vakit namaz kıl, haç çıkar, ayinde şarap ekmek ye vs.” Brahman, Budist, Müslüman, Yahudi dinlerinin, yanlış olarak Hristiyanlık diye adlandırılan kilise dininin harici, yani görünürdeki dinsel öğretilerinin kararları, buyrukları bunlardır.

Başka bir yöntem, insana asla ulaşamayacağı ama ulaşma isteğini içinde duyduğu mükemmelliği gösterme yöntemidir: İnsana bir ideal gösterilir, insan bu ideale göre ondan ne kadar uzaklaştığını her zaman görebilir.

“Tanrı’nı bütün kalbinle, bütün ruhunla, bütün düşünceyle, kendin gibi sev. Göklerdeki baban gibi mükemmel ol.”

İsa’nın öğretisi böyledir.

Harici dinsel öğretilerin yerine getirildiğinin kanıtı, davranışların bu öğretilerin hükümleriyle uyuşmasıdır ve böyle bir uyuşma sağlanabilir.

İsa öğretisinin yerine getirildiğinin kanıtı, ideal mükemmellekle ne derece uyuşmadığını bilmektir. (Mükemmelliğe yaklaşma derecesi fark edilmez, insan sadece mükemmellikten uzaklaştığını anlar.)

Harici yasaya uyan insan, direğe asılı bir fenerin ışığında duran insandır. Bu fenerin ışığında durur, aydınlık bir yerdedir ve daha ileri gitmesine gerek yoktur. İsa’nın öğretisini izleyen insan, kısa ya da uzun bir sıırığın üstündeki

feneri önünde tutarak taşıyan bir insana benzer: Işık her zaman onun önündedir ve onu hep arkasından yürümeye teşvik eder, önünde kendisine çeken, yeni aydınlık bir alan açar.

Ferîsî,¹⁶ her şeyi yerine getirebildiği için Tanrı'ya şükreder.

Zengin bir delikanlı da çocukluğundan beri her şeyi, bütün kuralları yerine getirmiştir ve bir eksiği olabileceğini anlamaz. Onlar başka türlü düşünemezler; önlerinde hâlâ isteyebilecekleri bir şey yoktur. Malların onda biri verilmiş, Şabbat'a uyulmuş, ana babaya gereken saygı gösterilmiş, zina, hırsızlık yapılmamış, cinayet işlenmemiştir. Daha ne olsun? Hristiyan öğretisini izleyen biri için mükemmelliğin her bir basamağına ulaşmak, çıktıkça daha yükseğinin açıldığı, böylece sonu olmayan yüksek bir basamağa çıkma gereksinimi yaratır.

İsa'nın yasasına uyan bir insan her zaman bir vergi toplayıcısı durumundadır. Geride bıraktığı yolu değil, hep gideceği, henüz geçmediği yolu gördüğü için kendini her zaman eksik hisseder.

İsa öğretisinin diğer bütün dinsel öğretilerden farkı budur. Bu fark taleplerdeki fark değil, insanlara yol gösterilmesinde yöntem farkıdır. İsa hiçbir yaşam biçimi tanımlamamış, nikâh da dâhil hiçbir kurum öngörmemiştir. Ancak İsa öğretisinin özelliklerini anlamayan, görünürdeki öğretilere alışmış ve bir Ferîsî'nin kendini haklı hissettiği gibi kendini haklı hissetmek isteyen insanlar, İsa öğretisinin ruhuna aykırı olarak bu öğretilerden kilise Hristiyan öğretisi denilen görünürde bir kurallar öğretisi yaratmışlar ve İsa'nın gerçek ideal öğretisinin yerine bu öğretiyi koymuşlardır.

16 Hristiyanlığın çıkışından önce Yahudi topluluğunda çok önemli rol oynamış, koyu sofı bir Yahudi tarikatının üyesi. Ferîsîler, insanların yeryüzündeki davranışlarına göre öbür dünyada ceza göreceklerini ya da ödüllendirileceklerini savunmuşlardır. (ç.n.)

Kendini Hristiyan diye adlandıran kilise öğretileri yaşamla ilgili bütün konularda, İsa'nın ideal öğretisi yerine bu öğretinin ruhuna aykırı harici tanımlar ve kurallar koymuşlardır. Yönetim, yargı, ordu, kilise, ayin konularında böyle olmuştur, nikâh konusunda da bu yapılmıştır; İsa nikâh kurumunu asla önermediği gibi, ayrıca da gözle görülür harici tanımlar aramak gerekirse, nikâhı reddettiği ("karını bırak ve peşimden gel") hâlde, kendisini Hristiyan diye adlandıran kilise öğretileri, nikâhı bir Hristiyan kurumu olarak koymuşlar, yani bir Hristiyan için cinsel ilişkinin sözde masum ve tamamen yasal bir ilişki olabileceği harici koşulları belirlemişlerdir.

Gerçek Hristiyan öğretilerinde nikâh kurumu için hiçbir esas bulunmadığından dünyamız insanların bir kıyıda uzaklaştıkları ve başka bir kıyıya yanaşmadıkları, yani aslında nikâh kurumunun Hristiyan öğretilerinde bir temelini olmadığını hissederek bu kurumla ilgili kilise tanımlarına inanmadıkları, bunun yanı sıra önlerinde kilise öğretisi tarafından üstü örtülmüş olan İsa öğretilerini, tam anlamıyla ahlaklı olma isteklerini görmedikleri ve nikâh konusunda her türlü rehberden yoksun kaldıkları sonucu ortaya çıkmıştır. İlk başta tuhaf görünen, Yahudilerde, Müslümanlarda, Lamaistlerde ve din öğretilerinin Hristiyan öğretilerine göre çok daha alt düzeyde olduğu kabul edilen ama nikâh konusunda doğru harici tanımlamalara sahip olan diğer dinlerde ailenin temelini ve karı koca sadakatini güya Hristiyanlardan kıyaslanmayacak kadar sağlam olduğu olgusu da bundan kaynaklanmaktadır.

Bu dinlerin bazılarında belirli ölçüde nikâhsız eşlilik, belli sınırlarda çokkarılılık vardır. Bizde ise tam bir düzensizlik ve nikâhsız eşlilikler, kadın için de, erkek için de hiçbir tanıma bağlı olmayan, hayali bir tekeşlilik görüntüsü altında gizlenen çokeşlilik varlığını sürdürmektedir.

Sırf para uğruna din adamları tarafından evlenenlerin bir bölümü için kilise nikâhı adı verilen o malum tören yapılıyor diye bizim dünyamızdan insanlar ya saflık ya da ikiyüzlülük ederek tekeşli olarak yaşadıklarını sanmaktadırlar.

Tıpkı hiçbir zaman Hristiyan ayini (Matta 6;5-12; Yuhanna 4;21), Hristiyan öğretmenler ve pederler (Matta 23; 8-10), Hristiyan mülkiyeti, Hristiyan ordusu, mahkemesi, devleti olmadığı gibi, Hristiyan nikâhı da olamaz ve hiçbir zaman da olmamıştır. İlk ve sonraki yüzyılların gerçek Hristiyanları bunu her zaman böyle anlamışlardır.

Bir Hristiyan'ın ideali, Tanrı'yı ve yakınlarını sevmek, Tanrı'ya ve yakınlarına hizmet etmek için kendinden vazgeçmektir; bedensel aşk ve evlilik ise kendine hizmet etmektir, bu nedenle de her durumda Tanrı'ya ve insanlara hizmet etmenin önünde bir engel, dolayısıyla Hristiyanlık açısından ahlaksızlık ve günahıdır.

Nikâhlananların insan soyunun sürdürülmesi amacını taşımaları hâlinde bile nikâhlanmak, Tanrı'ya ve insanlara hizmet konusunda yardımcı olamaz. Bu insanların, dünyaya çocuk getirmek için nikâhlanmak yerine çevremizde manevi beslenme bir yana, maddi beslenme yetersizliği yüzünden yok olup giden milyonlarca çocuk yaşamına destek olmaları ve bu yaşamları kurtarmaları çok daha basit bir iş olacaktır.

Bir Hristiyan, ancak var olan bütün çocukların yaşamlarının sağlama alındığını görüyor ve biliyorsa, ahlaksızlık ettiğini ve günaha girdiğini düşünmeden nikâhlanıp evlenebilir.

Tüm yaşantımıza nüfuz etmiş, tüm ahlak kurallarımızın dayandığı İsa öğretisini kabul etmeyebilirsiniz, ancak bu öğretiyi kabul eden birinin onun, eksiksiz, tam bir ahlak ideali-ne işaret ettiğini kabul etmemesi olanaksızdır.

İncil'de, birincisi, evli bir erkeğin başka bir kadın almak için karısından ayrılmaması ve ilk evlendiği kadınla yaşaması gerektiği (Matta 5;31-32 ve 19;8); ikincisi, genel olarak

bir erkeğin, yani gerek evli, gerekse evli olmayan erkeğin bir kadına haz alma aracı olarak bakmasının günah olduğu (Matta 5;28-29) ve üçüncüsü, evli olmayan bir erkeğin hiç evlenmemesinin, yani tam anlamıyla iyi ahlaklı olarak kalmasının daha iyi olacağı (Matta 19, 10-12) herhangi bir yanlış anlama olasılığı olmaksızın açıkça söylenmiştir.

Bu düşünceler pek çoklarına tuhaf, hatta çelişkili görünecektir. Bunlar gerçekten de çelişkilidir, ama bu çelişki düşüncelerin kendi arasında bir çelişki değildir. Bu düşünceler bizim yaşantımızla çelişkilidir ve ister istemez bu düşünceler mi yoksa milyonlarca insanın ve benim yaşantım mı doğru kuşkusu doğmaktadır. Şimdi açıkladığım bu kanılara vardığım sıralarda ben de bu duyguyu en üst düzeyde yaşamaktaydım: Düşüncelerimin akışının beni vardığım bu noktaya getireceğini hiç beklemiyordum. Ulaştığım sonuçlardan korkuyordum, onlara inanmak istemiyordum, ama inanmamak mümkün değildi. Bu sonuçlar yaşam düzenimize ne kadar ters düşerse düşsün, benim daha önce düşündüğüm ve hatta ileri sürdüğüm şeylerle ne kadar çelişirse çelişsin kabul etmek zorundaydım.

Bütün bunlar belki de doğrudur, ama İsa'nın öğretisiyle ilgili, bunlara inananlar için zorunlu genel düşüncelerdir, ancak yaşam yaşamdır ve İsa'nın erişilmez idealini işaret ettikten sonra en yakıcı, en genel ve en büyük felaketleri doğuran sorunlardan birinde insanları hiçbir yol göstermeden bu idealle baş başa bırakmak da olanaksızdır.

“Genç, tutkulu bir adam, ideale ilk başta ilgi gösterir, ama bunu kaldıramaz, başarılı olamaz, hiçbir kural bilmeksizin ve tanımaksızın tam bir ahlaksızlığa düşer!”

Genellikle böyle düşünülür.

“İsa'nın ideali erişilmez bir idealdir, bu yüzden bize yaşamımızda rehber olamaz; hakkında konuşulabilir, hayal kurulabilir, ama yaşam açısından uygulanabilir bir ideal değildir, bu nedenle ondan vazgeçmek gerekir. Bizim için gerekli

olan ideal değil, gücümüze, toplumumuzdaki orta ahlak düzeyine uygun bir kural, bir rehberdir, yani namuslu bir kilise nikâhı ya da hatta bizdeki gibi, daha önce pek çok kadınla ilişki kurmuş bir erkeğin nikâhlanan eşlerden biri olduğu, tam anlamıyla namuslu sayılmayacak bir nikâh, ya da boşanmaya olanak tanıyan bir nikâh veya medeni nikâh, ya da (aynı yoldan giderek) bir süreliğine yapılan Japon nikâhıdır. Hem işi neden genelevlere dek götürmeyelim?”

Sokaklarda ahlaksızlık etmektense bunun daha iyi bir şey olduğu söyleniyor. Felaket de zaten kendi zayıflığı yüzünden ideali alçaltmaya başladıktan sonra hangi sınırdan duracağını bilememektir.

Fakat bu düşünce en başından yanlıştır; öncelikle sonsuz mükemmellik ideali yaşamda bir rehber olamadığı için, ideale bakıp hiçbir zaman erişemeyeceğime göre bana gerekli değil diyerek el sallamam, ya da ideali zayıflığının durmak isteyeceği basamağa kadar indirmem gerektiği için yanlıştır.

Bu şekilde düşünmek, bir denizcinin kendi kendine, pusulamanın gösterdiği yönde gidemediğime göre pusulayı fırlatıp atarım, ya da pusulaya bakmaktan vazgeçerim demesinden, yani ideali bir kenara atarım ya da pusulanın ibresini şu anda gemimin gidişine uygun olan yöne sabitlerim, yani ideali kendi zayıflığıma uygun bir dereceye indiririm demesinden farklı değildir. İsa tarafından verilmiş olan mükemmellik ideali, bir hayal ya da tumturaklı vaazlar konusu değil, insanların ahlaklı bir şekilde yaşaması için herkesin erişebileceği bir rehberdir, tıpkı bir denizci için gerekli ve erişilebilir bir rehber olan pusula gibi; tek yapılması gereken her ikisine de inanmaktır. İnsan hangi durumda bulunursa bulunsun, yapılması ve yapılmaması gereken davranışları gösteren en doğru buyrukları alması için İsa'nın ortaya koyduğu ideal öğretisi her zaman yeterlidir. Ancak bu öğretiye, bir tek bu öğretiye tam olarak inanmak, diğer bütün öğretilere inanmaktan vazgeçmek gereklidir, tıpkı bir denizcinin pusulasına

inanmak, çevresine bakmaktan ve çevresinde gördüklerine göre hareket etmekten vazgeçmesi gerektiği gibi. Pusulaya göre hareket etmek gerektiği gibi, Hristiyan öğretisini rehber edinmek gerekir, bunun için de insanın kendi durumunu anlaması, çizilmiş olan ideal yönden ne kadar ayrıldığını doğru olarak saptamaktan korkmaması gerekir. Hangi basamakta bulunursa bulunsun, insanın her zaman bu ideale yaklaşma olanağı vardır, ideale eriştiğini söyleyebileceği ve daha fazla yaklaşmayı istemeyebileceği bir basamak olamaz. İnsanın genel olarak Hristiyan idealine ve özel olarak ahlaka duyduğu istek böyledir. Cinsel konularda insanların kendilerine hâkim olmak zorunda olmadıkları masum çocukluk yıllarından, evlenene kadarki en farklı konumları göz önüne alınırsa bu iki konum arasındaki her basamakta İsa'nın ideal öğretisi, bu basamakların her birinde insanın yapması ve yapmaması gerekenlerin her zaman açık ve belirleyici rehberi olacaktır.

Dürüst, temiz bir delikanlı, bir genç kız ne yapmalıdır? Bütün gücünü Tanrı'ya ve insanlara hizmete adayacak, düşüncelerinde ve isteklerinde giderek daha ahlaklı olmayı isteyecek bir durumda olabilmek için kendisini günahlardan uzak, temiz tutmalıdır.

Çekici, ayartıcı şeylere kendini kaptırmış, asılsız, temelsiz bir aşkla ya da bildiği, tanıdığı birine duyduğu aşkla ilgili düşüncelere gömülmüş, bu yüzden Tanrı'ya ve insanlara hizmet etme olanağının belli bir kısmını yitirmiş bir delikanlı, bir genç kız ne yapmalıdır? Yine aynı şeyi; kendisinin ahlaksız bir duruma düşmesine göz yummamalı, göz yummanın insanı günahattan kurtarmadığını, sadece günahını artırdığını bilmeli, Tanrı'ya ve insanlara daha fazla hizmet edebilmek için her geçen gün daha iyi ahlaklı biri olmayı istemelidir.

İnsanlar mücadeleyi başaramayıp ahlaksız bir insan durumuna düştüklerinde ne yapmalılar? Yaptıkları ahlaksızlığı, günümüzde olduğu gibi, bir nikâh töreniyle aklanıveren

normal bir zevk olarak değil, başkalarıyla da yineleyebilecekleri bir kaçamak olarak değil, kendilerine denk olmayan biriyle ve nikâhsız bir şekilde ilişkiye girdiklerinde bunu bir talihsizlik olarak değil, bu ilişkiyi tek ilişkileri olarak görmeliler ve bir daha bozulmayacak şekilde nikâhlandıklarını düşünmeliler.

Evlilik, çocukların doğumu gibi bir sonuç vererek eşler için Tanrı'ya ve insanlara yeni ve daha sınırlı bir hizmet biçimi belirler. İnsan evlenmeden önce Tanrı'ya ve insanlara çok çeşitli biçimlerde dolaysız olarak hizmet edebilir; evlilik ise insanın faaliyet alanını daraltır, ondan evlilik sonucu dünyaya gelen, gelecekte Tanrı'ya ve insanlara hizmet edecek olan çocukların büyütülmesi ve yetiştirilmesi görevini bekler.

Evli olan, çocuklarını büyütme ve eğitme suretiyle Tanrı'ya ve insanlara durumlarından kaynaklanan sınırlı bir hizmette bulunan erkek ve kadın ne yapmalı?

Yine aynı şeyi, yani günahattan kaçınmak, kendini arındırmak, Tanrı'ya ve insanlara hem genel, hem özel anlamda hizmet etmelerini engelleyen davranışlarını değiştirerek, cinsel ilişkinin yerine kız ve erkek kardeş arasındaki temiz ilişkileri koyarak günah işlemeye son vermek istemeliler.

Dolayısıyla İsa'nın ideali çok yüksek, çok mükemmel ve erişilmez olduğu için bizim bu ideali rehber edinemediğimiz düşüncesi de doğru değildir. Biz bu ideali sadece kendimize yalan söylediğimiz ve kendimizi kandırdığımız için rehber edinemeyiz.

Eğer İsa'nın idealinden daha gerçekleştirilebilir kurallara sahip olmamız gerekir, yoksa İsa'nın idealine erişemeyip ahlaksızlığa düşeriz diyorsak, İsa'nın ideali bizim için son derece yüksek bir idealdir demiyor, sadece bu ideale biz inanmıyoruz ve davranışlarımızı bu ideale göre belirlemek istemiyoruz demiş oluyoruz.

Günah işleyip ahlaksızlığa düştük derken bununla sadece kendi dengi olmayan biriyle ilişkiye girmenin günah değil,

nikâh dediğimiz şeyle düzeltilmesi zorunlu olmayan bir eğlence, bir heves olduğuna önceden karar verdiğimizizi söylüyoruz. Eğer bu ilişkinin sadece nikâhın bozulmazlığıyla ve bu nikâh sonucunda doğan çocukların eğitiminden kaynaklanan faaliyetle telafi edilmesi gereken ve telafi edilebilecek bir günah olduğunu anlamış olsaydık o zaman ilişki hiçbir şekilde ahlaksızlığa düşme nedeni olmazdı.

Aslında bu, bir çiftçinin başarılı olamadığı bir ekimi ekim saymaması, başka bir-iki yeri daha ekerek başarılı olduğu yeri gerçek ekim olarak kabul etmesiyle birdir. Belli ki bu adam bir yığın toprağı ve tohumu heba etmiş ve ekin ekmeyi hiçbir zaman öğrenememiştir. Yalnızca ahlakı ideal edin, kimin olursa olsun, kiminle olursa olsun her ilişkinin yaşam boyunca bozulmayacak tek evlilik olduğunu kabul edin, işte o zaman İsa'nın ortaya koyduğu rehberin sadece yeterli değil, aynı zamanda tek yol gösterici olduğu anlaşılacaktır.

“İnsanoğlu zayıftır, ona gücüne uygun ödevler vermek gerekir,” der insanlar. Bu, “Benim ellerim zayıf, düz bir çizgi, yani iki nokta arasındaki en kısa çizgiyi çizemem, dolayısıyla kendimi rahatlatmak için düz çizgi çizmek isterken kendime eğri ve kırık çizgiyi örnek alırım,” demekten farksızdır. Ellerim ne kadar zayıfsa o kadar mükemmel bir örnek gerekir bana.

Hristiyan ideal öğretisini tanıdıktan, anladıktan sonra onu bilmiyormuş gibi yapmak ve onun yerine harici tanımlamalar koymak olanaksızdır. Hristiyan ideal öğretisi, bu çağda ona yol gösterebilmek için insanlığa özellikle verilmiştir. İnsanlık artık dinsel, harici tanımlamalar dönemini geride bırakmıştır ve artık hiç kimse onlara inanmamaktadır.

Hristiyan ideal öğretisi, insanlığa yol gösterebilecek biricik öğretilerdir. İsa'nın idealinin yerine harici kurallar koyulamaz, koyulmamalıdır. Bu ideali tüm saflığıyla göz önünde tutmak, en önemlisi de ona inanmak gereklidir.

Kıyıya yakın seyreden bir denizciye “Şu yükseltiyi, bur-
nu, kuleyi izle,” gibi sözler söylenebilir.

Ama denizcilerin kıyıdan uzaklaştıkları bir zaman gele-
cek ve ona sadece erişilmez yıldızlarla yön gösteren pusula
rehberlik edebilecektir. Her ikisi de bize verilmiştir.

*Lev Nikolayeviç Tolstoy (1828-1910):
Anna Karenina, Savaş ve Barış, Diriliş'in büyük yazarı,
yaşamının son otuz yılında kendini insan, aile, din,
devlet, toplum, özgürlük, boyun eğme, başkaldırma,
sanat ve estetik konularında kuramsal çalışmalara
da verdi. Bu dönemde yazdığı roman ve öykülerinde
yıllarca üzerinde düşündüğü insanlık sorunlarını edebi
bir kurguyla ele aldı. İlk olarak 1889'da yayımlanan
Kreutzer Sonat, sansüre uğramasına rağmen çok
büyük ilgi uyandırmış, tartışmalara sebep olmuştur.
Tolstoy'un son derece sade, gerçekçi ve etkileyici
anlatımının doruğa çıktığı eser, yaşamının son
döneminde ortaya koyduğu yeni ahlak anlayışının
da önemli örneklerinden biridir.*

*Ayşe Hacıhasanoğlu (1952): DTCF Rus Dili
ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Bir süre SSCB
Büyükkelçiliği Basın Bürosu'nda çevirmen olarak
çalıştı. Edebiyat ve sosyal bilimler alanında çeviriler
yaptı. Dostoyevski, Tolstoy, Gorki, Bagirov eserlerini
Türkçeye kazandırdığı yazarlar arasında
yer almaktadır.*

KDV dahil fiyatı
10 TL